

1916. 85244: Dr. Székely

A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS IRATAI
II.

A HÁBORÚ UTÁNI SÜRGŐS
TEENDŐK A KIVÁNDORLÁS
ÉS VISSZAVÁNDORLÁS
TÁRGYÁBAN

A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS
ÖTTAGÚ BIZOTTSÁGÁNAK
JELENTÉSE

Az Országgyűlési Könyvtár
állományában

BUDAPEST
KIADJA A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS
1916

2003 *MI*

88.

A/KIVÁNDORLÁSI TANÁCS IRATAI
II.

A HÁBORÚ UTÁNI SÜRGŐS
TEENDŐK A KIVÁNDORLÁS
ÉS VISSZAVÁNDORLÁS
TÁRGYÁBAN

A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS
ÖTTAGÚ BIZOTTSÁGÁNAK
JELENTÉSE

BUDAPEST
KIADJA A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS
1916

A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS ÖTTAGÚ BIZOTTSÁGA

ELNÖK:

GRÓF MAILÁTH JÓZSEF V. B. T. T.

TAGOK:

BERNÁT ISTVÁN
EMÓDY JÓZSEF

DR. GAAL JENŐ
DR. GIESSWEIN SÁNDOR

JEGYZŐ:

DR. ÁLDÁSY JÓZSEF
BELÜGYMINISZTERI TITKÁR,
A KIVÁNDORLÁSI TANÁCS JEGYZŐJE

Nagytekintetű Tanács!

Legközelebb két éve lesz annak, hogy a Kivándorlási Tanács 1914. évi január hó 14-én tartott ülésén kiküldött öttagú bizottság »A társadalom közreműködése a kivándorlás ügyeinek intézésénél« cím alatt a Kivándorlási Tanács Iratai közt I. alatt nyomtatásban is megjelent jelentésében a következő összegezett javaslatokat terjesztette a Tanács elé:

I. Kivándorlási bizottságok nemcsak törvényhatóságokként, hanem egyes járásokban is alakíttassanak, ahol ezt a helyi viszonyok ajánlatossá teszik.

II. Úgy a törvényhatósági, mint a járási bizottságok a független társadalmi tényezők bevonásával és az állandóság jellegével szervezendők.

III. A bizottságokat közvetlen kapcsolatba kell hozni a Kivándorlási Tanácssal.

IV. A Kivándorlási Tanács válasszon szűkebbkörű végrehajtó-bizottságot.

V. A végrehajtó-bizottság a nagyobb magyarországi központi társadalmi intézmények képviselőiből szervezzen egy társadalmi központot, melynek a kivándorlás gyakorlati kérdésével való állandó foglalkozás legyen a rendeltetése.

A Kivándorlási Tanács az öttagú bizottságnak ezen javaslatait az 1914. évi június hó 4-én megtartott ülésében behatóan tárgyalta és hosszas eszmecsere után elhatározta, hogy

az öttagú bizottság javaslatait elfogadja, azokat tudomás végett a m. kir. belügyminiszter úrnak átiratilag megküldi, továbbá az öttagú bizottságot megbízza, hogy a javasolt program részleteinek kidolgozása és végrehajtása iránt a m. kir. belügyminiszter úrral történő megállapodások alapján, a szükséges lépéseket tegye meg.

A Kivándorlási Tanács elnöke a tanácsi határozathoz képest a megfelelő átiratot a m. kir. belügyminiszter úrnak 1914. évi július hó 20-án 40/1914. K. T. szám alatt el is küldötte, a pár nappal reá beállott háború következtében azonban minden további tárgyalás megakadt s az öttagú bizottság is kénytelen volt működését szüneteltetni. Igaz ugyan, hogy a Kivándorlási Tanács a háború tartama alatt is tartott még néhány ülést, ezek megtartásának szüksége azonban a Cunard Steam Ship Co. Ltd. liverpooli hajóstársaságnak kivándorlók szállítására adott engedély megvonása, illetve a m. kir. belügyminiszter és az elülnevezett társaság közt a fiume—newyorki személy-, posta- és áruforgalmi vonal ellátására kötött szerződés megszüntetése következtében, valamint azon okból állott elő, hogy a tanácstagok megbízása letelt és a Kivándorlási Tanácsnak az 1909:II. t.-c. 33. §-ának rendelkezéséhez képest újból meg kellett alakulnia, amely alkalommal ezen bizottság megbízása is megújított, a bizottság tagjaiban azonban változás is állott be, amennyiben a hadbavonult Buday Barna tanácstag helyére Emödy József tanácstag választott meg. Mindezen ülések tehát kizárólag a háború folytán teremtett helyzet megoldásával és formaiságaikkal voltak hivatva foglalkozni, a Kivándorlási Tanács rendeltetésének megfelelő egyéb kérdésekkel azonban nem foglalkozott, ami természetes is, mert hiszen a háborús állapot beálltával maga a kivándorlás is teljesen megszűnt. A kivándorlási mozgalomnak ezen teljes szünetelése volt indító oka annak is, hogy az öttagú bizottság nem tartotta időszerűnek a reábízott feladatok részletes kidolgozása és végrehajtása iránt a szükséges lépéseket megtenni s célrányosabbnak vélte, ha működését egyelőre az alakuló viszonyok megfigyelésére korlátozza.

Közel másfél év eltelte után a most elmúlt 1915. év őszén azután az öttagú bizottság mégis elérkezettnek látta az időt, hogy a cselekvés terére lépjen. Első okot erre az szolgáltatott, hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé az *ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítés* hatósági ellátásáról.

Az öttagú bizottság kötelességének tartotta, hogy a törvényjavaslatot azokból a szempontokból beható tanulmányok tárgyává tegye, vajjon a leendő törvény alapján felállított munkaközvetítő hivatalok a hadrakelt sereg leszerelésakor a hadbavonultak meg-

felelő munkába helyezésére alkalmasak lesznek-e, ami egy újabb kivándorlási mozgalom sikeres megakadályozásának egyik fő előfeltétele lesz s hogy továbbá a külföldről, főleg pedig az Amerikából visszavándorlóknak munkaközvetítése mi módon fog eszközöltethetni.

Alig indultak meg a munkaközvetítés terén a tanulmányok, máris egy újabb kérdés merült fel, melyet az öttagú bizottság legalább is egyenrangú fontosságúnak, ha nem még fontosabbnak találván, tanulmányainak tárgyává kívánt tenni.

Az amerikai magyar lapok közleményeket hoztak az »Amerikai Magyar Szövetség«-nek Pittsburgban 1915. év július hó 11-én tartott üléséről, melyen határozatba ment, hogy a szövetség a világháborút jelző béketárgyalások megkezdése idején az amerikai magyarságot egy monstre nemzetgyűlésre hívja össze. Erre a gyűlésre meghívják az amerikai magyarság minden alkotó elemét. A gyűlés célja az, hogy az Amerikai Magyar Szövetség a hazavándorló magyarokat, akiktől — úgymond a határozat — Magyarország a háború befejezése után az ország újjáépítését várja — politikai és szociológiai tekintetben programmal lássa el. A nagy nemzetgyűlés előkészítése gyanánt az Amerikai Magyar Szövetség a magyar politikai élet nevezetes férfait véleményadásra kéri föl. A fölkérendő politikusok névsora a következő: Andrássy Gyula gróf, Károlyi Mihály gróf, Apponyi Albert gróf, Mezősy Béla, Barabás Béla, Kunfi Zsigmond, Zichy Aladár gróf, Rakovszky István, Polónyi Géza, Mailáth József gróf, Batthyány Tivadar gróf, Prohászka Ottokár dr., Baltház Dezső dr., Dégenfeld József gróf, Wekerle Sándor, Giesswein Sándor dr. és Tisza István gróf. Ezekről a férfiakról kér a szövetség véleményt arra nézve, hogy *milyen programmal menjenek haza az amerikai magyarok és hogy mit várhat az amerikai magyarság otthon?* A nemzetgyűlés kimondja majd azt is, hogy mit várhat az amerikai magyarság politikai, szociális és gazdasági tekintetben Magyarország kormányától és a magyar nemzetétől.

Ezen hírlapi közlések arra indították a Kivándorlási Tanács elnökét, hogy a Budapesti Hírlapnak 1915. évi október hó 30-án megjelent számában vezércikkben ismertette ezt a mozgalmat s reá mutatva arra, hogy akkoriban József királyi herceg a magyar katonákról szólván, azt a magyar szívhez, lélekhez méltó nyilatkozatot tette, hogy mindent el kell követni, hogy az amerikai

magyarok visszajöhessenek, kijelentette, hogy itt van az idő, hogy mi itthonlevők is megmozduljunk és e nagy kérdéssel foglalkozzunk, hogy e kérdés nemcsak a kormányzat körébe tartozik, hanem az az egész nemzeté s hogy éppen ezért e kérdést a nemzet lelkébe, érdeklődésébe és tevékenységébe kell mielőbb belevinni.

A most említett vezércikk hatása alatt a magyar, de az amerikai napilapok és folyóiratok is újból kezdtek foglalkozni a kivándorlás kérdésével, azonban igen természetesen most már nem a ki-, hanem a visszavándorlás várható alakulásának esélyeit és mikénti propagálását és lebonyolítását tárgyalták. E közben magától értetődőleg előtérbe nyomult a visszatérők lekötése egyik módjának, azok földhöz juttatásának, a *telepítésnek* kérdése is.

Sajnálatos, hogy ezen rendkívül nagy horderejű kérdésbe, még mielőtt az kialakult volna, nyereszkeskedő kezek már is beleavatkoztak. Egy magyarországi pénzcsoport több Amerikában megjelenő magyar napilapban példátlan merészséggel oly magyarországi földeket hirdetett eladásra, amelyek úgyszólván köztudomás szerint a lehető legsilányabbak s amelyeken eddig még minden birtokos tönkrement. Egy jó oldala ezen vakmerőségig menő vállalkozásnak azonban annyiban mégis volt, hogy felköltötte hazai komolyabb köreinknek érdeklődését a visszavándorlás és a telepítés iránt. A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége és a Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége alig szereztek tudomást a hirdetésről, már is beadvánnyal fordultak a m. kir. belügyminiszter úrhoz, kérve, hogy ezen ügyben közreműködésüket vegye igénybe.

A m. kir. belügyminiszter úr a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének beadványát másolatban átiratilag¹⁾ a Kivándorlási Tanácsnak küldte meg, felkérve azt, hogy a beadványban foglaltakat tanulmány tárgyává tenni és az e kérdésben szükségesnek mutatkozó intézkedésekre vonatkozólag véleményét nyilvánítani méltóztassék. A Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége a visszavándorlás előmozdítása és szervezése érdekében a belügyminiszter úrhoz intézett felterjesztését másolatban szintén megküldte a Kivándorlási Tanácsnak és pedig azzal a kéréssel, hogy annak mielőbbi kedvező elintézése végett megfelelő lépéseket tenni szíveskedjék.²⁾

¹⁾ L. Függelék I.

²⁾ L. Függelék II.

Ezen két tekintélyes társadalmi faktor mellett azután mások is megmozdultak s lassanként napilapjaink is kezdtek e kérdéssel bővebben foglalkozni.

Mindezek következtében az öttagú bizottság, mint az az elmondottakból kitűnik, motu proprio, de később a m. kir. belügyminiszter úr átiratában foglalt kérelemhez képest, kilépett megfigyelő helyzetéből és újból megkezdte aktív működését. Ezen működés ma már odafejlődött, hogy a bizottság elérkezettnek látja az időt, hogy arról a Kivándorlási Tanácsnak jelentés keretében beszámoljon, az eddig tett tapasztalatait és a gyűjtött anyagot annak rendelkezésére bocsássa és a ki-, illetve visszavándorlási ügynek a háború utáni rendezésére nézve némely konkrét javaslatot tegyen.

Mielőtt azonban az öttagú bizottság ezt megtenné, szükségesnek tartja, hogy legalább nagyobb vonásokban ismertesse a Kivándorlási Tanács előtt a ki- és a visszavándorlásnak a béke beköszöntése esetére általában várható alakulásáról forgalomban levő nézeteket.

A ki- és a visszavándorlás várható alakulása a háború után.

Általában véve ugyan, egyeseket leszámítva, akik közé azonban a kivándorlási ügynek némely oly régi és kiváló ismerősei sorolhatók, mint Dillingham senátor és Burnet képviselő, kik még a legutóbbi hónapban is sürgették a washingtoni parlamentben a háború után várható bevándorlási özön meggátolására irányuló szigorúbb intézkedéseket, az amerikai kivándorlás körül leginkább érdekelt európai államokban, de Amerikában is majdnem mindenki azt tartja, hogy a nagy népvándorlás, mely évtizedek óta folyik az Atlanti óceánon keletről nyugat felé, a világháború okozta állapotok következtében, úgyszólván vissza fog fordulni s hogy többé kivándorlásról nem, hanem csak visszavándorlásról lehet majd beszélni.

Kétségtelen is, hogy a háború után bizonyos fellendülés is lesz majd észlelhető. Ily fellendülés az 1870/71-ben lefolyt franciaporosz háború után is beállott. Ez alkalommal a fellendülés talán nagyobb és tartósabb lesz. A munkabérek, melyek legalább nálunk a háború előtt, bizonyos tekintetben még nagyon ala-

csonyak voltak, a háború után magasabbak, a munkásosztály mai viszonyainak megfelelőbbek lesznek. A kivándorlást előmozdító okok egyike ennek következtében talán el is esik s viszont a dollár vonzó ereje is némileg veszíteni fog.

Az öttagú bizottság megfigyelései és tanulmányai alapján azonban azt tartja, hogy minden eshetőségre készen kell állnunk, mert lehet az is, hogy a háború után meglehetősen erős, habár más irányú kivándorlási mozgalom indul meg s az is lehetséges, hogy a visszavándorlás részben csak átmeneti, látogatás-jellegű lesz.

A kivándorlás várható alakulása.

Hogy a háború után a kivándorlás újból és pedig elég nagy arányokban indulhat meg, azt az öttagú bizottság nem csupán azokra a tapasztalatokra alapítja, hogy minden nagyobb háború után bizonyos számú egyént a háborús állapot következtében ért keményebb sorscsapások, úgymint családtagok elvesztése, tűzvész, az ellenség pusztításai, drágaság következtében kiállott inség stb., továbbá magában a háborúban való résztvétel és az abban elszenvedett fáradtság emléke, a kiállott félelem és nélkülözésektől való ijedtség, illetve egy újabb háború (revanche) aggodalma és effélék arra indíthatnak, hogy más hazát keressenek maguknak. Az ily mozzanatok a most folyó háború után is bizonyos számú embert kivándorlásra ösztönözhetnek és pedig talán még fokozottabb mértékben, ami igen természetes is, mert ily arányú és pusztítású háború még egyáltalán nem volt és elég sokan nem fogják megérteni azt, hogy éppen ő nekik kellett ezt mind végig szenvedni, midőn a sors által előidézett azon véletlen folytán, hogy Amerikába kivándorolt, ez és az a falubelije, szomszédja, rokona és barátja vagy családtagja mindentől megmenekülvén, azalatt békésen dolgozott, sőt még szépen keresett is. Erősen növelni fogja talán azután az ezen kategóriába eső kivándorlók számát ezúttal az a körülmény is, hogy a közelmúlt században folyt háborúkban vagy még zsoldos csapatok, vagy oly seregek vettek részt, melyek az általános védkötelezettségnek eddig történt közhasználatú értelmezése mellett mégis csak korlátozott számú és pedig oly fiatal korosztályokból állítottak egybe, amelyek egyénei családot még nem, vagy csak ritkábban alapítottak és még életpályájuk kezdetén álltak, de nem voltak kény-

telenítve, mint most felette gyakori esetekben, előrehaladott korban nagy családot, virágzó üzleteket, vállalatokat, néha úgyszólván egész életük fáradozásának gyümölcsét, cserbenhagyni.

A kivándorlás *valódi* megnövekedését azonban mégis nem mindezek az okok, nem a régi környezettől, az adott viszonyoktól való szabadulási vágy, az elkeseredettség, nem is az új és pedig a hadi terhek következtében mindenesetre igen tetemes adók, a háborús állapot utáni termelési és pénzzavarok stb., hanem a kivándorlást többé-kevésbé eddig is előidéző két régi ok, a pénz utáni, a meggazdagodás, valamint az életnívó, a »Standard of Life« emelésének vágya, végül pedig egy egészen új ok, a népek ellenségeskedését követő visszahatás eredményezheti.

A kivándorlási hajlamnak két régi okát maga a XX-ik század háborújának technikája szítja talán ezúttal lánggra s lehet, hogy ugyanez idézندی elő az új okot is.

Az eddig dúlt háborúk legfeljebb néhány százezer embert mozgósítottak és ritkán terjedtek ki nagyobb földterületre. A most folyó háborúban csak a küzdő csapatok száma megközelítheti az 50 millió embert, ha pedig a munkásokat, fuvarosokat, egyéb segédszemélyzetet, az ápolónőket, stb. mind hozzászámítjuk, azt mondhatjuk, hogy mintegy 100 millió ember vonult hadba. A hadrakelt seregek mellett azután éppen ezen háború speciális voltánál fogva még más, igen tekintélyes tömegek hoztak mozgásba. Elsősorban tekintetbe kell venni, hogy igen nagy számú egyént politikai és erkölcsi megbízhatóság szempontjából a hadművelési területek közeléből el kellett távolítani, azután egész országrészeket stratégiai szempontokból ki kellett üríteni. Sok millióra rug ismét azok száma, akik az ellenség elől elmenekültek, úgyszintén azoké, kiket az ellenség lakóhelyükről kiszorított vagy magával hurcolt. Békésebb indító okok közé sorolandó végül, de mindenesetre felemlítendő, mint igen fontos jelenség, hogy a hadbavonultak jórésze családos ember lévén, a háborúnak előrehaladottabb stádiumában egy eléggé különleges vándormozgalom indult meg, ez a hadbavonultak feleségeinek és családtagjainak a látogatása a harc színterén, a távol idegenben kórházba kerülteknél, stb. Mindezek az okok együttvéve ismét vagy 100 millió embert készítettek arra, hogy otthonából kimozduljon, úgyhogy talán 200 millióra vagy ennél többre tehető azoknak összes-

száma, akik a háború folytán mozgásba jutottak. A mozgás pedig nem csekély és a legtöbb esetben nem ideig-óráig tartó. A háborúban résztvevők egyrésze igen távoli országokba került, néha több országot is megjárt, sőt hadifogság révén más világrészbe jutott. A lövészárkok jegyében álló háború továbbá azt hozta magával, hogy nagy hadseregek távol idegenben hónapokra, majdnem évszámra beássák magukat, úgyszólván *letelepednek*. Eképp a háborúban résztvevőknek tág és bő alkalmuk nyílik környezetüket, idegen falvakat, városokat és országokat szemügyre venni, azokat tanulmányozni, lakosságukkal, szokásaikkal, intézményeikkel megismerkedni és mindezeket régi, szokott környezetükkel összehasonlítani, de egyúttal ezáltal tapasztalataikat és látkörüket bővíteni, továbbá ismeretségeket kötni és barátokat szerezni.

S ez az, minekfolytán nincs kizárva az, hogy a háború után esetleg a kivándorlási, hozzánk pedig a bevándorlási hajlam *nagyobb lehet*, mint valaha. Tekintetbe veendő ugyanis, hogy 200 millió egyén, akinek javarésze nemcsak minálunk, de máshol is, leginkább abból a néprétegről kerül ki, amely többé-kevésbé helyhez kötött, falujának határán túl alig volt, alacsonyabb műveltségű, korlátoltabb, mondhatni primitív igényű, most hirtelenében, alig néhány óra alatt a legelütőbb életviszonyok közé ültetetik át, látótere váratlanul bővül, kaleidoszkópszerűen folyton változik s életnívója is legtöbb esetben erősen emelkedik, nem egyszer pedig oly életmódokba nyer betekintést, amelyekről egyáltalán sejtelme sem volt. Emberek, kik a legegyszerűbb, igen sok esetben szűkös viszonyok közt, néha a civilizált élettől távol éltek, most egyszerre belejutnak a világforgalom sodrába, minek folytán megnyílik előttük a nagyvilági, a városi élet száz- és ezerféle esábjával, megismerkednek a modern technika vívmányaival, közvetlen érintkezésbe jutnak a legműveltebb néprétegekbe tartozó egyénnel s ami elég fontos, a háborús élet sajátosságai folytán, korábbi szolgálai viszonyokból parancsolókká válnak, mindezek folytán pedig tudatára ébrednek annak, hogy lehet másként is élni, jobban, bővebben, kellemesebben. Igen természetes, hogy az ilyen emberekben a pénzvágy, a meggazdagodás utáni kívánság csirája fog gerjedni, valamint az arra való törekvés, hogy életnívójukat emeljék; otthon ennekfolytán többé nem fogják jól érezni magukat, hanem oda fognak akarni menni, ahol jobb viszonyokat láttak, ahol egy városban, egy gyárban jól fizetett

munkát vélték maguknak biztosíthatni, vagy egy darab jó földet, egy kis gazdaságot maguknak kinéztek. Ez a vágy különben nemcsak az egész primitív viszonyok közt élt egyéneket fogja esetleg eltölteni, hanem meg fogja szállni a hadbavonult jobb elemeket is. A képzetesebb munkás, a kisiparos, sőt vállalkozók és tőkésék is, kik eddigi lekötöttségük, vagy nembánomság folytán megszokott körükben folytatták keresetüket, most kénytelen-kelletlen kimozdítva a nem egyszer talán már rég meg is unt helyzetükből és környezetükből, felette sok esetben azt fogják látni, hogy munkájukat máshol busásabban fizetik meg, hogy itt vagy ott vállalkozási szellemük részére nem is sejtett terek nyílnak, hogy tőkéjükkel újabb, nagyobb gazdasági eredményeket érhetnek el. Ezek az elemek a háború után mind helyet akarnak majd cserélni s eléggé váratlanul a ki- illetve a bevándorlók számát fogják szaporítani.

Végül igen erős kontingenst szolgáltathat a vándorlás részére, mint előbb jeleztem, az a körülmény, hogy az ismételt említett 200 millió ember a háború alatt ismeretségeket köt, barátokat szerez, nem egy esetben idegen földön családi kötelékbe lép. Ezen morális alapon létesült kötelékek mindenesetre megszámlálhatatlan emberben erős vándorlási hajlamot fognak kelteni. Hány hadbavonult fogja a háború befejezte után felkeresni azt a vidéket, ahol heteken, hónapokon keresztül be volt szállásolva, azt a várost, ahol mint sebesült vagy beteg feküdt, ismét mások oda fognak utazni, ahol hadifogságukban elég jól érezték magukat; hányan fogják családtagjaikat oda vinni, hogy ezeket a helyeket nekik megmutassák. Mindezen látogatásoknál elsősorban érzelmi momentumok fognak ugyan szerepelni; hálaleroszás jó ellátásért, ápolásért, életmentésért, a feleségnek különös köszönetéért, családtagok bemutatása, kikről egymással annyit beszéltek stb. Tudva van azonban, hogy éppen az ily érzelmi momentumok újabb érzelmi momentumokat szülnek. A meglátogatott család vissza fogja adni a látogatást. Ez a család, az is kíváncsi lesz a másik viszonyaira, az országra, melyben a másik lakik, megismerni fogja kívánni a szokásokat, a természeti szépségeket stb., melyről egymásnak meséltek. Ezen kölcsönös látogatások, a régi és újabb ismerkedések és barátkozások a legrövidebb idő alatt azt fogják eredményezni, hogy a népek közelebb fognak jutni egymáshoz. A népeknek egymásról alkotott fogalmai ezáltal tiszt-

tulni fognak, egyik a másikat nemcsak hírből fogja ismerni, amely hír legalább a szélesebb néprétegekben a legtöbb esetben még mindig holmi régi mondákon alapul. A tisztult fogalmak egymásnak jobb megbecsülését hozzák magukkal, a megbecsülés pedig barátkozásra vezet.

A népek ezen összebarátkozása már maga is felette alkalmas, hogy erős vándorlási hajlamot ébresszen. Támogatni fogja ezt a hajlamot azután az a körülmény, hogy a háború által mozgósított emberek jórésze előtt a távolságok nem igen fognak többé szerepet játszani. Amíg azelőtt legalább az alsóbb néprétegekben egy útrakelés számottevő jelenség, nagy esemény volt, a háború után az számba sem fog jönni. Vasúttal, forgalmi eszközökkel a legtöbb ember közeli nexusba jutván, annak használatától kevésbé fog idegenkedni és könnyű szerrel fog útrakelni, főleg akkor, midőn többé nem idegen, eddig talán mesebeli hírből ismert, hanem saját szemével látott, vagy családtagja, rokona, barátja által leírt országba, barátokhoz, ismerősökhöz fog menni.

Az öttagú bizottság nézete szerint a most vázolt okoknál fogva a háború után egy oly vándormozgalomra is el lehetünk készülvé, amilyen még sohasem volt. Igaz, hogy ez a vándormozgalom kölcsönös lesz, minekfolytán sokan fognak hozzánk is jönni, s a mozgalom főleg első idejében talán nem lesz oly veszedelmes, mert jórészt még csak látogatás-jellegű lesz, azonban mindenesetre magában hordja *egy újabb, egy nagy, talán egészen más* kivándorlás csiráját, mert az embereket mozgékonytá fogja tenni, az idegen nemzetiségieket az egymástól való idegenkedéstől le fogja szoktatni, s ez által a népek közt eddig fennállott korlátokat is le fogja rombolni, amely tényezők pedig máig még mindig a kivándorlásnak legerősebb gátlói voltak.

Hová fog irányulni a kivándorlás a háború után.

Előtérbe nyomul, s külön vizsgálatot igényel ezután az a kérdés, hogy a megindulandó kivándorlás merre fogja útját venni, s hogy különösen a mi kivándorlóink, úgy mint eddig, ezentúl is tengeren túlra fognak-e menni?

A velünk szövetségben lévő Németországban, sőt egyes he-

lyeken nálunk is az a nézet, hogy amint gazdasági érdekeinket kelet felé kellene érvényesíteni, úgy ha mégis lesz munkásfelesleg, illetve kivándorló, arra kell törekedni, hogy az keletre irányíttassék. Azonban, akik így vélekednek, felejtik azt, hogy a mi kivándorlóinkat elsősorban gyárok, ipartelepek és oly vállalkozások csábítják, amelyeknél gyorsan lehet keresni, ilyenek pedig keleten még csak évek multán fognak talán keletkezni. Nem veszik tekintetbe továbbá azt, hogy a mezőgazdaság részére, mint ezt Philippson Alfréd tanár a »Berliner Tagblatt«-ban a Törökországba való kivándorlásról írt cikkeiben igen részletesen kifejtette, csupán Mezopotámiában, főleg a régi Babyloniában nyílnak nagy kilátások, de ezek csak óriási öntözési munkálatok létesítése esetén, talán évtizedek multán fognak tényleg megnyílni, s akkor is nem a mi középeurópai kivándorlóink részére nyílnak meg, mert ezek a világ legmelegebb nyaraival bíró éghajlatot nem viselik el.

Ily távoli vidékekre való vándorlásnak szüksége különben az öttagú bizottság nézete szerint nem is fog felmerülni. Ha végig tekintünk a kivándorlási hajlamnak a háború után esetleg várható alakulásáról fentebb elmondottakról, úgy rögtön tisztába jutunk az esetleges kivándorlás irányával. Legtöbb kivándorlónk oda fog menni, ahol a háború alatt megfordult, vagy amely ország lakosaival közvetlen érintkezésben volt. Ennekfolytán elsősorban a velünk legbensőbb érintkezésbe jutott Németország fog igen sok kivándorlót magához ragadni. A háború következtében erősen leapadt emberanyagot az ipar és egyéb vállalatokban dús ország igen természetesen legelsősorban tőlünk fogja pótolni. A magas munkabérek, rendezett munkaviszonyok, stb. mind nagy ingert fognak gyakorolni. Németország után talán Belgium fog, főleg építő és gyári munkást kicsábítani. Ha megfelelő tőkék állanak a rekonstrukció részére rendelkezésre, úgy Galiciába és Orosz-Lengyelországnak egyes részeibe fog valamelyes kivándorló áradat indulni. Végül amiképpen sok hadifogoly nálunk fog letelepedni, ami bizonyos, itt nem részletezhető okoknál fogva, alig lesz kikerülhető, úgy sok hadifogságban volt honpolgárunk az illető országban fog letelepedni, családját maga után fogja vitetni, sőt másokat is oda fog csábítani.

Mindezekből látható, az sincs kizárva, hogy a kivándorlás erősen irányt változtat, esetleg talán még veszedelmesebb lesz. Amíg Amerikába legtöbb honfitársunk csak pénzkeresés céljából ment,

addig a most meginduló kivándorlás erősen oly színezetű lehet, mint volt a régi, a 40—50 év előtti kivándorlás, amely egyúttal a honpolgári kötelékből való kilépéssel járt

A visszavándorlás várható alakulása.

Áttérve ezek után a visszavándorlásnak a háború után várható alakulására, az öttagú bizottság abbéli aggályainak kénytelen kifejezést adni, hogy a visszavándorlás elé általában túl optimisztikus szemekkel néznek. Igaz ugyan, hogy tengeren túlról egyre másra jönnek az üzenetek, hogy a háború után mindenki visszajön. Valószínű, sőt természetes is, hogy rögtön a béke beállta után tömegesen fognak honpolgáraink egyes kategóriái visszatérni, hisz bizonyos számú, 35—40 ezer ember azelőtt is visszatért évente. Ha pedig tekintetbe vesszük, hogy két év óta különböző okoknál fogva a visszatérés lehetetlen volt, úgy már ezen úgyszólván megtorlódott utasok száma is elég tekintélyes lesz. Igen sokat pszichikai momentumok fognak visszahozni. A kíváncsiság, mely a mi népünknel különösen nagy szerepet játszik, hogy saját szemével győződhesse meg, vajjon a világháború után a viszonyok miként alakulnak otthon; a háború romantikája, melyben a hajózás szünetelése folytán részük nem lehetett; az otthonmaradottak sorsa iránti érdeklődés; annak reménye, hogy a háború után a kereset óriásilag javult; vagy az a titkos remény, hogy a ház, a birtok, melyre mindig vágytak, eladóvá vált, vagy örökség útján rájuk is maradt. Mindezek sok kivándorlót haza fognak hozni, nekünk azonban ezek csak akkor hoznak valódi hasznot, ha tényleg itthonmaradnak is.

A visszavándorlás körül ennekfolytán két kérdés merül fel. Először, hogy oly számú visszavándorlóra lehet-e számítani, amely arányban áll a kivándorlás okozta eddigi vérvesztésünkkel; másodsor lehet-e arra számítani, hogy akik visszatérnek, valóban visszavándorlók-e, olyanok, kik itt is akarnak és fognak maradni.

Az első kérdésre bajosnak látszik a felelet, azonban a választ nem nehéz megnyerni, ha vizsgáljuk azokat az okokat, melyek kivándorlóinkat a tengerentúlra készítették? E kérdésre majdnem inkább viszontkérdés feltevésével lehetne felelni. Mi változott ebben a háború következtében? Változott-e egyáltalán valami? Lehet, hogy a kereseti viszonyok nagyban javulnak, a munkabér

igen magas lesz. Ezzel szemben áll valutánknak erős elértéktelenedése a szükségleti cikkekkel szemben, ami ha a háború után javulni fog, mégis tetemes lesz s már maga prémiumként fog hatni az Amerikában való maradásra. Újabb adók stb. szintén riasztólag fognak hatni. Az amerikai viszonyokat mérlegelve, viszont azt látjuk, hogy a fellendülés ott most óriási, hogy a munkabérek emelkednek s a jó kereseti viszonyok a háború után is alig fognak változni. Az Egyesült-Államokban a fellendülés elsősorban két oly dústermésű évnek köszönhető, mint az 1914. év és különösen az 1915. év volt. A földművelésügyi miniszter jelentése szerint az elmúlt év mezőgazdasági terményei összesen 5.381,973.000 \$ értéket tesznek ki, vagyis 408 millió dollárral többet, mint 1914. évben s 415¹/₂ millió dollárral többet, mint két év előtt. A gabonatermés 5.892,601.000 bushelt tett ki, minél fogva az 1912. évben elért legmagasabb terméseredményt 360 millió bushellel haladta meg. A búzáarak pedig emellett magasabbak voltak, mint előzőleg, ami az európai kormányok vásárlásainak és az orosz kivitel korlátozásának tudható be. A további fellendülést a hadirendelések idézték elő s ha csak két iparágat veszünk, mely minket azért érdekel főleg, mert kivándorlóink leginkább ezek üzemeiben nyernek alkalmazást, meglepő számokat látunk. A vasiparban béke idején a legmagasabb termelést az 1913. év május hónapja mutatja fel 2,822.217 tonnával. Ezen időponttól kezdve a termelés állandóan hanyatlik olyannyira, hogy az 1914. háborús év decemberében a most folyó évtized legalacsonyabb számát, 1,515.752 tonnát éri el. Az 1915. év azonban váratlan változást idéz elő és pedig olyannyira, hogy az év utolsó hónapja már 3,303.000 tonna termelést mutat fel. A másik iparágból, az acéliparból, itt csupán a United States Steel Corporation kimutatásait akarjuk kiemelni. A rendelések, melyek 1914. év június hó végén 4'03, augusztus hó végén 4'21, november hó végén 3'32 millió tonnát tesznek, 1915. évi június hó végén 4'68, szeptember hó végén 5'32, december hó végén 7'8 millió tonnára emelkedtek, a folyó 1916. év február havában pedig 8'569 millió tonnát tesznek ki. Az anyagi nyereség ehhez képest alakul. Az 1915. év első negyede 12'26 millió dollárt mutat fel, az év második negyedében e szám 27'95, a harmadik negyedében pedig 38'71 millió dollárra emelkedik, végül a negyedik negyedben 51'23 millió dollárral a trösztnek legjobb negyedévi kimutatását képezi, aminek

megfelelően a U. S. Steel részvények, melyek egy évvel ezelőtt 42-ön állottak, most 84⁷ s-on állnak.

Az Egyesült-Államokban észlelt ezen fellendülés pedig a háború után még jó sokáig fog eltartani. A háborúval kapcsolatos rendelkezések különösen az előbb említett iparágakban oly arányúak, hogy azok még a béke idejébe is mélyen bele fognak nyúlni. Kevéssel ezelőtt az amerikai parlament egy szenátora felemlítette, hogy csupán kilenc társaság 434,000.000 dollárra rúgó új rendelkezéseket kapott, egy elsőrangú pénzügyi lap pedig az Egyesült-Államokban rendelt hadianyagokat két milliárdon felüli összegre becsüli. Ehhez járul, hogy az Egyesült-Államokban a háború utáni idők még újabb rendelkezéseket fognak hozni. Európában a háború következtében annyi anyag pusztult el, annyi cikk szorul pótlásra, hogy azt az itteni gyárak, még ha nem is szenvedtek kárt, ami elég gyakori eset, előteremteni nem lesznek képesek. Ha csak egy iparcikket veszünk, az automobilt, már itt is látjuk, hogy bármit tesznek e téren ma Angliában vagy Németországban, a háború utáni sok éven keresztül Amerika fogja előzönlenni gyártmányai-val ezen országokat s fogja elvinni a hasznot.

A kereseti viszonyok tehát Amerikából nem nagyon fogják visszatérésre készíteni kivándorlottainkat. Maradnak az előbb érintett pszichikai és erkölcsi momentumok. Ezzel szemben kerülnek azonban más pszichikai momentumok, melyek sokat maradásra fognak kényszeríteni. Kétségtelen, hogy külképviseleti hatóságunk bizonyos szempontból helyesen járt el, midőn Amerikában a napilapok útján közhírré tette, hogy az osztrák-magyar katonai büntető törvénykönyv 327. §-a értelmében mindazok, akik olyan gyári üzemekben működnek, melyek hazájuk ellenségei számára fegyvereket és hadiszereket állítanak elő, országuk katonai hatalma elleni büntetést követnek el, amelyet a törvény 10-től 20 évig terjedhető szabadságvesztéssel, illetve, különös súlyosbító körülmények fennforgása esetén, halálbüntetéssel sújt. Ámbár feltehető, hogy e téren a békekötés után általános amnesztia fog adatni, ami a visszavándorlás érdekében feltétlenül ajánlatos, valószínűnek vehető, hogy ezen hirdetés igen sok egyént vissza fog tartani a hazatéréstől, amint hogy megjelenése azt eredményezte, hogy honpolgáraink tömegesen vették fel az amerikai állampolgárságot. Eltekintve, hogy e büntetésnek, vagy csak ide irányuló vizsgálatoknak is senkisémet fogja magát kitenni, sokan félni fog-

nak attól, hogy meggyanúsítják őket, hogy hazájuk ellenségeit segítették; ismét mások tartani fognak attól, hogy nem lesznek képesek igazolni, hogy nem ilyen gyárakban dolgoztak, ami a munkakönyveknek Amerikában való ismeretlen volta folytán lehetetlen is. Hogy az amerikai lapok, bankárok s mindazon egyéb egyének, akik kivándorlóinkkal szoros összeköttetésben vannak, mert főleg belőlük élnek, azon lesznek, hogy minden visszavándorlási mozgalmat csirájában elfojtsanak, ezt felesleges is említeni, mert erre vonatkozólag máris észlelhetők bizonyos atyai jóakaró figyelmeztetések, melyek a magyarok által olvasott lapokban mindenféle megjelennek és hazafias mezben azt mondják: »vissza kell térnünk, mert a haza hí, stb. . . ., de előbb gondoljuk meg ezt vagy amazt«.

Felemlítésre méltó egyébként, hogy folyó évi január hó 1-én Joungstown(O)-ban »Józan Ész« cím alatt egy havonként megjelenő lap indult meg, mely kizárólag a visszavándorlás ellen izgató, hallatlan hangban tartott cikkeket hoz. A lap hír szerint magyar nyelven kívül hét más nyelven jelenik meg. Ugyancsak folyó év elejével indult meg a távol nyugaton Omahában (Nebraska) »Az arany nyugat« című képes havi folyóirat, mely telepítési törekvéseinkkel szemben Texasba, Californiába stb. helyekre csábítja a földet kereső kivándorlottainkat. Hogy a szükséges anyagi eszközöket ezen vállalkozások honnan veszik, arra felesleges is kiterjeszkedni.

Ami a visszavándorlás körüli második kérdést illeti, hogy akik visszatérnek, valóban visszavándorlók-e, akik itt is akarnak és fognak maradni, erre vonatkozólag az öttagú bizottság vizsgálódásai alapján azt adhatja elő, hogy a visszatérők két kategóriába lesznek oszthatók. Az első kategóriába tartoznak azok, kiket meghatározott cél, vagy a többször említett pszichikai momentumok hoznak haza. Ezeknél igen természetesen az lesz az egyetlen döntő tényező, hogy céljukat, óhajukat, kívánságukat megvalósulni, beteljesedni látják. Eltekintve azoktól, akik csak azért jönnek, hogy az itthonmaradottak sorsa iránt érdeklődjenek, igen természetesen azok is vissza fognak hamarosan fordulni, akik a háború után eldorádot, földosztást s ki tudja mi mást várnak, de nem lesz maradásuk azoknak sem, kik a várt örökséget, a megüresedettnek vélt földet nem kapják meg. Az ilyeneket visszatartani, megkötni semmiféle eszközzel sem leszünk képesek.

Másként áll a dolog a második kategóriákba tartozókkal, ahová az ötös bizottság azokat sorolja, akik azzal a szándékkal jönnek haza, hogy a háború után a kidőlték sorait pótolják, a megüresedett helyeket elfoglalják és a háború utáni nagyrekonstrukcióban tevékeny részt vegyenek. Ezek talán sokan, talán kevesen lesznek, mindenesetre azonban oly csapat, melyre számítani és építeni lehet, mert ezek tetterős, jellemes, talán anyagi erők felett is rendelkező egyének soraiból kerülnek ki. Ezekre nézve azonban az áll, ami különben az első kategóriákba tartozó oly egyénekre is vonatkozik, akik kitűzött céljukat, vágyukat, óhajukat azonnal beteljesedni látták, hogy ittmaradásuk feltétele attól függ, hogy mit nyújthat nekik a régi haza. Ezek itthonmaradásának feltétele, bátran mondhatjuk, teljesen kezeinkben fekszik, tőlünk függ. Ha őket munkához, földhöz tudjuk juttatni, ha el bírjuk érni, hogy magukkal hozott erkölcsi és anyagi tőkájüket itthon gazdaságosan tudják értékesíteni s azt, amiért fáradoznak, megkapják, továbbá megőrizni és élvezni tudják, akkor itt fognak maradni; ellenkező esetben keserű csalódások, talán anyagi veszteségek után ismét ki fognak vándorolni s ez esetben ránk nézve végleg elvesznek. Sőt az utóbbi eset még nagyobb bajt rejt magában, mert az ily emberek másokat is magukkal fognak ragadni s a legelkeseredettebb és legveszedelmesebb kivándorlási ügynökökké fognak válni.

Az öttagú bizottság a most elmondottakban beszámolt abbeli vizsgálódásai eredményéről, hogy a háború után milyenek lehetnek a ki- és visszavándorlás alakulásai, egyúttal azonban vázlatot adott ezen ki- és visszavándorlási mozgalom mérvének, irányának és mibenlétének különböző esélyeiről.¹⁾ A bizottság mind ezekre vonatkozó vizsgálódásai során arra a meggyőződésre jutott, hogy a háború után esetleg várható kivándorlási mozgalom leküzdésére és a mindenesetre megindulandó visszavándorlási mozgalom megkötésére és hasznosítására igen, de igen nagy erőt, gondot és figyelmet kell fordítani. Amint ez alább, a telepítésnél részletesebben ki fog fejtetni, itt egész gazdasági politikánk megreformálására kell törekednünk. Az itt felmerülő kérdések azután

¹⁾ A bizottság jelentése már sajtó alatt volt, midőn Amerikából egy bizalmas jelentést kapott a visszavándorlásról. Ezen jelentést, mely sokban egyezik is a bizottság nézeteivel, a bizottság függelékben csatolja. L. Függelék III.

oly tanulmányokat, reformok keresztülvitelét, intézkedéseket, törvényhozási, kormányzati és egyéb rendelkezéseket igényelnek, hogy azokat egy kis csoport tisztviselővel, egy-két ankéttel vagy rendelet kibocsátásával, vagy egy-két parcellázó- és telepítő-bank megbízásával intézni nem lehet. Itt az összes rendelkezésre álló szellemi és erkölcsi erők együttműködésére van szükség.

A társadalom közreműködésének szervezése a kivándorlás leküzdésénél és a visszavándorlás intézésénél.

Az öttagú bizottság ennekfolytán javaslatainak sorát azzal kezdi meg, hogy »A társadalom közreműködése a kivándorlás ügyeinek intézésénél« tárgyában még 1914. év május hó 25-én tett javaslatára kapott megbízáshoz képest egy részletesebb programot mutat be az akkor javasolt társadalmi akció szervezése és működtetése iránt.

E javaslatánál lényegesen eltér az akkor I—V. pontban összegezett javaslataitól. Elsősorban ugyanis a társadalmi akcióból minden valószínűség szerint ki fognak esni azok a kivándorlási bizottságok, melyek alakítását a m. kir. belügyminiszter úr az 1913. évi december hó 2-án 205.578. sz. a. kiadott rendeletével azokban a törvényhatóságokban, ahol a kivándorlás nagyobb mérvet öltött, a társadalmi tényezők bevonásával elrendelte. Hogy ezek a kivándorlási bizottságok megalakultak-e vagy sem, azt az öttagú bizottság nem tudja. Kénytelen azonban azt hinni, hogy amennyiben meg is alakultak, számbavehető működést a háború kitöréséig elmúlt 8 hó alatt egyáltalán nem fejtettek ki, mert bár a belügyminiszter úr volt képviselője a Tanács ülésein ezt kilátásba helyezte, a Tanácshoz sem jelentés, sem bármiféle javaslat ily bizottság részéről sohasem érkezett. Már pedig, ha az ily bizottságok rendes béke idején nem voltak képesek eredményes munkát teljesíteni, mennyivel kevésbé lehet azokra számítani most, midőn a háború következtében a társadalom száz és száz oldalról vétetett igénybe. Kiesvén a programból a kivándorlási bizottságok, igen természetesen önmaguktól elesnek II. és III. pontok alatt javasoltak, hogy tudniillik járási bizottságok is szerveztessenek, s mindezen bizottságok a Kivándorlási Tanácssal közvetlen kapcsolatba hozassanak.

Mindezekre különben, mint ezt az öttagú bizottság, főleg a most elmúlt hónapokban kifejtett tevékenysége alapján konstata, valami nagy szükség egyáltalán nincsen. Igaz ugyan, hogy ezek a bizottságok, ha már léteznének, a társadalmi akciónak erős bázisát képezhetnék; most leendő szervezésükre azonban, midőn a társadalom mással van elfoglalva, gondolni sem lehet, a háború után pedig már késő lesz. Éppen ezért az öttagú bizottság azt tartaná legcélravezetőbbnek, ha a Kivándorlási Tanács a javasolt program IV. pontjának megtartásával és az V. pont némi módosításával szervezné és hajtaná végre a társadalmi akciót. Az öttagú bizottság ugyanis azt tapasztalta, s erről a Kivándorlási Tanács a bizottság jelen jelentésének további érdemi részében elmondottakból bőven meg fog győződni, hogy teljesen igaza volt Várady L. Árpád kalocsai érsek Ónagyméltóságának és Sándor József udvari tanácsos, az EMKE. t. alelnökének és főtitkárának, midőn az 1914. évi március hó 4., 6. és 7. napjain tartott szakértekezleten azt mondták, az utóbbi, hogy a társadalom szervezésére nem új alakulatokat kell létesíteni, hanem a már kész szervezeteket, a kulturegyesületeket, gazdasági és egyéb társulatokat kell felhasználni, Ónagyméltósága pedig, hogy egy erős központnak kell létezni, amelyet illetőleg a maga részéről megmaradna a Kivándorlási Tanács, vagy annak egy szűkebb végrehajtó-bizottsága mellett, mert ezen munkához egy pár embernek nagyon erős, intenzív, komoly odaadó munkája kell.

Amint a Kivándorlási Tanács a később elmondottakból látni fogja, az öttagú bizottság az elmúlt hónapokban a ki- és visszavándorlást érdeklő két főbb kérdésben, a munkaközvetítés és a telepítés kérdéseiben tárgyalásokat folytatott több társadalmi faktoral, meghallgatott szakférfiakat, érintkezésbe lépett a kormányhatalommal stb. s mindezek alapján abba a helyzetbe juttathatja a Tanácsot, hogy e két kérdésben kész anyag álljon rendelkezésére, hogy annak alapján tanácskozva, a kivándorlás elleni küzdelem és a visszavándorlás hasznosítása érdekében egyrészt különböző kormányzati ágaknak konkrét javaslatokat tehessen, másrészt néhány igen is tekintélyes társadalmi faktorunkkal a legszorosabb kapcsolatba léphessen.

Ez okból az öttagú bizottság a társadalom szervezése ügyében azt a javaslatot teszi a kivándorlási tanácsnak, hogy maradjon meg az öttagú bizottság intézményénél, mely mozgékonyasága,

kevés formaságokhoz kötöttsége folytán leginkább képes a ki- és a visszavándorlás támasztotta, folyton váltakozó kérdésekben eljárni, s ejtse el azt az eszmét, hogy az öttagú bizottságot, a különböző társadalmi alakulatokat, illetve képviselőit vagy szakbizottságait akár valamely már meglévő társadalmi intézmény felhasználásával, akár egy új liga létesítésével egy közös szervezetbe társítsa. Ezen centralizációval ellenkezőleg azt javasolja a bizottság, hogy a kivándorlási tanács quasi decentralizálva szervezze a társadalmat. Történnék pedig ez olyként, hogy mint ez tervezve volt, a tanács megkeresi az összes nagyobb magyarországi központi társadalmi alakulatokat és pedig névszerint a Magyarországi Földhitelintézetek Szövetségét, a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségét, az Országos Magyar Gazdasági Egyesületet, a Gyáriparosok Országos Szövetségét, az Országos Iparegyesületet, a Magyar Gazdaszövetséget, a Kereskedők Országos Egyesületét, a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségét, a kulturegyesületeket, a kereskedelmi és iparkamarákat, a gazdasági egyesületeket, hogy azok működésük körében a kivándorlási és a visszavándorlási kérdéseket vegyék fel és főleg az iránt ejtsenek beható és alapos vizsgálatot, hogy mivel járulhatnának a kérdések megoldásához. A megkeresésnek egyúttal felhívást kellene tartalmaznia az iránt, hogy az illető társadalmi alakulat tárgyalásai eredményét, tapasztalatait, megfigyeléseit, eszméit a kivándorlási tanács öttagú bizottságával közölje, s ha lehetséges, a ki- és a visszavándorlási ügy állandó ellátása céljából saját kebelében kivándorlási szakbizottságot vagy osztályt szervezzen, melynek ülésére az öttagú bizottságot meghívja.

Ez az utóbbi eset, amelyre az öttagú bizottság decentralizáló tervét alapítja. A társadalmi alakulatok által felállított szakbizottságok vagy osztályok nem az öttagú bizottság körül, vagy általa egy ligában centralizáltak, hanem ellenkezőleg: az öttagú bizottság, illetve annak kijelölt tagjai mennek az illető alakulat bizottságába vagy osztályába. A kapcsolat ilyenformán a kivándorlási tanács és a társadalom közt benső, közvetlenebb lesz, mert a közbeeső láncszem, a liga vagy egyesület elesik. Az öttagú bizottság vagy azon tagjai, kik az illető szakosztály ülésén résztvesznek, számos egyénnel érintkezésbe jutnak, az ott elhangzott összes beszédeket hallják, az összes eszméket megfontolás alá vehetik, holott egy liga létesítése esetén csak az illető alakulat

képviselőjével találkozhatnak és a némelykor talán felette egyoldalúan leszűrt, a legtöbb esetben talán akadémikus értékű javaslatokat vehetik át.

Ezen decentralizáló rendszer mellett az öttagú bizottság fejleszthetné ki és hajthatná végre azután azt a programot is, melynek munkáját a kivándorlási tanács hivatásának tekintve 1914. évi május hó 25-én tett jelentésében még körvonalazott. Az öttagú bizottság ugyanis ily megoldási módozat mellett a társadalmi faktorok legalkalmasabb alakulatait kiválasztva, ezeknél odahatna, hogy azok megbizottjaik útján külföldön érintkezésbe lépnének mindazon tényezőkkel, amelyek a kivándoroltak anyagi, fizikai és erkölcsi jólétére befolyást gyakorolhatnak, és megkeresnék a kapcsolatot a tengerentúli államokban, úgyszintén Németországban, Romániában, valamint máshol élő honpolgáraink egyesületeivel és bizottságaival és ezek útján egyengetnék az utat a kivándorlottakkal való közvetlen érintkezésre.

Amint a Kivándorlási Tanács a most elmondottakban adott programból látja, az öttagú bizottság a társadalmi akciót, melyet a kivándorlási mozgalom leküzdése és a visszavándorlási mozgalom hasznosítása érdekében megindítani tervez, nem egészen úgy, mint annak idején javasolta, kívánja szervezni és végrehajtani, hanem egészen laza, csak könnyű szálakkal összefüggő alakulatban, melynek minden tényezőjével azonban saját alakulatának mozgékonyasága folytán közvetlen kapcsolatot tud fenntartani. Hogy az öttagú bizottság eredeti tervétől lényegesen eltért, abban gyakorlati szempontokon kívül még egy dolog irányította. Ez pedig az, hogy a háború megindítása előtt főleg a kivándorlás elleni küzdelem lett volna a társadalmi akció feladata, most azonban hozzájött ehhez a visszavándorlás ügye, már pedig ezen kérdésnek némely kényesebb oldala következtében, melyeket itt részletezni nem lehet, jobb ha a társadalmi akció nem ölt egy szervezettebb, centrális alakot, s nem ilyenkép kezeltetik.

A munkaközvetítés organizálása.

Áttér ezek után az öttagú bizottság a háború utáni munkaközvetítés szervezése tekintetében folytatott tanulmányaira és ezek kapcsán a Kivándorlási Tanácsnak teendő javaslataira.

Miként elől említettett, az öttagú bizottság az országgyűlés

előterjesztett törvényjavaslatot az ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítés hatósági ellátásáról beható tanulmányok tárgyává tette, mert azt tartotta, hogy a hadrakelt sereg leszerelésekor a hadbavonultak megfelelő munkabehelyezéséről alkalmas módon gondoskodni kell, mivel ez egy újabb kivándorlási mozgalom sikeres megakadályozásának egyik főfeltétele s mert továbbá a külföldről, főleg Amerikából jövő visszavándorlók egy jó részének elhelyezése is a munkaközvetítő hivatalok feladata lesz. A bizottság idevonatkozó tárgyalásain egyízben a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr megbízásából báró Wimmersperg Frigyes miniszteri tanácsos és dr. Pap Dezső miniszteri osztálytanácsos urak, a m. kir. földművelésügyi miniszter úr megbízásából pedig dr. Radisich István miniszteri osztálytanácsos (most miniszteri tanácsos) úr voltak szívesek résztvenni és szakszerű felvilágosításokkal az ügyet megvilágítani.

Az öttagú bizottság ezen tanulmányok és tárgyalások alapján nagy meglepéssel konstataulta, hogy a magyar kereskedelemügyi minisztérium a legelső, mely a háborút követő időkre gondolva, a munkaközvetítést már most egy nagy, modern apparátussal akarja szabályozni. Igaz ugyan, hogy a hozzánk legközelebb eső s minket például az időszakos vándorlás tekintetében nagyon is érdeklő két államban, Ausztriában és Németországban, a munkaközvetítés terén tett intézkedésekkel bizonyos tekintetben megelőztek.

Munkaközvetítés Ausztriában.

Ausztriában rögtön a háború kitörése utáni napokban, még 1914. évi augusztus hó 5-én császári rendelet jelent meg, mely aratási bizottságok szervezését rendelte el, hogy a háború következtében beállott mezőgazdasági munkahiány megszüntetessék, pár nappal reá pedig 1914. évi augusztus hó 5-én a földművelésügyi miniszter 37.165. sz. alatt rendeletet bocsátot ki, mely szerint minden járási kapitányság (Bezirkshauptmannschaft) székhelyén egy kerületi munkaközvetítő hivatal állítandó fel. Ezen kerületi munkaközvetítők, melyek működése eleinte csak a mezőgazdasági munkások közvetítésére szorítkozott volna, de kevéssel reá az ipariakra is kiterjesztetett, a »Landesnachweis«-okkal, valamint a Bécsben lévő központtal együtt egy csapásra az egész országot behálózó munkaközvetítő apparátushoz juttatták Ausztriát. Bár

ezen kiterjedt apparátus Ausztriában csak a háború tartamára létesített, nagyon valószínű, hogy működése a háború utáni időkre is átvétetik és talán végleg meg is tartatik. Mindenesetre megbecsülhetetlen nagy előnye lesz az osztrák gyors és erélyes intézkedésnek az, hogy a háború alatti hosszú idő alatt az egész szervezet előnyeit és hibáit ki lehet tanulmányozni s megjavítani, ami már több tekintetben meg is történt s egy tökéletes kipróbált szervezettel lehet majd a leszereléskor megoldandó nagy feladatok elé állani.

Munkaközvetítés Németországban.

Németországban is történtek rögtön a háború kitörése után intézkedések, hogy a munkaközvetítés kielégítőbben rendeztessék. Az 1914. évi augusztus hó 6-án Berlinben a háború tartamára felállított a »Reichszentrale der Arbeitsnachweise«, melynek feladata, hogy a háború alatt az összes létező munkaközvetítők közt összeköttetést létesítsen. Hogy ezen összeköttetés úgy a munkaközvetítők, mint a közhasznú munkaközvetítők tartományi szervezete (Arbeitsnachweisverbände) és a központ közt minél bensőbb legyen, megindított egy hetenként kétszer megjelenő folyóirat (»Arbeitsmarktanzeiger«), amely a feles munkakereslet és kínálatot munkaközvetítők szerint közli, egyúttal a magán- és nyilvános közvetítők közt kapcsolatot létesít és a munkapiacot áttekinthetőbbé teszi. Végül az 1915. év folyamán intézkedések tétettek, hogy a nyilvános munkaközvetítők az ugyanazon helyeken levő nem iparszerűen üzött, különösen pedig a munkaadók és munkások által fenntartott szakközvetítőkkal lehető benső együttműködésbe jussanak, s hogy a munkakereslet és kínálat terén mutatkozó hiány és felesleg a legegyszerűbb és leggyorsabb módon, telefonbeszélgetés útján kiegyenlíttessék. A sokféle munkaközvetítő együttműködése tényleg sok helyen el is éretett, amennyiben népesebb, több munkaközvetítővel bíró helyeken »Zentralauskunftsstelle«-k vagy hasonló intézmények (Ausgleich- oder Sammelstelle) rendeztettek be. Igaz, hogy ez is mind csak a háború tartamára szól és dr. Delbrück államtitkár még eddig mindig ellene szegült azon sok helyről hangoztatott kívánságnak, hogy a munkaközvetítés végre törvényhozásilag egységesen szerveztessék, azonban Németországban előnyösen letudják szűrni máris a két háborús évnek tapasztalatait s dr. Delbrück az 1915.

évi november hó 27-én a Reichstaghoz terjesztett emlékiratában többek közt azt is kiemelheti, hogy a jövőben jobban kell törekedni arra, mint eddig történt, hogy a munkaadók és a munkások a nyilvános munkaközvetítők szervezésében és igazgatásában tevékeny részt vehessenek.

Munkaközvetítés nálunk.

A munkaközvetítésnek az új törvény alapján nálunk leendő szervezésére vonatkozólag az öttagú bizottság nagy sajnálattal állapította meg, hogy a felállítás alá kerülő közvetítők csak az ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítéssel fognak foglalkozni, működésük azonban, legalább egyelőre, nem fog kiterjeszkedni a mezőgazdasági munkaközvetítésre. Ezek ügye ugyan az 1898:II. t.-c. 77. §-a alapján az 1899. évi november hó 24-én 11.180. eln. sz. a kibocsátott földművelésügyi miniszteri rendelettel nyert némi szabályozást, azonban működésük nem kielégítő. Igaz, hogy a törvényjavaslat indokolása szerint, ha a jövőben szüksége és célszerűsége mutatkozik annak, hogy egyfelől az említett rendeletben szabályozott, másfelől a jelen törvényjavaslat révén tervezni kívánt hatósági munkaközvetítés egyesíttessék, vagy köztük közelebbi kapcsolat teremtsék, az összeműködés módozatait rendelettel is meg lehet majd állapítani; mégis a két szervezetnek, illetve ügykörnek már most leendő egybekapcsolása felette sok előnnyel járna. Bár ez ellen Magyarországon agrár szempontból bizonyos aggályok látszanak fennforogni, az öttagú bizottság ezen kérdést mégis szőnyegre kívánná hozni. Ennek folytán azon szempontból, hogy a leszerelés alkalmával, midőn az iparban mindenesetre nagy munkanélküliség, a mezőgazdaság terén pedig, főleg ha a leszerelés a tavaszi vagy nyári évszakra esik, nagy munkáshiány fog uralkodni, a gazdasági munkaközvetítés is hibátlanul működjék, azt a javaslatot teszi, írjon át a Kivándorlási Tanács elsősorban a m. kir. földművelésügyi miniszter úrhoz, miszerint tenné megfontolás tárgyává, hogy nem-e volna célszerű a gazdasági munkaközvetítőket bizonyos tekintetben hivatalokká fejleszteni azáltal, hogy javadalmazásban részesíttetnek, ami által intenzívebb munkára lesznek serkentve, és működésükre illetve mulasztásaikra büntető szankciók állapíthatnak meg. Át kellene írni azután úgy a földművelésügyi m. kir. miniszter úrhoz, mint a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz, hogy bizonyos

kapcsolatot, összeköttetést a két intézmény közt már most létesítsenek.

A visszavándorlók részére leendő munkaközvetítést a többször idézett törvényjavaslat nem említi, s indokolása is csak annyit mond, hogy fontos kormányzati feladat volna azon idegenbe szakadt, távol külföldön időző honfitársainkról is gondoskodni, kik a visszavándorlásról le nem tettek s annak megvalósítását állandó és megfelelő honi munkaalkalom elérésétől teszik függővé. Ez azonban — folytatja a javaslat indokolása — a jelen törvényjavaslat tagozásába nehezen lenne beleilleszthető, mindazonáltal felemlítendő, hogy a kormányok figyelmét ez a feladat nem kerülte el és gondoskodni fog a munkaalkalmak oly centrális nyilvántartásáról is, melynek alapján külföldön időző véreink a honi munkaalkalmakról mindenkor tájékoztathatók lesznek.

A kormánynak a most említett ígéretét illetően az öttagú bizottság a tanácskozásán megjelent kormányképviselők által adott felvilágosítások alapján megleléssel konstataálta, hogy az ipari munkaközvetítők tevékenysége a visszavándorlók munkaközvetítésére is minden nagyobb nehézség nélkül ki fog terjedhetni s ezen esetleges ügykör a rendes ügykörébe akadálytalanul fog bekapcsolódni. Intézkedni kell majd természetesen annak idején az iránt, hogy a munkaalkalmakra vonatkozó hirdetések a visszavándorlók által érintett határállomásokon kifüggesztessenek és az általuk használt hajókon közszemlére elhelyeztessenek, esetleg a munkaközvetítőkre vonatkozó népies ismertetések is szétosztassanak.

Javaslatok a munkaközvetítéshez.

Igen nagy súlyt helyezne azonban az öttagú bizottság arra, hogy a felállítani tervezett munkaközvetítők minél előbb szerveztessenek, hogy az esetre, ha a béke iránti tárgyalások megindulnak, a hivatalok nemcsak létezzenek, de már begyakoroltak legyenek. Ez okból, s minthogy a munkaközvetítők oly hivatalnokokra fognak bízni, akik hasonló téren még nem működtek, ami különösen a más viszonyokhoz szokott visszavándorlók gyors és pontos elhelyezésére felette káros hatással lehetne, továbbá tekintettel arra, hogy a hadbavonultak ezen intézményről természetesen nem lesznek tájékozva, az öttagú bizottság azt a javaslatot teszi a kivándorlási tanácsnak, írjon át a m. kir.

kereskedelemügyi miniszter úrhoz, illetve a 4. alatt javasoltakra nézve még a m. kir. honvédelemügyi és a cs. és kir. hadügy-miniszter urakhoz, miszerint:

1. a munkaközvetítő hivatalok mielőbb állíttassanak fel;
2. célszerűnek mutatkoznék a munkaközvetítő hivatalok rendszerezítése alkalmával a munkaközvetítésre delegált hivatalnokokat Budapestre összehívni, részükre egy szakkurzust rendezni, valamint a budapesti munkaközvetítőt bemutatni;
3. megfontolandó lenne, hogy a munkaközvetítők sikeres működésének biztosítása céljából nem kellene-e melléjük az érdekelte munkaadók és munkások köréből, esetleg paritásos felügyeleti és tanácsadó szervezetet létesíteni;
4. a leszerelést megelőzőleg nem kellene-e a tartalékosokat és népfelkelőket a munkaközvetítő hivatalok felállításáról szóbeli kioktatás és népies iratok útján tájékoztatni.

Az utóbb tett javaslatához az öttagú bizottság még csak azt kívánja megjegyezni, hogy bár igen jól tudja, hogy a hosszantartó háború megszűnése esetén felette valószínűen mindenki lehetőleg haza fog sietni, mégis ezen figyelmeztetésre nagy súlyt helyezne, mert a leszereltek egyrésze mégis csak azonnal munkába fog kíváncsogni, sokan pedig otthonukban, valamely félreeső helyen, ezen intézmények létezéséről már egyáltalán nem fognak tájékozást nyerhetni, s ezen két kategóriába esők nagyon könnyen szaporíthatnák kivándorlóink számát.

A telepítés.

A munkaközvetítés szervezése mellett, mint elől említettett, az öttagú bizottság a visszavándorlók lekötése egyik módozatának kérdésével, azoknak földhöz juttatásával is foglalkozott. Ezen vizsgálódások során azután kialakult az a nézet, hogy ezen akció ne csupán a visszavándorlókra, hanem a háborúból hazatérőkre is terjedjen ki. Előterbe nyomult ugyanis az a felfogás, hogy elsősorban a harctérről hazakerülő hősök jogosult s emelkedett igényeit kell kielégíteni. A két akció különben igen könnyen egybekapcsolható, sőt kereteiben a rokkantak egy jó részének ellátása is megejthető lesz, ami annál kívánatosabb, mert ma már mindenütt elejtették azt a tervet, hogy rokkantakat egymagukban telepítsenek le egy helyre. Az akcióknak egybekapcsolása mellett

szól egyébként az a körülmény is, hogy közvetett célja mind-egyiknek mégis csak az, hogy a háborúban szenvedett vér- és értékvesztéseinket minél biztosabban és minél teljesebben pótolhassuk, amire megint az egyik főeszköz is közös, tudniillik számtalan életerős és teljesítőképes kisbirtokos kreálása. Belekapcsolódnék azután az akcióba még egy másik igen fontos akció, tudniillik a már létező, de gyámolítás és kellő védelem nélkül levő kisbirtokosok vagyoni romlásának megakadályozása, nehogy ezen romlás által újabb, pótolhatatlan vérveszteségek keletkezzenek.

Az öttagú bizottság ezen kérdések tárgyalása közben igen természetesen kiterjeszkedett annak tanulmányozására, hogy külföldön, legalább is a velünk szoros összeköttetésben levő Ausztriában és Németországban a háború tartama alatt történtek-e a most említett téren intézkedések, s ha igen, minők. Sajnálatos, hogy ezen tanulmányozások csupán törvényes rendelkezések, a megfelelő irodalmi és napilapok, valamint egyes szakemberek levélben nyújtotta közlésein alapulhatnak, személyes meggyőződés útján való tanulmányokat a bizottság nem végezhetett, mert anyagi eszközök rendelkezésére nem állottak. Azt azonban a bizottság ez úton is fájdalmasan tudta konstatálni, hogy amíg minálunk e kérdések még mindig csak elméletileg s így is felületesen kezeltetnek, másutt már sok tekintetben régen a tevékeny cselekvés terére léptek, sőt serény munkássággal már eredményeket is értek el.

A parasztbirtok védelme Ausztriában.

Ausztriában a parasztbirtok védelme tekintetében történt egy igen erélyes intézkedés. Abból indulva ki, hogy a háborúban elesettek birtoka könnyen elprédáltatik, valamint hogy a háború okozta hirtelen meggazdagodás a kisbirtokok összevásárlására vezethet, az 1915. évi augusztus hó 9-én a R. G. Bl.-ban 234. szám alatt megjelent császári rendelet eirendeli, hogy a háború okozta rendkívüli viszonyok tartama alatt mezőgazdasági vagy erdőgazdasági birtokot élők közti jogügylettel csak egy külön e célra alakított bizottság jóváhagyása mellett lehet átruházni. Kivételt képeznek az országos levéltárban, vasúti vagy bányatelep-könyvbe bejegyzett bizonyos városi jellegű, valamint azok a birtokok, melyek egy parasztbirtok méreteit mindenképp meg-

haladják. A birtokátruházással különben egyértelműnek vétetik a tíz éven felüli bérbeadás is, hogy ezáltal a rendelet kijátszása megakadályoztassék.

Az öttagú bizottság ezen császári rendeletet oly fontosnak tartja, hogy azt függelékben¹⁾ tisztelettel csatolja. Ugyancsak függelékben²⁾ csatoltatnak a cs. kir. igazságügyminiszternek ezen császári rendelethez 1915. évi augusztus hó 11-én kiadott végrehajtó rendeletei is.

E helyütt az öttagú bizottság ezen császári rendeletre vonatkozólag csak három momentumot akar kidomborítani. Az egyik az, hogy a rendelet kifejezetten nemcsak a háború idejére, hanem a háború okozta rendkívüli viszonyok tartamára szól, tehát érvényessége a béke idejébe is átnyúlik. A másik fontos intézkedés, mely a kormányt felhatalmazza, hogy a rendeletet a gazdasági viszonyokhoz és a tapasztalatokhoz képest valamennyi vagy egyes közigazgatási területekre nézve rendeletileg megváltoztathassa, kiegészíthesse és megszüntethesse. Felette érdekes végül a rendelet 7. §-a, mely kilátásba helyezi, hogy a rendeletének megfelelő célra el nem adható birtokok megvásárlására különleges intézmények fognak rendeleti úton létesíttetni és ezek anyagi eszközökkel fognak támogatni.

Különösen ezen legutóbb említett intézkedésből világosan kitűnik, hogy az egész rendelkezés nem átmeneti, hanem olyan, mely a parasztbirtokot a béke idején is védeni szándékozik, mert a parasztbirtokoknak közpénzen való megvételek útján leendő megvédését helyezi kilátásba, ami természetesen egy évekre kimenő program létezését sejteti. Hogy ezt a rendeletet mily intézmények létesítésével és mi módon akarják keresztülvinni, arról eddig semmi sem tétetett közzé.

Ez okozta nyilván azt, hogy Ausztriában a tudományos és nem tudományos sajtóban sokféle terv merült fel arra nézve, hogy a parasztbirtok ezen védelmét miként kellene keresztülvinni. E téren főleg két javaslat érdemel bővebb ismertetést.

Dr. Ofner Gyula birodalmi gyűlési képviselő, bécsi ügyvéd a Bécsben megjelenő »Arbeiterzeitung«-ban közölt cikkben abból indulva ki, hogy a parasztbirtok védelménél nem csupán arra

¹⁾ L. Függelék IV.

²⁾ L. Függelék V. és VI.

kell törekedni, hogy a parasztbirtok ebbeli karaktere megóvassék, hanem hogy amennyiben a birtok a gazda hadbavonulása vagy hiánya következtében került abba a helyzetbe, hogy a család azt nem bírja tovább kezelni, oly intézmény létesítését sürgeti, mely az illető család részére menti meg a birtokot, akinek feje hadbavonult vagy távol van, azáltal, hogy azt kezelésbe veszi. Ofner Gyula ezen eszméje alapján dr. Kreis S. ügyvéd »Bauerngüterschutz« című munkájában azt javasolja, hogy ezen kezelést a községi előjáróság végezze, vagy ahol ez gazdasági, kulturális, vagy nemzetiségi szempontból nem tanácsos, a szegény- és közgyámhoz hasonló intézmény, a »birtokgyám« kreáltassék. A kezelés természetesen korlátolt időtartamú volna, egy vagy két gazdasági évre terjedne, s azzal a nagy előnnyel járna, hogy amennyiben a birtokot mégis el kell adni, megfelelő vevő keresésére idő nyeretik. Dr. Kreis szerint az utóbbi cél előmozdítására az állam egy birtokhirdető lapot indíthatna meg, melyet minden község igen mérsékelt áron kaphatna meg. Emellett azután »Reichsbauerngutsfond« elnevezés alatt egy alapot kellene létesíteni, amelynek kezelésére rendelt hatóság többfelé birna irodával, s amely alapnak az volna a rendeltetése, hogy amennyiben egy parasztbirtokra nem akad vevő, az alap a birtokot valódi értékéhez képest átveszi. Az alap részére különben elővételi jog volna biztosítandó. Az alap egyébként nem szerepelne mint »Holt kéz«, csak a legvégsőbb esetben veszi át a birtokot és pedig azzal a céllal, hogy azt a legközelebb kínálkozó alkalommal mint parasztbirtokot tovább adja. A vételt meghaladó eladási ár, ha nem beruházások gyümölcse, elsősorban a ki nem elégített hitelezőket, ezek hiányában az előző még ki nem elégített tulajdonost illetné meg. Eladásáig a birtokot az alap (esetleg bérbeadás útján) kezelné s a tiszta jövedelmet a befektetett vételár kamatainak és az alap kezeléséből felmerült költségek fedezésére fordítaná.

A másik javaslat dr. Steinwender Ottó birodalmi gyűlési képviselőé, ki a bécsi »Neue Freie Presse«-ben és az »Allgemeine Österreichische Gerichtszeitung«-ban azt az eszmét vetette fel, hogy az el nem adható parasztbirtokokat a tartományi bizottságok (Landesausschüsse) vásárolják meg, természetesen csak átmenetileg, hogy újból és pedig hasonló célra tovább adják. Minthogy pedig a tartományok most még kevesebb pénzzel rendelkeznek, mint valaha, a szükséges pénzt úgy kellene előteremteni, hogy

a birtokra jelzálogkölcsönt vesznek fel. Ezt, mert ilyen ma a pénzpiacon alig szereshető, a hadikölcsönpénztár szolgáltatná, még pedig az érték 75 vagy 80 százalékáig. Ezen összeg kamatozását igen mérsékeltten, talán 2%-ban lehetne megállapítani, mert a hadikölcsönpénztár kamatnyereségei annak idején a felszámoláskor, az üzemi költségek levonása után amúgy is az államot illetik meg. Az állam egyébként, mert nem okvetlen szükséges, hogy nyereségre tegyen szert, ezen 2%-ról le is mondhatna, ez pedig oly alakban történhetnék, hogy a még hiányzó 25 vagy 20 százalékot kamatmentes előlegként nyujtaná.

Háborúban résztvettek telepítése Németországban.

Németországban a visszavándorlóknak földhöz juttatása, bár különösen a legutóbbi időben hangzottak el oly hangok, hogy a háború okozta vérvesztések oly nagyok, hogy jó volna gondolni arra, hogy az Amerikába kivándorolt németek miként volnának hazahozhatók, valójában nem akut kérdés, ami természetes is, mert Németországban rég elmúltak azok az idők, midőn a kivándorlás számottevő vérvesztést okozott. A földhöz juttatás tekintetében Németországban azonban egy egészen speciális, eszméjében mély, méreteiben nagy, szinte óriási mozgalom indult meg. Ez a mozgalom abban áll, hogy a hadbavonultakat, a hősöket akarják földhöz juttatni.

A »Heimstätten für unsere Helden!« jelige alatt egy nagyarányú, igen kiterjedt campagne indított meg. Elől vezet a »Bund deutscher Bodenreformer« által már 1915. évi március hó 20-án megalakított »Hauptausschuss für Kriegerheimstätten«, amely első alapelvül állította fel, hogy a birodalom kötelessége minden német harcosnak, vagy özvegyének segélyt nyújtani ahhoz, hogy szülőföldjén vagy a gyarmatokban egy darab földet megszerezhessen. A föld vagy ház (Wohnheimstätte) építésére szolgál, vagy kertészeti vagy mezőgazdasági célokra használható fel (Wirtschaftsheimstätten: gärtnerische oder landwirtschaftliche Anwesen). A Hauptausschusshoz eddig több mint 2000 organizáció csatlakozott úgy, hogy e mozgalomban ma Németországban több mint 3 millió ember vesz részt. Terveik közt szerepel egy 180 kilométeres csatornaépítkezés során a kisajátítási jognak nemcsak a csatorna medrére, hanem jobbról-balról

egy-egy kilométer szélességre való kieszközlése, amely jog elnyerése esetén vagy 300.000 családot tudnának egyszerre letelepíteni.

Felemlítendő, továbbá, hogy ezen mozgalom vezetői igen serény agitációt fejtenek ki a tekintetben, hogy ezen egész ügy törvényhozásilag rendeztessék, s hogy az idevonatkozó törvénytervezetek oly irányú javaslatokat is tartalmaznak, hogy a birodalom, a szövetséges államok és községek kötelesek a tulajdonukban levő telepítésre alkalmas földeknek 10%-át ezen célnak rendelkezésre bocsátani, s hogy a községeket a területük határain belül eladásra kerülő be nem épített területekre ily célból elővételi, valamint bizonyos esetekben kisajátítási jog illeti meg.

E mellett azután vannak, mint ez Németországban, ha egy ügyet felkarolnak, egyáltalában szokásos, mindenféle más egyesületek, melyek a hadbavonultak telepítésével foglalkoznak. Így nagyon kiterjedt mozgalom a »Deutsche Gartenstadt-Gesellschaft«-nak mozgalma, mely egy egészen új várostípust propagál, amennyiben a telepítést olcsó földeken eszközli, melyek örökké köztulajdonban maradnak, ami által a föld értékelkedésével való mindennemű nyereszkedés kizáratik. Az ily városban a lakásvizonyok gyökeres reformon mennek keresztül, az ipar és kisipar virágzására kedvező konjunkturák teremtetnek s e mellett a terület egy jó része kertészeti és mezőgazdasági célokra értékesítetik. Célját az egyesület lakótelepek (Wohnsiedlungen), kerttelepek (Gartensiedlungen und Gartenvorstädte), ipartelepek (Industriekolonien) stb. elnevezése alatt alakított egyesületek útján éri el, melyek száma ma már igen nagy s azok Németországban mindenfelé el vannak szórva. Felemlítésre méltó végül, hogy Németországban ezen mozgalom nemcsak a legénységi állományhoz tartozó egyéneket karolja fel, hanem kiterjed a háborúban résztvett tisztek érdekeire is. Így például a »Bund Deutscher Offiziersfrauen« egyenesen a tisztek özvegyeinek és rokkant tiszteknek telepítési ügyével foglalkozik s mint olvassuk a szövetségnek e célra a legkülönbözőbb helyeken bocsátottak földeket rendelkezésére.

Németországban különben az állam maga is tetemes anyagi és erkölcsi erővel kíván hozzájárulni a telepítésnek a háború után leendő előmozdításához. E célból Poroszországban legutóbb a kormány törvényjavaslatot nyújtott be, mely szerint az felhatal-

mazzatik, hogy a Königliche Seehandlungnak (Preussische Staatsbank) telepítés céljaira szolgáló közbeeső hitelek engedélyezésére 100 millió márkát bocsáthat rendelkezésére. Ezenkívül az állam maga is közreműködik új telepítő társulatok alapításánál. Így legújabbán megkezdte működését a breslauer »Schlesische Landgesellschaft«, továbbá a Halleben megalakult »Sachsenland« telepítő-társulat. Hannover tartomány részére Hannoverben a »Hannoversche Siedlungsgesellschaft« alakítatott, a rajnai tartomány részére szolgáló telepítési társulat alakítása iránt a tárgyalások pedig folyamatba tétettek.

Javaslatok gazdasági politikánk reformjához.

Amíg Ausztriában a parasztbirtok védelmével, Németországban a telepítésnek legalább egy fajával, a hadbavonultak telepítésével a legintenzívebb módon foglalkoznak, addig minálunk mindkét téren még csak akadémikus fejtegetések folynak. Hogy ennek vége vessék, az öttagú bizottság a cselekvésre elértéknek látja az időt s e célból a telepítést illetőleg rögtön néhány konkrét javaslatot tesz a Tanácsnak, hogy legalább kijelöltesse az irányelvek, melyek szerint a további program kifejlődhetik.

Az öttagú bizottság különben teljes mértékben kénytelen igazat adni dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök úrnak, ki a bizottság felkérésére szíves volt a telepítésre nézve szakvéleményével a bizottságot munkájában hatályosan támogatni. Szerinte míg a viszonyok nálunk minden téren nem javulnak, addig különösen Amerikából nem sokan fognak hazajönni. Itt nem csak telepítésről kell gondolkodni, hanem egész messzeható szociális intézkedéseket kell tenni s gazdasági életünket gyökeresen meg kell reformálni. Nevezetesen a parasztbirtok, a középbirtok ügye törvényhozásilag rendezendő. A termelés ma válság előtt áll. Jelzálogügyünk szintén válságban van. A hitelpolitika terén egészen új beállításra van szükség. Az örökösödés, a paraszttörkösödés szabályozásra szorul. Az egyke ügy stb. is beható tanulmányozásra szorul. Szóval, mint ezt Haller István országgyűlési képviselő az 1916. évi január hó 26-án a kivándorlottak visszatelepítése tárgyában elmondott interpellációjában összegezte egy céltudatos nemzeti, sőt bizonyos tekintetben radikális gazdasági politikára van szükség. Az öttagú bizottság ennekfolytán azt

tartja, hogy éppen azért, mert sokat kell tennünk, jó eleve hozzá kell látni, hogy legalább valami azután tényleg történjék is.

Ez okból az öttagú bizottság követendő gazdasági politikánkra nézve huzamos és beható eszmecserét fejtven ki, felkérte dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök urat, hogy a parasztbirtok állandósítása, az otthon védelme, a parasztbirtok feldarabolásának tilalma és a kivételes örökösödési szabályokra, azután az örökbérletre, az ingójelzáloghitelre és a parcellázások állami felügyeletére, műszaki ellenőrzésére nézve teljesen kidolgozott törvényjavaslatait szíveskedjék a Kivándorlási Tanácsnak rendelkezésére bocsátani, hogy a Tanács a kormányhoz intézendő egyéb javaslataival egyidejűleg arra nézve is megkereshesse a kormányt, hogy birtokpolitikánk reformjának ügyében sürgősen hívjon egybe egy ankétet. Ezen ankétén a kész törvényjavaslatokat, melyeket az öttagú bizottság maga részéről elfogadott s a Kivándorlási Tanácsnak változatlanul leendő elfogadásra melegen ajánl, elsősorban kellene tárgyalásra kitűzni, esetleg azután még más szociális politikai javaslatokat is lehetne az ankét elé vinni, melyek a háború utáni időkben megoldásra várnak. A törvényjavaslatokat a bizottság *A), B), C)* és *D)* alatt, a törvényjavaslatokhoz készített áttekintést pedig *E)* alatt mellékelten azzal mutatja be a Kivándorlási Tanácsnak, hogy a törvényjavaslatokhoz dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök úr részletes indoklásokat dolgozott ki, melyeket szívesen bocsát az összehívandó szaktanácskozmány rendelkezésére.

Földhitelintézetek Országos Szövetségének javaslatai.

A telepítés kérdésében az öttagú bizottság elsősorban meghívta báró Pap Gézát, a Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetségének vezérigazgatóját, hogy intézetének a m. kir. belügyminiszter úrhoz intézett s a miniszter úr által véleményezés végett a Tanácshoz áttett beadványát illetőleg fejtené ki a bizottság előtt, hogy a visszavándorlók telepítését miként gondolná a maga részéről megoldhatónak. Báró Pap Géza a bizottság előtt azt adta elő, hogy a maga részéről természetesen csak azokkal a visszavándorlókkal foglalkozhatik, akik anyagi erővel fognak visszatérni. Azt tartaná elsősorban szükségesnek, ha a belügyminiszter elrendelné, hogy a háború által előidézett különböző

okok folytán megüresedő birtokok összeiratnának. Az Altruista Bank részéről hajlandó volna a megfelelő nyomtatványmintákat rendelkezésre bocsátani. A feldolgozást a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal végeztetné. A nyert anyag alapján kellene azután a telepítési akciót megkezdeni. Az akciót akként képzei keresztülvihetőnek, hogy az állam törvényhozási úton elővételi jogot biztosítana ezen birtokokra, amit különben már azért is meg kellene tenni, hogy özvegyek, váratlan örökséghez jutott örökösök stb., birtokaik könnyelmű elidegenítésében lehetőleg meggátoltassanak. A maga részéről a most említett birtokokra való visszatelepítés mellett a telepítésnek egy másik fajával is foglalkoznék; ez abban áll, hogy az ország déli vármegyéiben levő kincstári és községi birtokok, melyek ezen vidéket egészen behálózzák, amennyiben parcellázásra alkalmasak, neki átadatnának. Ez politikai szempontból is felette üdvös telepítést eredményezne, mert mintegy új határörvidéket képezne. Ezen ingatlanokon nem a vételre, hanem hosszú lejáratú, 25-éves bérletekre helyezné a súlyt. A visszavándorlás előmozdítását és a telepítési akció közhírrétételét szerinte legjobb volna személyes kapacitálás útján tanítók stb., segélyével eszközölni. A kiszemelt egyéneket külföldre, illetve a hajókra küldené visszavándorlóink elé, ezenfelül Fiumében s talán, ha sikerül, a többi kikötőkben is, melyeken keresztül visszavándorlóink jönnek, dolgoznának azok.

Szövetkezetek Szövetségének javaslatai.

A Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetsége mellett meghallgatta azután az öttagú bizottság a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségét az iránt, hogy a visszavándorlás körül miként óhajtana közreműködni. A Szövetség igazgatója, dr. Horváth János, a Szövetkezetek munkálatára nézve azt adta elő, hogy — mint tudva van — az országban mindenféle, majdnem minden községben a háború előidézte különféle okok folytán számtalan birtok válik gazdátlanú. A szövetkezetek ennek folytán azzal szeretnék a visszavándorlás ügyét szolgálni, hogy ezen megüresedett birtokokra gazdát szereznek. A vidéki szövetkezetek ugyanis összeírnák és lekötnek az eladandó birtokokat, azután ezek megvételére visszahívják az egyes községekből, vagy ezek környékéről kivándorolt magyarokat. A kormány megtéhtetné

továbbá azt, hogy a hadiözvegyek és árvák eladandó birtokainak eladását és megvételét korlátozná, illetve a visszavándorlók részére lekötne. Dr. Horváth János igazgató úr fejtegetései közben hivatkozott arra, hogy a szövetkezetek működési körében ezen tevékenység, ha új volna is, elég közel áll hozzá, amennyiben rokon a földbérlet szövetkezetek alakítására irányuló tevékenységgel, amely minálunk már sokfelé elég eredményesnek bizonyult. Az Országos Központi Hitelszövetkezet kebelében már több földbérlet csoport alakított, hasonlóan sok szerb hitelszövetkezet működik az ország területén, mely földbérletekkel is foglalkozik s ezek mind nagyon jól prosperálnak. A szövetkezetek tevékenységét ellenőrizné és az egész akciót intézné a Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége, amely egyúttal nyilvántartást és jegyzéket vezetne az egyes szövetkezetektől beérkező adatokról, még pedig úgy az eladandó földekről, valamint a visszavándorolni kívánókról és a beérkezett adatok alapján tenne megfelelő intézkedéseket úgy külföldön, valamint az illető hazai községekben.

Öttagú bizottság javaslatai telepítésre nézve. — Ki csinálja a telepítést?

A Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetségének és a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségének a visszavándorlók letelepítése tekintetében most részletesebben ismertett ajánlatain, illetve programján kívül, sajnos eddig más ajánlat vagy eszme a Kivándorlási Tanácshoz nem érkezett be s ennek folytán az öttagú bizottság egyelőre csakis gazdasági életünkben számottevő ezen két faktor ajánlatára mondhat véleményt; reményli azonban az öttagú bizottság, hogy mihelyest a telepítés ügye szőnyegre kerül és közvéleményünk behatóbban fog vele foglalkozni, az erre hivatott többi faktoraink és pénzköreink is jobban fognak érdeklődni iránta.

Az öttagú bizottság előtt ugyanis kikristályodott az a meggyőződés, hogy az egész akciót egy faktorra bízni nem lehet. Mindenesetre a legegyszerűbb volna az egész ügyet államilag kezelteni, vagy egy központra vagy valamely egyes faktorra bízni s a háború okozta bármiféle oknál fogva eladás alá kerülő birtokokra az államnak, a központnak vagy egy faktornak, akár direkt, akár utóbbi esetekben talán indirekte, elővételi jogot biztosítani, eset-

leg még egy-két a felügyeletet biztosító intézkedést tenni, azután pedig bevárni az eredményt. De ezzel szemben áll az, hogy maga az állam, főleg a visszavándorlási kérdést tekintve, egyes államoknak az elvándorlás iránt tanúsított érzékenysége folytán ily akcióba bele nem mehet. Különbösen is az állam nálunk nem rendelkezik oly anyagi eszközökkel, melyek a cél megvalósításához szükségeltetnek és sajnos nem is valószínű, hogy egy-hamar közpénzekből oly alap volna teremthető, amilyenre, mint előbb láttuk, a parasztbirtok védelmezésénél Ausztriában gondolkodnak s amelynek rendelkezésére bocsátása esetén egy központ által lehetne az ügyet kezelteni.

De nem lehet valamely egyes faktorra sem bízni az egész telepítési akciót, mert itt két kérdéstről van szó. Először is gondoskodni kell arról, hogy az ország egyes részei, a háborúban nyert tapasztalatok alapján, megbízható elemekkel telepíttessenek be s hogy legalább bizonyos kategóriába tartozó nagybirtokokból számtalan életerős kisbirtok alakíttassék. Másodszer gondoskodni kell azután arról, hogy az a számos kisbirtok, mely a háború előidézte különböző okoknál fogva az ország igen sok községében megüresedik, megfelelő gazdához jusson. A két feladat, mint látjuk, nagyon messze áll egymástól. Az egyik megoldásához egy-két, előre meghatározott program szerint dolgozó s nagy anyagi erők felett rendelkező faktor szükségeltetik; a másikat pedig csakis az egész országot behálózó, száz és száz karral dolgozó szervezettel lehet megoldani.

Az öttagú bizottság ennek folytán a visszavándorlók és a hadból visszatérők telepítését, amint az az akcióban való részvételre eddig jelentkezett két tényező szervezetének és működési körének megfelel, egyelőre két részre osztaná, illetve a telepítést két módon eszközölné. Az egyik volna a nagyban való telepítés, midőn birtokok megszerzetnek, kincstári, községi stb. birtokok parcellázásra átvétnének s mindezekre vagy az illető vidéken lakó vagy lakott, vagy máshonnan jelentkező egyének, családok telepíttetnének.

A hozzátelepítés.

A másik volna a kicsinyben való telepítés, melyet hozzátelepítésnek lehetne nevezni. Ez abban áll, hogy az egyes községekben a helyben megüresedett birtokokra telepítenének egy-egy

onnan, vagy legfeljebb a környékről kivándorolt egyént vagy családot, illetve a kisbirtokokat egy-egy hadbavonultnak juttatnák. A telepítés első fajtát, a nagyban való telepítést, a Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetsége végezhetné, de ezen telepítési módot már azért is, mert ahhoz nagy tőkeerőkre van szükség, mellette még mások is kultiválhatnák s e tekintetben csak az volna eldöntendő, amire később fog kiterjeszkedni az öttagú bizottság, hogy a tisztán altruista alapon működő bankot mások felett bizonyos előnyök illetvén meg, részére némely kiváltság is volna biztosítható. A telepítés másik módjára, a kicsinyben, egyes birtokok útján való telepítésre, a dolog természeténél fogva, mert ez községenként tagozódik, magától ajánlkozik a szövetkezeti szervezet.

A szövetkezetek ezen kicsinyben való telepítés, a hozzátelepítés mellett, igen természetesen tovább is üznék, csakhogy fokozottabb mérvben a telepítésnek másik két fajtát is, tudniillik kisebb birtokoknak parcellázás útján való értékesítését és a földbérlő szövetkezetek alakítását. Ezt egyes szövetkezetek, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagjai máris eredményesen teszik, az ebbeli tevékenység tehát csak továbbfejlesztésre és tervszerű irányításra szorul.

Az öttagú bizottság különben nem hallgathatja el itt abbéli nézetét, hogy a háborúokozta viszonyok következtében legtöbb eredményt a telepítésnek utóbb említett módjától várja. A telepítés nagyban ugyanis, főleg ha politikai szempontokból egy határvidék létesítésére törekednék, amelynek igen természetesen nemcsak délen, hanem Erdélyen körül, sőt északkelet felé is ki kellene terjedni, mégis csak úgy vihető keresztül, ha más vidékről jött egyének telepíttetnek. Már pedig ennek, minden egyébtől eltekintve, nagy akadályát képezi az a körülmény, hogy népünk majdnem kizárólag oda törekszik, ahol otthon van. Ha falujában nem kap helyet, máshova nem megy telepedni. A nagyban való telepítés keresztülvitelére tehát esetleg sok mástól eltekintve, idő, sőt igen hosszú idő kívántatik.

Evvel szemben a kicsinyben egyes birtokok közvetítése útján való telepítés sokkal gyorsabban hajtható végre. Itt nincs szükség legfelsőbb vagy törvényhozási engedélyre, közgyűlések stb., meghallgatására, nagyobb pénzügyi tranzakciókra, felmérésekre, körülményes telekkönyvi keresztülvitelekre stb. Amint a közvetítésre

feljogosított szövetkezet megtudja, hogy ez vagy az a birtok eladóvá válik, ír, vagy írat egy kivándorolt község- vagy környékbelinek, akiről tudomással bír, hogy pénze van s hívja azt haza. Bizonyos reklám kifejtésére talán itt is lesz szükség, főleg az első időben, midőn egy-egy községben esetleg igen is számos megüresedett birtok iratik egybe s híre szalad, hogy ott aprajánagyja kidült, ilyen vagy olyan tarthatatlan viszonyok álltak be stb. Egy pár száz korona árán kinyomatott, képekkel stb., ellátott fűzetkéssel, vagy egy-két térképpel azonban ezen könnyű lesz segíteni, mert itt a falubelit csábítja az, hogy alaposan ismeri azt a házat, szántóföldet, vagy rétet, melyet neki kínálnak, talán az övé is volt, vagy legalább lakott, megfordult benne, dolgozott rajta.

A telepítésnek most vázolt kétféle módon történő végrehajtása különben nem zárja ki azt, sőt egyenest kívánatos, hogy a vele megbízott két faktor egymással közelebbi érintkezésbe kerüljön s mintegy karöltve járjon el. A kicsinyben való telepítésnél gyakran elő fog fordulni az az eset, hogy egy-egy megüresedett birtok a rendes kisbirtok méreteit meghaladja, ez esetben a birtokokról tudomással bíró szövetkezet a Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége útján értesíteti az Altruista Bankot. Viszont az Altruista Bank némely birtokok eladásánál vagy bérbeadásánál igénybe veheti a szövetkezeti alakulatok valamelyikét.

A telepítés körüli egyéb kérdések.

A telepítés mindkét módjának megindításánál azután több felette fontos kérdés merül fel.

Elsősorban tisztázandó az, hogy az előttünk fekvő, mondhatnánk nyers anyag, ki által dolgoztassék fel, mert igen természetesen gondoskodni kell úgy a parcellázható nagybirtokok, valamint a megüresedett kisbirtokok összeírásáról.

A föld összeírása.

Ez a kérdés az öttagú bizottság nézete szerint két különböző módon való elintézést igényel. A nagyban telepítésnél először is ki kell jelölni azt az irányt, melyben a politikai szempontból való telepítést kívánjuk végrehajtani. Ez, mint hallottuk, legalább délfelé, elég szerencsésen, főleg állami, községi stb., tulajdonban

levő birtokoknak bérlet útján való értékesítésével lesz lehetséges. Itt, amily természetesen a kormány fogja az irányelveket megszabni, úgy a birtokok kijelöléséről is neki kell gondoskodni. A kijelölés tekintetében az öttagú bizottság csak egyre kívánna nagy súlyt helyezni, amire dr. Darányi Ignác v. b. t. t., volt földművelésügyi miniszter úr volt szíves figyelmét felhívni, hogy t. i. amennyiben a kincstári birtokok a műveletbe bevonatnak, amit általában véve helyesel, az erdőket és a mintagazdaságokat feltétlenül állami kezelésben kell megtartani. Az erdőket már abból a szempontból is, mert rendkívüli nagy jelentőségüket bizonyos tekintetben csak most — a háború folyamán — tapasztaltuk igazán. Hasonlóan a kormány gondoskodhatna arról, hogy azok a nagyobb birtokok összeírassanak, amelyek most eladás alá kerülnek, s melyeknél mindenkép meg kell akadályozni azt, hogy hadiszállítók vagy spekulánsok vegyék meg. Mint báró Pap Géza fel-említette, a birtokok összeírásának céljára a nyomtatványmintákat a Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetsége már elő-készítette s csak arról volna szó, hogy a kormány ezek sok-szorosítása és szétküldése, valamint aziránt intézkednék, hogy az egybegyűlt nyersanyagot a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal feldolgozza.

A telepítés másik módjánál, a kicsinyben való telepítésnél, az előbb említett eljárástól eltérőleg, sokkal célszerűbbnek látszik, ha ezt a Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége a szövetkezetek útján végzi. Itt ugyanis politikai szempontokról alig lehet szó. Ellenben az akció eredményessége feltétlenül attól függ, hogy midőn a béke közeleg s a visszavándorlás megindulhat, az összeírás hirtelen történjék. Ezt pedig csak úgy lehet eszközölni, ha minden községben már jóeleve szét vannak osztva a nyomtatványok, az összeírási tervezetről a kioktatás megtörtént s csupán a jel adatik meg, hogy az összeírás fogantosságtassék. Az ezen kategóriába tartozó birtokok összeírását ugyanis az öttagú bizottság alapos megfontolás után egy későbbi időpontban szeretné fogantosságtatni, mert teljesen osztja dr. Darányi Ignác v. b. t. t. és dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai elnök urak abbéli nézeteit, hogy az úgynevezett derelinkvált birtokoknál igen óvatosan kell eljárni. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a háborúban el-tűnt emberek néha csak évek múltán kerülnek meg s hogy továbbá a falvakban ma lázongás ütne ki, ha híre szalad, talán

erősen ki is színezve, hogy az állam vagy egy bank a birtokokat összeírattja; az ily hír még a lövészárkokba is kijutna s felette demoralizálólólag hatna. Éppen ezért ma csak az előkészületeket kellene megtenni, ami azonban szintén meglehetősen sok időt igényel, annival is inkább, mert hiszen bizonyos irányelvek itt is mindenesetre betartandók lesznek, minekfolytán ezekre nézve is megállapodásra kell jutni. Az idevonatkozó tárgyalásokat tehát mielőbb folyamatba kellene tenni. Továbbá gondoskodni kellene a megfelelő nyomtatványok, némely helyen talán reklámfüzetek előállításáról, az egész akciót a periferiákon végrehajtó közegeknek megfelelő kioktatásáról, stb. Igen természetes, hogy ez eleintén némi költségek nélkül nem lesz eszközölhető. Ezeket úgy lehetne előteremteni, hogy a nyomtatványokat, melyek mintái a kormány és a szövetkezetek céljainak megfelelően közös értekezleten állapíttatnak meg, vagy a kormány által állíttatnának elő s bocsáttatnának a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségének rendelkezésére, vagy a kormány azokat a Szövetkezetek Szövetsége útján készíttetné. A későbbi költségek, legalább részben, megtérülnének az egyes közvetítéseknél szedett mérsékelt jutalékokból, melyek bizonyos hányadát, egy-két ezrelékét, a szövetkezet mindenkör a Szövetkezetek Szövetségének volna köteles átadni, hogy abból az egész akció központi vezetéséből fölmerült költségek fedezetet nyerjenek. A tulajdonképpeni akció, a megüresedett birtokok összeírása, a közvetítés megkezdése stb., azután később a központból adott jelre kezdenék meg. Nem zárná ki különben ez azt, sőt nagyon célszerű volna, ha a szövetkezetek már most bizalmasan felhivatnának arra, hogy általános tájékoztatást nyújtsanak a működésük körzetébe eső községekben beállott birtokváltozásokról. Ennek két szempontból volna előnye. Először is a szétágazó nagy szervezetnek működése megindíttatnék, a szövetkezetek érdeklődése az ügy iránt felkeltetnék, félreértések tisztázhatók, magyarázatok megadhatók, másrészt a központból már most is áttekinthető lesz a kisbirtokoknak a mai háború okozta helyzete. Az utóbbi körülmény a jövőben leendő prognosztikálás szempontjából is előnyös volna s azt is eredményezheti, hogy a helyzetadta viszonyok folytán némely helyen talán már most bizonyos irányú rendkívüli beavatkozást fog ki-kényszeríteni.

Érti pedig az öttagú bizottság ezen rendkívüli beavatkozás

alatt azt, hogy amennyiben tapasztaltatnék, hogy az országban vagy annak egyes részeiben a háború következtében a kisbirtokok feltűnő nagy számban maradnak gazda vagy megfelelő gazda nélkül, hogy özvegyek, vagy örökösök, vagy a háborúban megrokkant, munkaképtelenné vált gazdák a birtokokon könnyelműen tuladnak, szóval a kisbirtokok fenntartása erősen veszélyeztetik, az állam nem fog elzárkózhatni attól, hogy törvényhozási úton gondoskodjék arról, hogy ezen birtokkategória fenntartása biztosíttassék s hogy a könnyelmű és meggondolatlan eladásokból a tulajdonosokra háramló, de végérvényében a közgazdaságot is érintő károk a minimumra csökkentessenek. Igaz, hogy ez a tulajdonjogba való erős beavatkozás útján történhetik csak, de rendkívüli viszonyok rendkívüli óvórendszabályokat követelnek.

Hogy a kisbirtokok megmaradásának biztosítása mily módon történjék, arra nézve az öttagú bizottság határozott javaslatot tenni nem kíván, mert ez oly kérdés, amely politikai, gazdasági és jogi szempontokból messzemenő tanulmányokat igényel s hatáskörét is meghaladja. Itt, minthogy az öttagú bizottság a visszavándorlók és a hadbavonultak letelepítésének ügyével foglalkozott, csak a telepítéssel kapcsolatosan óhajtana néhány megjegyzést tenni, a kisbirtokok megmaradásának biztosítása tekintetében Ausztriában tett császári intézkedésre, valamint a bizottság tárgyalásain szóbahozott elővételi jogra nézve.

Elővételi jog megüresedő birtokokra.

Kétséget nem szenved ugyanis, hogy a telepítésnek mindkét módja, melynek keresztülvitelét az öttagú bizottság az előzőkben ajánlotta, szintén rendkívül hatályosan előmozdítatnék, ha az állam vagy magának, vagy a telepítéssel megbízott faktornak, illetve faktoroknak a háború előidézte okok folytán eladás alá kerülő birtokokra akár direkt elővételi jogot biztosítana, akár a birtokok elidegenítését oly korlátokhoz kötné, amilyenekhez az Ausztriában köttetett, s amelyek akként szabhatók meg, hogy előbbutóbb az állam vagy egy intézmény, központ vagy alap részére elővételi jog fejleszthető belőlük. Elsősorban eldöntést igényelne azonban az a kérdés, lehet-e az államon kívül másnak ily elővételi jogot biztosítani, amely másik tényező alatt természetesen

csak egy teljesen altruisztikus alapokon működő tényező jöhetne tekintetbe, mint például a Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetsége, mert már eleve kizárandó még csak a gondolata is annak, hogy ily jog valamely nyereségre dolgozó pénzügyintézet vagy csoport részére biztosíttassék. Ha a kérdés nemmel döntetik el, ez azzal járna, hogy az államnak valamely állami intézmény létesítéséről kellene gondoskodni, amely rendkívüli nagy alapfelett rendelkezne, hogy ha átmenetileg is, a szükséges pénzüsszegeket előlegezze. Erre azonban a mai viszonyok közt csak óhajtva lehet gondolni. Mindenesetre azután az ily jogot nagyon körül kellene határolni, azt legfeljebb az országnak veszélyeztetett részein lehetne érvényesíteni csak a birtokok bizonyos kategóriájára nézve; nagyon gyorsított eljárást kellene előírni, s meg kellene határozni, még pedig a lehető legrövidebb terminust, amelyen belül e jog gyakorolható.

* * *

Összegezett javaslatok.

Az öttagú bizottság a fentiekben beszámolni igyekezett arra irányult tanulmányairól és vizsgálódásairól, hogy a háború után mutatkozó visszavándorlás szervezése, hasznosítása és a várható kivándorlás tekintetében elsősorban miket kell tennünk. A most adott munkaprogram legnagyobbrészt természetesen még mindig általános keretekben mozog. A követendő főbb irányok iránt azonban konkrét javaslatokat tesz, melyek alapján a program további fejlesztése, kiépítése, ha csak az akció során is, már könnyebben fog menni.

* * *

Röviden összegezve az elmondottakat, az öttagú bizottság a Kivándorlási Tanácsnak a következő javaslatokat teszi:

I. A Kivándorlási Tanács ajánlja fel a m. kir. belügyminiszter úrnak, hogy a kivándorlás leküzdése és a visszavándorlás hasznosítására irányuló társadalmi akció létesítésére vegye igénybe a Kivándorlási Tanácsnak öttagú bizottságát. E célból a Kivándorlási Tanács az öttagú bizottságot már most állandó bizottságul kiküldi s a bizottságot felhatalmazza és megbízza, hogy ezen akciót a m. kir. belügyminiszter úrtól vett irányítás szerint szervezze.

A Kivándorlási Tanács az öttagú bizottságnak ezen megbízatásához egyelőre csupán a következő utasításokat adja:

Az öttagú bizottság elnöke, illetve a helyettes-elnök a m. kir. belügyminiszter úr útmutatásai szerint keresi az összeköttetést azokkal a társadalmi alakulatokkal, melyeket a kijelölt célra alkalmasaknak tartanak. A tárgyalások csak a m. kir. belügyminiszter úr előzetes tudtával indíthatók meg, s lehetőleg csak a legszükségesebb előkészítő tárgyalásokra szorítkozhatnak. A Tanács magának tartja fenn a végleges döntést, hogy mely országos társadalmi alakulatot kér fel az akcióban való részvételre, illetve mely önként ajánlkozó alakulat ajánlatát fogadja el. A Tanács ily ügyben csak akkor dönt, ha ülésén a m. kir. belügyminiszter úr, illetve kiküldötte jelen van. A Tanács döntése után az öttagú bizottság kebeléből legalább két tagot delegál, kik közül az egyik az elnök, vagy a helyettes-elnök, akik azután a Tanács jegyzőjével a társadalmi alakulat által megválasztott szakbizottság vagy osztály ülésein részt vesznek. Lehetőleg mindig oly tag delegálandó, ki az illető társadalmi alakulatnak nem tagja. A delegált tag vagy a jegyző az illető társadalmi alakulatba delegálása tartamára tagul be nem léphet vagy ilyenné meg nem választható.

II. Kérje fel a Kivándorlási Tanács a m. kir. belügyminiszter urat, miszerint írna át a m. kir. földművelésügyi miniszter úrhoz, tenné megfontolás tárgyává, hogy nem volna-e célszerű a gazdasági munkásközvetítőket bizonyos tekintetben pontosan működő hivatalos szervekké fejleszteni az által, hogy javadalmazásban részesítenék, ami által intenzívebb munkára lesznek serkentve és hatályos ellenőrzés alatt álló működésükre, illetőleg mulasztásaikra büntető szankciók állapíthatnak meg.

III. Kérje fel a Kivándorlási Tanács a m. kir. belügyminiszter urat, miszerint írna át a m. kir. kereskedelemügyi és a m. kir. földművelésügyi miniszter urakhoz, hogy a felállítandó ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítő hivatalok és a gazdasági munkásközvetítők közt az előbb említett hivatalok felállításával egyidejűleg bensőbb kapcsolatot létesítsenek.

IV. Kérje fel a Tanács a m. kir. belügyminiszter urat, miszerint írna át a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz, illetve a d) alatt javasoltakra nézve még a m. kir. honvédelemügyi és a cs. és kir. hadügyminiszter urakhoz, hogy

a) a felállítás alá kerülő ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítő hivatalok mielőbb állíttassanak fel;

b) célszerűnek mutatkoznék a munkaközvetítő hivatalok rendszeresítése alkalmával a munkaközvetítésre delegált hivatalnokokat Budapestre összehívni, részükre egy szakkurzust rendezni, valamint a budapesti munkaközvetítőt bemutatni;

c) megfontolandó lenne, hogy a munkaközvetítők sikeres működésének biztosítása céljából nem kellene-e melléjük az érdekelt munkaadók és munkások köréből, esetleg paritásos felügyeleti és tanácsadó szervezetet létesíteni;

d) a leszerelést megelőzőleg nem kellene-e a tartalékosokat és népfelkelőket a munkaközvetítő hivatalok felállításáról szóbeli kioktatás és népies iratok útján tájékoztatni.

V. Gazdasági politikánk reformja céljából a Kivándorlási Tanács dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök úrnak mellékletben bemutatott törvényjavaslatait a m. kir. belügyminiszter úrnak megküldve, kérje egy birtokpolitikai szaktanácskozmány összehívását, melyben ezek a törvényjavaslatok megtárgyaltatnának abból a célból, hogy a törvényhozás elé legyenek terjeszthetők.

VI. A m. kir. belügyminiszter úrnak a Magyarországi Földhitelintézetek Országos Szövetségének beadványa ügyében a Kivándorlási Tanácshoz intézett leiratára írjon fel a Tanács nevezett miniszter úrhoz, hogy ezen intézetnek közreműködését a telepítésnél kívánatosnak tartja, elsősorban azonban a nagyban telepítésre nézve a most tett jelentés keretében elmondottak figyelembevételével annak megállapítását tartaná szükségesnek, hogy a telepítés mily politikai szempontok betartása mellett történjék. Ezen szempontok, valamint annak megállapítása, hogy a nagyban telepítésre mely birtokok, illetve birtokkategóriák jelöltesse ki, a legcélszerűbben egy bizalmas minisztériumközi tanácskozmányban történhetnék, melyre a tanács öttagú bizottsága is meghívatik.

VII. A Magyarországi Szövetkezetek Szövetségének a visszavándorlás ügyében a m. kir. belügyminiszter úrhoz intézett, s támogatás végett a Kivándorlási Tanácshoz is megküldött felterjesztését illetőleg írjon fel a Tanács a m. kir. belügyminiszter úrhoz, hogy a szövetségnek a telepítés, illetve a hozzátelepítés tekintetében felajánlott közreműködését melegen pártolja, s kéri a miniszter urat, hogy a társadalom közreműködésének szervezésére vonatkozólag megtejt javaslat figyelembevételével mellett ezen szövetség közreműködése igénybe vétessék.

Budapest, 1916. évi március hó 15-én.

Gróf Mailáth József
elnök.

Dr. Bernát István
Emödy József

Dr. Gaal Jenő
Dr. Giesswein Sándor

Dr. Áldásy József
a Kivándorlási Tanács jegyzője.

MELLÉKLETEK

DR. SEBESS DÉNES KIR. ITÉLŐTÁBLAI TANÁCSÉLNÖK ÚR
TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZETEI

- I. A MEZŐGAZDASÁGI ÖRÖKLÉSRŐL.
- II. AZ ÖRÖKBÉRLETEKRŐL.
- III. MEZŐGAZDASÁGI FELSZERELÉSEKKEL KAPCSOLATOS HITELMÍVELETEKRŐL.
- IV. A TELEKFELDARABOLÁSRŐL.
- V. A TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZETEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE.

I.

TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZET.**A mezőgazdasági öröklésről.**

I. Általános szabályok.

1. §.

Minden olyan mező- vagy erdőgazdaság, melyhez lakóházzal ellátott belsőség is tartozik, amely a telekjegyzőkönyv vagy telekkönyvi betét birtoklapján foglalt feljegyzés szerint mint örökös kis- vagy középgazdaság van telekkönyvezve, ezen törvény hatálya alá tartozik.

2. §.

Örökös kisgazdaság az, mely személyes gazdálkodás mellett legalább négytagú család eltartására elegendő anélkül, hogy a jövedelem ezen érték ötszörösét túlhaladná.

Örökös középgazdaság az, mely legalább 4000 K tiszta jövedelmet biztosít anélkül, hogy a jövedelem ennek ötszörösét túlhaladná.

3. §.

Örökös kis- és középgazdaságok alakítása állami ingatlanokon e törvény második §-ában foglalt korlátozás között a földművelésügyi miniszter ügykörébe tartozik.

Örökös kis- és középgazdaságok alakítása minden más esetben csak kérelemre a földművelésügyi minisz-

ter állandó gazdasági szakbizottsága véleménye alapján hozott határozatával engedélyezhető.

Örökös kis- és középgazdaságok csak egyéni tulajdonként alakíthatók.

4. §.

Az alakítást kérelmezheti:

1. az ingatlan tulajdonosa,
2. az ingatlan átruházásával kapcsolatosan a régi és új tulajdonos,
3. az örökös, ha örökhagyó ingatlant kis- vagy középgazdaság alakítása céljából osztályrészébe utalt.

5. §.

A földművelésügyi miniszter megtagadja az engedélyt:

1. ha a tervezett alakítás közérdekbe ütközik,
2. ha a község-birtok megoszlása az ingatlanok fekvése, művelésmódja, a népesség foglalkozásánál fogva az engedélyezés a község gazdasági életére káros lehet.

6. §.

Az örökös kis- és középgazdaságok üzemegységéhez tartozó ingatlanok egy telekkönyvi jószágtestként kezelendők, melylyel mindig egyesítendő az 1913. évi X. t.-c. 29. §-a értelmében az ingatlannal egybekapcsolt közöslegelőbeli illetőségek is.

Azok az ingatlant terhelő jogok, melyek az előző telekkönyvi állapot szerint az egyes megszűnt telekkönyvi jószágtesteket már az alakításkor terhelték, változatlan hatállyal fennmaradnak és azok alapján a terhelt birtokrészletekre az alakítást megelőző telekkönyvi állapot szerint külön is végrehajtási árverés vezethető a kis- vagy középgazdaság alakításának telekkönyvi bejegyzésétől számított öt éven belül. Ezen idő után csak az egész jószágtest árverezhető el, bármely birtokrészletet terhelő tehertétel kielégítése céljából.

7. §.

Az örökös kis- és középgazdaságokból alakított telekkönyvi jószágtestből birtokrészlet lejegyzése, vagy a jószágtesthez hozzájegyzése a földművelésügyi miniszter engedélye nélkül nem hatályos, annak telekkönyvi foganatosítását elrendelni nem lehet.

8. §.

Az örökös kisgazdaságok ily középgazdasággá egyesíthetők, örökös középgazdaságok ily kisgazdaságokká oszthatók fel, amennyiben az új gazdaságok alakításának ezen törvényben előírt feltételei egyébként megvannak (2. §) és a földművelésügyi miniszter ezt engedélyezi (3. §).

9. §.

Egy község határában négy örökös középgazdaságnál több csak úgy engedélyezhető, ha a község határának kiterjedése és a birtokmegoszlás ezt indokoltá teszi.

10. §.

Amennyiben az állam, törvényhatóság, község, legelőtársulat (1913: X. t.-c.), vagy a földhitelintézetek országos szövetsége örökös kis- vagy középgazdaságokat alakít (29. §) az ingatlan átruházásával kapcsolatosan a vételár teljes kifizetésének bekövetkeztéig szerződésileg elővásárlási jogot köthet ki s ezt telekkönyvileg bejegyeztetheti.

11. §.

A 10. §-ban megjelölt tulajdonos az ingatlan átruházásával kapcsolatosan a jogszerző tulajdonos elhalálása esetére visszavásárlási jogát kötheti ki szerződésileg és azt, a visszavásárlási ár feltüntetésével, telekkönyvileg bejegyeztetheti.

12. §.

A visszavásárlás jogának gyakorlása alkalmával a visszavásárlási árból le kell vonni:

1. a még le nem járt vételárhátralékot,
2. a lejárt és hátralékos vételári részleteket és azok törvényes késedelmi kamatait.

13. §.

A visszavásárlónak meg kell váltani mindazon épületek, építmények és hasznos beruházások értékét, amely érték a vételár megállapításánál számításba nem vétetett. A megváltási ár a méltányosság szerint állapítandó meg.

A visszavásárlási ár bejegyzése a telekkönyvben biztosítéki jelzálogjog hatályával bír arra a követelésre nézve, mely a jogosult örökösöket a visszavásárlóval szemben megváltási ár fejében megilleti.

14. §.

Amennyiben az elővásárlási jog vagy a visszavásárlási jog kikötve nincsen, vagy azt a jogosult nem gyakorolja, az örökös kisérték eladása esetében a község vagy az állam elővásárlási joggal élhet ebben a sorrendben.

Az elővásárlási jognak ebben az esetben az a hatálya mint a telekkönyvbe bejegyzett szerződéses elővásárlási jogé.

15. §.

A 10. §-ban megjelölt átruházó tulajdonosok az átruházással kapcsolatosan megterhelési tilalmat állapíthatnak meg, mely tilalom az összeg meghatározásával, melynél magasabb jelzálogi megterhelés be nem jegyezhető, a telekkönyvben feljegyzendő.

16. §.

Ha az örökös kis- vagy középgazdaság tulajdonosa, vagy a 25. § szerinti kezelője örökös társaival szemben,

vagy járadéklevél alapján jogosulttal szemben visszatérő szolgáltatásokra van kötelezve, e szolgáltatások tárgya nemcsak bizonyos pénzösszeg, hanem termények határozott mennyisége is lehet, mely esetben szerződés útján a termények készpénzbeli egyenértéke is megállapítandó.

17. §.

Az örökös kis- és középgazdaság mint telekkönyvi jószágtest egyes birtok részleteire nézve a jogi minőség megszüntethető, ha a megmaradt birtokrészekből álló jószágtest az ilyen gazdaság alakításához szükséges feltételekkel ezután is bír.

Ha a különbözőképpen terhelt birtokrészek elárverezése folytán (6. §) a jószágtest terjedelme akként változott, hogy az az eredetileg alakult ily gazdaság legkisebb terjedelmével sem bír, a gazdaság ezen jogi minősége megszüntetendő.

Az örökös kis- és középgazdaság jogi minősége megszüntethető, ha az ingatlanok gazdasági, forgalmi jelentősége megváltozott és közérdekből annak fenntartása nem kívánatos.

A földművelésügyi miniszter határozata alapján az 1. §-ban szabályozott korlátozás a telekkönyvből törölendő.

II. Öröklési szabályok.

18. §.

A jelen törvény szerint alakított kis- és középgazdaságokat csak egy örökös örökölheti.

Az öröklés útján átszálló gazdasághoz tartozik a gazdasági felszerelés is.

A 11. § alapján alakított örökös kis- és középgazdaság öröklés tárgya e törvény szabályai szerint csak akkor lehet, ha a jogosult fél visszavásárlási jogát nem gyakorolta.

A visszavásárlási jog gyakorlása esetében öröklés tárgyát a visszavásárlási ár képezi.

19. §.

Ha örökgyő érvényes végintézkedéssel hagyatékához tartozó ingatlan vagyont örökös kis- vagy közép-gazdaság alakítása céljából örökösárs osztályrészébe utal, a gazdaságot járadékértékben kell beszámítani.

Ugyanígy kell az ily gazdaság értékét kötelesrészi ági örökrész, valamint törvényes haszonélvezet alapján kiszolgáltatandó tartás és járadék kiszabásánál számításba venni.

A járadékérték megállapításánál a gazdaság tiszta jövedelmének tíz évi átlaga veendő a kiszámítás alapjául, a járadékérték azonban a forgalmi érték $\frac{2}{3}$ részénél magasabb nem lehet.

20. §.

Ha örökgyő az ily gazdaság egyedüli örökösét nem jelölte ki érvényes végrendelettel, a törvényes örökösödés szabályai alkalmazandók azzal az eltéréssel, hogy

1. lemenők örökösödése esetében a közelebbi fok megelőzi a távolabbat, ugyanazon fokon a fi-ivadék megelőzi a nőivadékot, hasonlóneműek között az idősebb az ifjabbat, ugyanazon korúak között sors-húzás dönt,

2. felmenők örökösödése esetében az örökgyő-höz közelebbi csoport (szülői, nagyszülői) megelőzi a távolabbat, ugyanazon csoportban a finem a nőnemet, hasonlóneműek között az idősebb az ifjabbat, ugyanazon korúak között sorshúzás dönt.

3. A kötelesrész, hitvestársi öröklés esetén, vagy ági örökrészre jogosult örökösársak öröklése esetén az ági örökrész, továbbá az özvegyi haszonélvezet az ily gazdaság járadékértékének alapulvételével számításba ki és ez utóbbi természetbeni tartásra, esetleg járadék élvezetére szorítandó.

21. §.

Végintézkedéssel nem jelölhetők ki, ennek hiányában törvény alapján sem örökölhetnek, örökös kis- és

középgazdaságot: elmebeteg, gyengeelméjűség miatt gondnokság alá helyezett, siketnémák s általában azok, kik a gazdaság vitelére alkalmatlanok, feltéve, ha egyenlő fokon más alkalmasabb örökösárs van.

Nem örökölhet több kis- vagy középgazdaságot az örökösárs, kivéven, ha a sorrend (20. §) szerint az átvételre felhívott örökösársak az átvételt megtagadták.

Ha több örökös kis- vagy középgazdaság van, mint annak öröklésére hivatott örökös, úgy a választás ugyanezen sorrendben ismétlendő.

22. §.

Az örökös a 19. és 20. § szerint osztályrészébe utalt örökséget visszautasíthatja. A visszautasítás a hagyatéki bíróságnál való bejelentéssel történik. Az örökös a visszautasítás folytán az örökösödés általános szabályai és jelen törvény szabályai szerint megillető öröklési igényét el nem veszti.

23. §.

Az az örökös, kinek osztályrészébe utaltatott az örökös kis- vagy középgazdaság, az örökösársak kielégítése céljára öt évi határidőt vehet igénybe.

Ha ez az örökös kiskorú és a hagyaték birtokában az özvegy és lemenő örökösársak vannak, úgy ez az öt évi határidő az örökös nagykorúságával kezdődik.

Az örökösársak örökösödési igénye az ily gazdaságon telekkönyvileg biztosítandó.

24. §.

Ha az örökös az osztályrészébe jutott örökös kis- vagy középgazdaságot az osztályt követő tizenöt éven belül magasabb áron adja el, mint amely értékben azt átvette, a felesleget örökösársaival megosztani köteles. Az örökösárs azonban ez alapon nem követelhet többet, mint amennyitől az osztálynál elesett annál fogva, mert a gazdaságot a forgalmi értéken alul vették számításba.

25. §.

Az örökösársak osztályegyezséggel meghatározott időre közös gazdálkodásban egyezhetnek meg.

Az örökös kis- vagy középgazdaság kezelője ez esetben az az örökös, vagy törvényes képviselője lesz, ki jogosítva van azt járadékértékben átvenni.

A közös gazdálkodás megszűntével öröklésnek a jelen törvény szabályai szerint van helye.

A közös gazdálkodás ideje alatt az örökösársak jogközösségére a magánjog általános szabályai alkalmazandók.

III. Eljárási szabályok.

26. §.

Az örökös kis- és középgazdaságok alakítására és a jogi minőség megszüntetésére irányuló eljárás az ingatlan fekvése szerint illetékes törvényhatóság közigazgatási bizottságához beadott kérelemmel tehető folyamatba.

A kérelem a szükséges telekkönyvi- és kataszteri birtokiv-kivonatokkal, becslési bizonyítvánnyal és amennyiben a végrendeletileg kijelölt örökös a kérelmező, a végrendelet hiteles másolatával és árverési jegyzőkönyv hiteles másolatával szerelendő fel.

A közigazgatási bizottság gazdasági albizottsága az 1913: X. t.-c. 70. §-ában szabályozott eljárás után véleményes jelentést tesz s azt a vonatkozó iratokkal a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

27. §.

A földművelésügyi miniszter a szükséges engedély megadása felől állandó gazdasági szakbizottsága meghallgatásával határoz. (1908 VII. és XXXIX. t.-c.)

Az engedély az örökös kérelmére a hagyatéki eljárás eredményétől feltételezetten is megadható.

28. §.

A kérelem birtokrendezés (úrbéri elkülönítés, arányosítás, tagosítás, legelőfelosztás) folyama alatt is előterjeszhető a kiosztási munkálatok hitelesítése után. Az ily kérelmeket a birtokrendező kiküldött bíró jegyzékbe foglalja.

A hitelesített végrehajtás jogerőre emelkedése után a bíróság a kérelmeket az illetékes közigazgatási bizottsághoz a kiosztási birtokívek, kiosztási térképszelvény hivatalból hitelesített vonatkozó másolataival felszerelve, átteszi.

29. §.

Ha törvényhatóság, község, legelőtársulat (1913. évi X. t.-c.) és a földhitelintézetek országos szövetsége örökös kisgazdaságok létesítése céljából ingatlanokat darabol fel s azokon a gazdaság jellegének megfelelő belsőséget szerel fel olyképen, hogy az így létesített gazdaságok száma legalább 25, a következő kedvezményeket kaphatja:

1. A földművelésügyi miniszterium díjtalanul elkészítteti a szükséges felméréseket, felosztási vázlatokat, szerződéseket és egyéb okmányokat.

2. A birtokrendezési állami előlegalap terhére évenként összesen 500.000 koronáig az átruházó tulajdonosok irányában az örökös kisgazdaságok szerzői javára kötelezettséget vállalhat a vételár, illetve a kölcsön után járó évi tőke és kamattörlesztési részletek meghatározott hányadának legfeljebb 100 féléven át való megfizetésére.

Ezen kedvezmények kérelemre az örökös kis- és középgazdaságok alakítása előtt is biztosíthatók.

Ha a kedvezményezett két éven belül az alakítás körüli eljárást be nem fejezte, a kedvezmény hatályát veszti.

30. §.

A 29. §-ban előírt feltételek és módok mellett kisgazdaságok létesítésével kapcsolatos jogügyletek és beadványok bélyeg- és illetékmentesek.

31. §.

A 29. §-ban szabályozott módon alakított örökös kisgazdaságok tulajdonosai által fizetendő évi vételár-részletek, kölcsöntörlesztési részletek, nemkülönben az ezek után fizetendő késedelmi kamatok közadók módjára hajtandók be; ezek az ily gazdaságok olyan dologi terhei, melyek az egyenesadók természetével bírnak és a gazdaságokra vezetendő végrehajtási árverés esetében — amennyiben a jogerős árverés napjától visszafelé számított három éven belül váltak esedékessé — korábbi törvény rendelkezései folytán elsőbbséggel nem bíró minden más követelésnek megelőzésével elégtendő ki a vételárból.

32. §.

Amennyiben az ily gazdaság alakítása birtokrendezéssel, legelőfelosztással, vagy nagyobb birtokfeldarabolással kapcsolatban történik, a szükséges telekkönyvi bejegyzéseket, átalakításokat a telekkönyvben és a földadókataszterben külön rendelettel megállapított módokat mellett hivatalból kell keresztülvinni.

IV. Határgazdaságok.

33. §.

A magyar állam határvidékein a királyi kincstár tulajdonában lévő ingatlanokon örökös kisgazdaságok terjedelmével bíró határgazdaságok alakíthatók.

A jelen törvény megfelelően alkalmazandó a határgazdaságokra is, azzal, hogy

1. Az átruházással kapcsolatosan közjogi jellegű szolgálatok végzése köthető ki az átruházás ellenértéke gyanánt (határrendőri, pénzügyőri szolgálat végzése),

2. hogy a szolgálatok végzését külön rendelet fogja szabályozni.

V. Vegyes rendelkezések.

34. §.

A Magyar Földhitelintézet Országos Szövetségének az 1911: XV. t.-c. 1. §-ában szabályozott üzletköre az

örökös kis- és középgazdaságok, valamint a határgazdaságok alakítására és a kapcsolatos pénzügyi műveletek végzésére is kiterjesztetik.

35. §.

Ha a telekkönyvi hatóság az örökös kis- és középgazdaságokra nézve telekkönyvi bejegyzést rendel, ebbeli végzését a földművelésügyi miniszternek is kézbesítetteti.

Az illetékes törvényhatóság tisztii ügyésze vagy helyettese a földművelésügyi miniszter utasítására a telekkönyvi hatóság végzése ellen közérdekből jogorvoslással élhet s a hatálytalan telekkönyvi bejegyzések törölését kereset útján is követelheti.

36. §.

A földművelésügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy a jelen törvény végrehajtása céljából szükséges szabályokat rendelettel megállapíthassa és az e tárgyban, valamint a jelen törvényben foglalt többi felhatalmazás alapján kiadandó rendeleteit a szükséghez képest ugyanilyen módon kiegészíthesse és módosíthassa.

37. §.

Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a jelen törvényen alapuló telekkönyvi bejegyzésekre és a bejegyzések törlésére vonatkozó eljárást rendelettel szabályozza, e rendeletet a szükséghez képest kiegészíthesse, vagy módosíthassa.

38. §.

Az örökös kis- és középgazdaságok alakítására, tehermentesítésére, örökostársak kifizetésére, beruházások, javítások céljára engedélyezhető járadékkölcsönök feltételeit és a vonatkozó hitelműveleteket külön törvény szabályozza.

II. TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZET.

Az örökbérletekről.

1. §.

Az örökbérlet joga átruházható és átörökíthető jogképen az ingatlant akként terheli, hogy akinek javára a terhelés történt, az annak hasznait pénzbeli, vagy terménybeli ellenérték fejében szedheti.

2. §.

Az örökbérlet joga csak állami, egyházi, egyház-községi és egyházalapítványi, hitbizományi, törvényhatósági, községi és az 1913: X. t.-c. szerint szervezett legelőtársulatok az 1898: XIX. t.-c. 1. §-a alapján szervezett közös birtokosok tulajdonát képező ingatlanokon létesíthető és terjedelme nem lehet nagyobb mint az oly gazdaságé, mely személyes gazdálkodás mellett legalább négytagú család eltartására elegendő, anélkül, hogy a jövedelem ezen érték ötszörösét túlhaladná.

3. §.

Az örökbérlet joga ingatlan dolog jogi minőségével bír, az ezen jog alapján létesített vagy átvett (14. §) építmények és épületek és minden gazdasági beruházás az örökbérlet jogának tartozékai.

4. §.

Az örökbérlet joga újonnan nyitott különös telekkönyvi betétbe jegyzendő be s a bérlő ellen az örök-

bérlet jogára vonatkozó minden bejegyzés ezen telekkönyvi betétben foganatosítandó.

Az eljárás részleteit rendelet szabályozza.

5. §.

Az örökbérlet joga csak az egész telekkönyvi jószágtestre kiterjedő hatállyal létesíthető.

6. §.

Az örökbérlet joga az ingatlan minden tulajdonváltozása esetében, így a végrehajtási árverés esetén is, fennmarad s azt a tulajdonos ellen nyitott csőd sem érinti.

A törvény alapján elidegenítési és megterhelési tilommal terhelt ingatlanokon létesített örökbérlet jogát az ezen ingatlanok haszonélvezetére vezetett zárlati eljárás nem érinti.

Amennyiben ingó dolgok az örökbérlet jogának tartozékává váltak ugyan, de különös hitelalap gyanánt beruházási kölcsönrel vannak terhelve, a terhelés hatálya érintetlen marad.

7. §.

Az örökbérlet joga legalább ötven évi időtartamra alapítandó.

Az ötven évnél hosszabb időre alapított örökbérlet jogát azonban a tulajdonos az ötven év lejárta után két (2) évre bármikor közokirat útján felmondhatja.

8. §.

Az örökbérlet jogának megalapításához, átruházásához, terheléséhez szükséges, hogy a tulajdonos és az örökbérlő a jogváltásban közokiratban megegyezzenek és a jogváltozás a telekkönyvbe bejegyeztessék.

Az örökbérlet jogának megszüntetéséhez, vagy az ezt terhelő jog megszüntetéséhez szükséges, hogy a jogosult a jogról lemondjon és a törlés telekkönyvileg bejegyeztessék.

9. §.

Az örökbérlet jogának megalapításánál a szerződésnek azt is kell tartalmaznia, hogy a bérelt ingatlanon minő épületek, építmények és gazdasági beruházások állanak fenn s minő értékben.

10. §.

Az örökbérlet jogát nem lehet felbontó feltételekkel korlátozni, kivéven a szolgáltatás nem teljesítése esetére tett kikötést; ez esetben is a tulajdonos csak úgy kérheti az örökbérlet jogának megszüntetését, ha az örökbérlő legalább 2 évi szolgáltatással hátralékban van.

11. §.

Az örökbérlet joga ellenében szolgáltatandó pénzbeli vagy terménybeli ellenérték évenként és előre meghatározott állandó pénzösszeg vagy terménybeli mennyiség legyen és a szolgáltatás mértéke és esedékessége bizonytalan jövőbeli eseményektől függővé nem tehető.

12. §.

Az örökbérlet joga a telekkönyvből a terhelő jogok alapján jogosultak beleegyezése nélkül csak akképen törölhető, hogy a törlés joghatálya csak a terhelő jogok törlésének bejegyzésével kezdődik (tkv. r. 79. §).

13. §.

Az örökbérlet jogának törlése után az épületek, építmények és egyéb gazdasági beruházások az ingatlan alkotórészeivé válnak és a telek tulajdonosát fogják illetni.

Törvényes zálogjogok és elsőbbségek, melyek az örökbérlet jogát terhelik, a törlés után az ingatlant fogják terhelni.

14. §.

Az épületeket, építményeket és egyéb gazdasági beruházásokat, amennyiben azokat az örökbérlő állí-

totta elő vagy vette át (20. §), az örökbérlő meg-
szűntekor a telek tulajdonosa megválthatja. A meg-
váltási árat a méltányosság szerint kell megállapítani.

Az örökbérlői jog telekkönyvi bejegyzése egyúttal
biztosítéki jelzálogjogot alapít arra a követelésre nézve,
mely az örökbérlőt a megváltási ár fejében illeti a
tulajdonossal szemben.

Ugyane szabályok irányadók az esetre, ha az örök-
bérlő a jog megalapításakor már megvolt épületek,
építmények és más beruházások értékét a tulajdonos-
nak megtérítette.

15. §.

Arra, hogy az épületek, építmények és egyéb be-
ruházások az örökbérlő jogának megállapításánál már
megvoltak és azok fejében nem jár kártalanítás, harma-
dik személyekkel szemben csak úgy lehet hivatkozni,
ha a telekkönyvbe be van jegyezve, vagy ha arról a
harmadik személy saját joga szerzésekor tudott, vagy
ha a szerzés ingyenes volt. Ezen előfeltételek mellett
lehet harmadik személlyel szemben arra hivatkozni,
hogy az örökbérlő az örökbérlői jog megalapításakor
már megvolt építmény értékét a tulajdonosnak meg-
térítette.

16. §.

Ha az örökbérlő joga a szerződési idő lejártával
vagy felmondás útján szűnik meg, az örökbérlő 6
hónappal a jogviszony megszűnése előtt, határidő ki-
tűzésével, felhívhatja a telek tulajdonosát a felszerelési
értékek megtérítésére. A határidő eredménytelen el-
multával a megváltás joga megszűnik s az örökbérlő
rendelkezhetik az épületek, építmények s egyéb beruhá-
zásokkal.

Ha az örökbérlő joga nemfizetés miatt (10. §) szűnt
meg, a telek tulajdonosa felmondási joga gyakorlásá-
val megváltási jogát is bejelenteni tartozik, mert külön-
ben joga elenyészik.

17. §.

Ha az örökbérlőt szerződésnél vagy törvénynél
fogva kártalanítás illeti meg, az örökbérlői jogot ter-
helő jogok ezen kártalanításra is kiterjednek.

18. §.

Végrehajtási, önkéntes, vagy csődárverés esetében
elárverezett örökbérlő jogára és annak tartozékaira
együttesen a község vagy az állam, ebben a sorrend-
ben, elővásárlási joggal élhet.

Az elővásárlási jognak ebben az esetben az a
hatálya, mint a telekkönyvbe bejegyzett szerződéses
elővásárlási jogé. Ha a község vagy az állam elővásár-
lási joggal él, a megszerzett örökbérlői jogát meg-
felelő ellenérték fejében, felhívásra, záros határidő alatt
jelentkező mező- vagy erdőgazdasági munkásokra, vagy
kisbirtokosokra ruházza át. A községben lakó jelent-
kezőket más jelentkező felett előnyben kell része-
síteni.

19. §.

A magyar földhitelintézetek országos szövetségének
az 1911: XV. t.-c. 1. §-ában szabályozott üzletköre az
örökbérlők létesítésével, beruházásával kapcsolatosan
felmerülő hiteligények kielégítésére is kiterjesztetik.

20. §.

Ha a 2. §-ban felsorolt tulajdonos örökbérlők
létesítése céljából épületekkel, építményekkel és egyéb
gazdasági beruházásokkal örökbérlőket szerel fel oly-
képen, hogy az ilyképpen létesített örökbérlők száma
legalább 100, a következő kedvezményeket kaphatja:

1. A földművelésügyi minisztérium díjtalanul elkészít-
teti a szükséges felméréseket, szerződéseket és egyéb
okmányokat.

2. A birtokrendezési állami előlegalap terhére éven-
ként összesen 500.000 koronáig a telektulajdonosok
irányában az örökbérlők javára kötelezettséget vállal-

hat az évi bérösszeg meghatározott hányadának legfeljebb 100 féléven át való megfizetésére.

Ezen kedvezmények a bérletek létesítése és felszerelése előtt is biztosíthatók kérelemre. Az ekként biztosított kedvezmények hatályukat veszítik, ha a kedvezményezett meghatározott időn belül a bérleteket nem létesíti és nem szereli fel.

21. §.

A 20. §-ban írt feltételek mellett keletkezett örökbérletek létesítésével kapcsolatos jogügyletek és beadványok bélyeg- és illetékmentesek.

22. §.

A 20. §-ban szabályozott módon alakított örökbérletek bérleti által fizetendő bérleti összegek, ezek késedelmi kamatai közadók módjára hajtandók be s azok az ily örökbérlet jogának oly dologi terhei, melyek az egyenesadó természetével bírnak és az örökbérleti jogra vezetendő végrehajtási árverés esetében, amennyiben a jogerős árverés napjától visszafelé számított 3 éven belül váltak esedékessé, korábbi törvény rendelkezései folytán elsőbbséggel nem bíró minden más követelésnek megelőzésével elégitendők ki a vételárból.

23. §.

A végrehajtási törvénynek a bérbeadó és bérbevevő közötti jogviszonyra, a bérbeadót illető törvényes zálogjogra, igényei biztosítására vonatkozó rendelkezései az örökbérlet esetében is megfelelően alkalmazandók.

Nem terjed ki a törvényes zálogjog hatálya a 6. § 3. bekezdése alkalmazásával különös hitelapaként felhasznált ingóságokra.

24. §.

A földművelésügyi miniszter felhatalmazása.

25. §.

Az igazságügyminiszter felhatalmazása.

III.

TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZET.

Mezőgazdasági felszerelésekkel kapcsolatos hitelműveletekről.

1. §.

Az örökös kis- és középgazdaságok és az örökbérletek felszerelése céljából a hitelező és adós oly kölcsönszerződésben állapodhatnak meg, hogy a követelés biztosítására ingó dolgot terheljen jelzálogjog.

2. §.

Az ingót terhelő jelzálogjog megalapításához szükséges, hogy a tulajdonos és hitelező közokiratban megegyezzenek abban, hogy a hitelezőnek jelzálogjoga legyen a dolgon, de a dolog a jelzálogjog alapítása után is a tulajdonos birtokában és használatában maradjon.

3. §.

A hitelező jogosítva van a jelzáloggal terhelt dologból kielégítést keresni.

4. §.

Ingó dolgot terhelő jelzálog alapítható akképen is, hogy a hitelező és tulajdonos megegyezés alapján közös zár alatt (köztárház, pince, raktár) tartják a dolgot, vagy hogy ha a dolog harmadik személy birtokában van, csak közösen a hitelező és tulajdonosnak adásék ki.

A dolog kiadására irányuló követelés átruházható, a birtokos azonban az átruházásról értesítendő.

Az eljárás és a kapcsolatos hitelmiveletek körüli eljárást külön rendelet szabályozza.

5. §.

A zálog tárgya a követelés mindenkor terjedelme szerint szolgál annak biztosítására és kielégítésére. A tőkén felül biztosítja különösen a kamatokat, a felmondásnak a követelés bíróság előtti érvényesítésének költségét, amennyiben a záloghitelező annak megtérítését követelheti.

Ha a zálog több dolgot terhel, mindenik dolog az egész követelés biztosítására szolgál.

6. §.

Ha a dolog tűz- vagy más kár ellen biztosítva van, a zálogjog a követelés elzálogosításának szabályai szerint kiterjed a biztosító ellen kár esetében támasztható követelésre is.

7. §.

A zálogjog kiterjed a dolog elvált terményeire is.

8. §.

A hitelező követelésének átruházásával a zálogjog is átszáll az új hitelezőre. A zálogjogot nem lehet a követelés nélkül átruházni.

Egyebekben a zálogjog átszállása megszűnésére a magánjog általános szabályai az irányadók.

9. §.

A követelés, melynek biztosítására az ingó dolgot jelzálogjog terheli, legfeljebb 20 féléven át törlesztendő.

A kikötött kamat félévenként utólag fizetendő.

A hitelező és adós megállapodhatnak abban is, hogy a kamatfizetés termények meghatározott értékben való szolgáltatása útján történjék.

A követelés a megállapított idő előtt is bármikor kifizethető, bármily részletben, minden díjfizetés nélkül.

10. §.

Jelzálogjoggal a következő ingók terhelhetők:

1. Mezőgazdasági gépek, ú. m. vető-, szántó-, arató-, kaszáló-, szénagyűjtőgépek stb.

2. Mezőgazdasági munkaeszközök, ú. m. eke, borona, szekér, öntöző, vízemelő készülékek stb.

3. Szarvasmarha, ló, öszvér, szamár, juh, disznó, kecske.

4. Tej, gyümölcs, méz, növényi termékek előállítására, feldolgozására szolgáló készülékek.

5. Gabonatermékek, gyümölcs, must, bor, széna stb. ha megfelelő módon elraktározva van.

6. Méhes berendezésére szolgáló dolgok.

7. Háziipari cikkek előállítására szolgáló készülékek, ú. m. szövőszék, gyékény-, kosárfonókészülék stb.

11. §.

Az ingóságokról, melyeket jelzálogjog terhel, lajstromot kell vezetni és abban minden változást hivatalból kell kitüntetni.

A lajstrom nyilvános és azt bármely érdekelt fél megtekintheti.

A lajstromvezetés szabályait a földművelésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve rendelettel állapítja meg.

12. §.

Azt, hogy jelzálogjog terheli a dolgot, azon, vagy tartályán lehetőleg fel kell tüntetni, állatok járlatlevelei szövegébe be kell foglalni.

Amennyiben jelzálogjoggal terhelt ingó dolgok beépítés folytán ingatlanok alkatrészeivé válnak, az első bekezdésben foglalt megjelölés mellett az ingatlan telekkönyvében, illetőleg telekkönyvi betétében feljegyzendő az a körülmény, hogy a beépített dolgot jelzálogjog terheli.

Az eljárást külön rendelet szabályozza.

13. §.

A tulajdonos köteles a zálog megőrzése körül gondossággal eljárni s a zálog romlásának veszélyéről a hitelezőt haladéktalanul értesíteni.

A hitelező beleegyezése nélkül a dolgot tovább nem adhatja.

14. §.

A záloghitelező kielégítése a zálogból a jelzáloggal terhelt dolog eladása útján történik.

A hitelezőnek kielégítés iránti joga megnyílik, ha a követelés, vagy egy része lejárt és az adós nem fizet.

A kielégítés a végrehajtási eljárás szabályai szerint történik.

15. §.

A záloghitelező eladhatja a dolgot a követelés lejáratá előtt akkor is, ha annak biztonsága vagy épsége veszélyeztetve van. Ez esetben az eladási ár lép a dolog helyébe.

16. §.

Ha törvényhatóság, község, legelőtársulat (1913: X. t.-c.), szövetkezet, mint az Országos Központi Hiteleszövetkezet és a Földhitelintézet Országos Szövetségének tagja ingó dolgokra jelzálogkölcsonnt nyújt kiscgazdáknak, az államkincstár a birtokrendezési állami előlegalap terhére évenként 500.000 koronáig az adósok helyett azok javára a hitelnyújtók irányában kötelezettséget vállalhat a követelés évi tőke- és kamattörlesztési részletei meghatározott, de 50%-nál nem nagyobb hányadának megfizetésére.

17. §.

A 16. §-ban megállapított kedvezmény csak akkor engedélyezhető, ha:

1. a jelzáloghitel fedezetére rendelt dolgok — az állatokat kivéve — hazai termékek,

2. a hitel legfeljebb azok értékének $\frac{3}{4}$ részéig engedélyeztetett,

3. a követelés és kamatai a kölcsönszerződés feltételei szerint, de legfeljebb 20 félév alatt kifizetendők.

18. §.

A földművelésügyi miniszter a kedvezményeket megvonhatja egészben vagy részben, ha a kedvezményben részesített a kikötött feltételeknek nem felel meg.

19. §.

A földhitelintézet országos szövetségének az 1911. évi XV. t.-c. 1. §-ában meghatározott üzletköre kiterjed ezen törvény alapján engedélyezhető hitelműveletekre is.

20. §.

A 16. § rendelkezései szerint nyújtott hitelezéseknél a közokiratban foglalt kölcsönszerződés és hátraléki kimutatás alapján a jelzáloggal terhelt dologra árverés rendelhető el.

Az eljárás részleteit rendelet szabályozza.

21. §.

Ha az ingó jelzáloggal terhelt dolog zálogtartója a hitelező beleegyezése nélkül a dolgot elidegeníti és cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal és 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A jelen törvény alapján kirótt pénzbüntetések a birtokrendezési állami előlegalapot illetik.

22. §.

A földművelésügyi miniszter felhatalmazása.

23. §.

Az igazságügyminiszter felhatalmazása.

IV.

TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZET.

A telekfeldarabolásról.

1. §.

Minden olyan telekfeldaraboláshoz (parcellázás), mely a község határának, vagy egyes határrészeinek gazdálkodási rendszerét változtatja meg, a földművelésügyi miniszternek jelen törvény értelmében az állandó gazdasági szakbizottság véleménye alapján kiadott engedélyre van szükség.

A telekkönyvi hatóság csak az ily engedély alapján rendelheti el a telekfeldarabolás telekkönyvi fogantatását.

2. §.

Nem kell a jelen törvény értelmében engedély:

1. Örökösársak között végrehajtott osztályos egyezségekkel kapcsolatos telekfeldarabolásokhoz,
2. a telek egyes részeinek a rendes forgalom körében történő lejegyzéseihez,
3. törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban belső telkek létesítése, vagy munkaházak építése céljából végrehajtott telekfeldarabolásokhoz. (1907: III. t.-c. és XLVI. t.-c.)

3. §.

A telekfeldarabolás engedélyezésére irányuló eljárás folyamatba tehető:

1. a feldarabolandó telek tulajdonosának kérelmére,

2. a telekkönyvi hatóságnak a földművelésügyi miniszterhez hivatalból intézett előterjesztésére,

3. a telekkönyvi hatóságnak a törvényhatóság tiszti ügyésze, vagy gazdasági felügyelőség jelentése folytán a földművelésügyi miniszterhez intézett előterjesztésére.

4. §.

Ha a földművelésügyi miniszter engedélyét a feldarabolandó telek tulajdonosa kérelmezi, a beadványt e célból a földművelésügyi miniszterhez intézve, a telekkönyvi hatósághoz adja be együttesen a telekfeldarabolás telekkönyvi foganatosítása iránt beadott kérelmével.

A telekkönyvi hatóság a benyújtott kérvények folytán a rangsorozatot feljegyzi és az összes iratokat a feldarabolandó ingatlanra vonatkozó telekkönyv hivatalból hitelesített teljes másolatával kiegészítve, a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

5. §.

Ha a telekkönyvi hatóság a hozzá beadott bármely telekfeldarabolás iránti kérelemből arról győződik meg, hogy a feldarabolás bejegyzése az 1. § rendelkezései alá esik, a kérelmet a rangsorozat feljegyzése után az összes iratokkal együtt a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

6. §.

Ha a törvényhatóság tiszti ügyésze, vagy a gazdasági felügyelőség a telekkönyvi hatóságnál valamely telekfeldarabolás telekkönyvi foganatosítására irányuló kérelemből arról győződik meg, hogy az 1. §-ban meghatározott telekfeldarabolás van folyamatban, a telekkönyvi hatóságnál előterjesztést tesz és a telekkönyvi hatóság a rangsorozat feljegyzése és az eljárás felfüggesztése után az összes iratokat felterjeszti a földművelésügyi miniszterhez.

7. §.

A rangsorozat feljegyzésének a telekkönyvi rendtartás 104. §-ának *b)* pontjában körülírt joghatálya van és ha a feljegyzés megtörtént, harmadik jogszerző nem hivatkozhatik hatályosan arra, hogy a jogszerzéskor a feldarabolás engedélyezése iránt folyamatba tett eljárásról tudomása nem volt.

A feljegyzést törölni kell:

1. ha a földművelésügyi miniszter a törvény 1. §-át alkalmazhatónak nem találja,

2. ha a szétarabolást a földművelésügyi miniszter nem engedélyezi,

3. ha a jogosult a feldarabolás iránt beadott telekkönyvi kérelmét visszavonja.

A telekkönyvi eljárás részleteit rendelet szabályozza.

8. §.

A földművelésügyi miniszter állandó gazdasági szakbizottsága véleménye megalkotásánál vizsgálat tárgyává teszi, hogy

1. a feldarabolásnak nincsen-e telekkönyvi akadálya,

2. a felosztási tervzet a kataszteri felmérési műszaki szabályok figyelembevételével készült-e,

3. az új birtokrészletek a helyes úthálózat, dűlőbeosztás figyelembevételével és a helyi gazdálkodás követelményeinek megfelelően vannak-e tervezve a felosztási térképen,

4. a felosztási tervzet megfelel-e a felek szerződési akaratának (vétélár, terület, elhelyezés, teherátvétel, előlegbeszámítás).

9. §.

Ha az állandó gazdasági szakbizottság az elébe terjesztett iratokat — az esetleg foganatosított kiegészítések után — véleménye nyilvánítására elegendőnek tartja, az ügyrendben meghatározott módon véleményt nyilvánít és javaslatot terjeszt a földművelésügyi miniszter elé.

Az állandó gazdasági szakbizottság a műszaki kérdésben a kataszteri felmérési felügyelőségtől szakvéleményt szerezhet be és saját véleménye megalkotásánál ezt veszi irányadónak.

10. §.

A feldarabolandó ingatlan tulajdonosa a telekkönyvi hatóság útján a 4. § szerint a földművelésügyi miniszterhez intézett kérelmével a telekfeldarabolás tervezetének előterjesztésével a feldarabolás feltételes engedélyezését kérheti.

A telekkönyvi hatóság a beadott kérelmet a vonatkozó telekkönyvi kivonatok hiteles teljes másolatával felszerelve a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

A földművelésügyi miniszter az állandó gazdasági szakbizottság véleménye és javaslata alapján határozatot hoz, amelyben vagy engedélyezi a kérelmezett telekfeldarabolást, vagy a kérelmet elutasítja.

Határozatát közli az érdekeltekkel és a telekkönyvi hatósággal.

11. §.

A földművelésügyi miniszter állandó gazdasági szakbizottsága véleménye megalkotásánál az előző § esetében csak a 8. § 1—3 pontjai alapján jár el.

A földművelésügyi miniszter határozata a feldarabolási tervezet előleges jóváhagyását mondja ki.

A határozat kivonata a feldarabolási tervezetre reávetendő.

12. §.

A jóváhagyással ellátott feldarabolási tervezet és a tulajdon átruházását tartalmazó szerződések alapján a telekkönyvi tulajdonos a jóváhagyástól számított öt éven belül az engedély kiadását kérelmezheti, mely esetben a földművelésügyi miniszter gazdasági szakbizottsága véleménye megalkotásánál csupán a 8. § 4. pontja alapján vizsgálja meg a kérelmet.

Öt év után az előleges jóváhagyás hatályát veszíti.

13. §.

A jelen törvény hatálya alá tartozó ingatlanfeldarabolásoknál műszaki teendőket csak birtokrendezésekre jogosított földmérő végezhet, ki a terület felmérésénél, a felosztási térkép elkészítésénél az országos kataszteri felmérés szabálya szerint jár el.

A földművelésügyi miniszter az 1911 : XV. t.-c. 1. §-a alapján a jelen törvény 1. §-a alá tartozó bármely telekfeldarabolás műszaki munkálatait saját közlegeivel *díj-talanul* elvégeztetheti.

14. §.

Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy jelen törvényen alapuló telekkönyvi bejegyzések és ezek törlésére vonatkozó eljárást rendelettel szabályozza s rendeleteit a szükséghez képest ugyanily módon kiegészíthesse és módosíthassa.

15. §.

A földművelésügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy jelen törvény végrehajtása céljából szükséges szabályokat rendelettel megállapíthassa és a rendeleteit a szükséghez képest kiegészíthesse és módosíthassa.

A TÖRVÉNYJAVASLAT-TERVEZETEK ROVID ÁTTEKINTÉSE.

I.

A mezőgazdasági öröklésről.

A kisebb és leginkább parasztgazdaságok (2. §) üzemének állandósítása telekkönyvi bejegyzés útján (1. §) biztosítatik. Csak a birtokos *kérelmére* alakítandó az ily üzemegység (3. §). A földművelésügyi miniszter engedélyezi az alakítást a már az 1908:VII., XXXIX. t.-c. és 1913:X. t.-c. útján megvalósított eljárás körében (3. §, 26 §).

A gazdaság — mint üzemegységet elidegeníteni, megterhelni stb. szabadon lehet, a gazdasági forgalomban azonban mindig mint üzemegység szerepel. Ha azonban a törvény által megengedett esetekben ily üzemegységek alakíttatnak, elővásárlási, visszavásárlási jog és terhelési tilalom is kiköthető (10., 11., 15. §).

Ez esetek különösen a hazatért rokkant katonák és az amerikai visszavándorlók érdekei szempontjából bírnak jelentőséggel.

Az öröklést kivételes szabályok rendezik. Csak egy örökös örökölhét akár az örökhagyó kijelölése, akár törvény alapján (18—20. §).

Ily üzemegységek határórség céljait is szolgáltatják (33. §).

II.

Az örökbérlet.

A tulajdon mellett parasztgazdaságok alakítására (2. §) az örökbérlet jogintézménye létesíthető mint sajátlagos dologi jog (6. §), mely főképen a kötött

birtok okozta hátrányokat egyenlíti ki (2. §). Az örök-bérlet felszerelve, vagy felszerelés nélkül alakítható (9. §, 13. §). Az ily bérletek alakítását állami kedvezmény-nyel mozdítja elő (20. §). A rokkant katonák és amerikai visszavándorlók érdekei szempontjából bír jelentőséggel az állami kedvezményezés.

III.

A mezőgazdasági felszerelésekkel kapcsolatos hitelmiveletekről.

A mezőgazdasági öröklés és az örökbérletek szabályai szerint alakított parasztgazdaságok instruálása az ingó jelzálog (1., 2. §) útján történik. Lényegében az iparfejlesztési törvények célzata szerint kisebb gazdaságok mezőgazdasági üzemének fokozása, fejlesztése történik megfelelő ingóságok (10. §) nyújtásával s egyszersmind fedezeti alap gyanánt való felhasználásával. A forgalom érdekei a lajstrom nyilvánossága (11. §) és büntető szabályok útján védetnek meg (21. §). Ily hitelmiveletek állami garancia elvállalásával is előmozdítatnak (16. §).

IV.

A telekfeldarabolás.

A telekfeldarabolások általában állami felügyelet alá helyeztetnek, a felügyeletet az 1908: VII. t.-c. és 1913. évi X. t.-c.-ben létesített gazdasági szakbizottság és földművelésügyi miniszter gyakorolja (1. §). A törvényjavaslat nem határozza meg terület, vagy holdszámszerint a parcellázás fogalmát, csupán negatív rendelkezéseket tesz (2. §). Minden telekfeldaraboláshoz előzetes engedély szükséges s annak, hogy az ily engedély nélküli feldarabolás ne foganatosíttassék, a telekkönyvi hatóságok állják útját (3. §).

A földművelésügyi miniszter engedélye lényegében azon jogkörön belül marad (8. §), melyet már a városi

telkek parcellázásánál a városi szabályrendeletek biztosítanak, vagy mely jogkört a kataszteri felmérési felügyelőségek is gyakorolnak a földrészletek számozásának ellenőrzésénél (9. §).

Telekfeldarabolásokat képzett szakközegek, vagy a földművelésügyi minisztérium közegei végezhetnek (13. §).

FÜGGELÉK

Függelék I.

MAGYAR KIRÁLYI
BELÜGYMINISZTER

Szám: 143.925/1915.

XI.—b.

Tárgy: Visszavándorlók telepítésére irányuló akció.

A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége a háború befejezése után Amerikából előreláthatólag nagyobb arányban meginduló visszavándorlás ügyében a másolatban mellékelt beadvánnyal fordult hozzám.

Bár ezen visszavándorlás arányairól ez idő szerint még megközelítőleg sem alkothatunk magunknak képet, mégis célirányosnak tartanám ezt a kérdést már most beható tárgyalás alá venni, mert valószínű, hogy a visszavándorlás is a szerint fog kisebb vagy nagyobb arányokat ölteni, amily arányban sikerül biztosítani azt, hogy a visszavándorolni szándékozók itthon kellő elhelyezést nyerhessenek.

Ily körülmények között helyeslem a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége által felvetett azt az eszmét, hogy ez az ügy bizalmas megbeszélés tárgyává tétessék.

Mielőtt azonban ez ügyben további lépéseket tennék, tisztelettel felkérem a Tanácsot, hogy a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének hozzám intézett beadványában foglaltakat tanulmány tárgyává tenni és az e kérdésben szükségesnek mutatkozó intézkedésekre vonatkozólag véleményét nyilvánítani szíveskedjék.

Budapest, 1915. évi december hó 18-án.

Sándor.

Kivándorlási Tanácsnak

Budapest.

(Az átirat melléklete a túloldalon.)

(Az előző oldalon levő miniszteri átirat melléklete.)

Másolat a 143.925/1915. B. M. számú iratmányról.

Magyar Földhitelintézetek
Országos Szövetsége

Sürgönycím: »Altruista»

124/1912.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Különböző oldalról nyert értesülések szerint Amerikában egy erős áramlat indult meg, hogy a háború előtti időben kivándoroltak a kínálkozó első alkalommal már nagy számban térjenek vissza.

A visszatérők száma valószínűleg nagy lesz, miután egyrészt Amerikában maradtak azok is, kik mint a normális idők visszavándorlóit hazajöttek volna, másrészt a háború okozta természet-szerű érzelmi momemtumok is valószínűleg igen sokban felkel-tették a hazaszeretetet és a hazába való visszavágyakozás érzését.

Intézetünk, amely hivatva van az ország birtokpolitikai kérdéseivel foglalkozni, kötelességének tartja, hogy már most, még idejében foglalkozzon azzal a kérdéssel is, mint lehetne az Amerikából visszavándorlottak azon részét — akiknek Amerikában alkalmuk volt kisebb-nagyobb tőkét gyűjteni — legmegfelelőbb módon, vagyoni és családi viszonyaikhoz mért földterülethez juttatni.

A Magyar földhitelintézetek országos szövetségének már most körülbelül 7—8000 kat. holdnyi ingatlan áll parcellázásra rendelkezésre; ha ezen terület elegendő nem volna, úgy az intézet a részére felajánlott nagyszámú ingatlanok, esetleg bérletek közül a megfelelő területeket valószínűleg megszerezhetné. A Magyar földhitelintézetek országos szövetségénél összegyűjtött tapasztala-

Nagyméltóságú

Sándor János úrnak,
m. kir. belügyminiszter

Ajánlott
Saját kezébe

Budapest
Belügyminisztérium

latok azt mutatják, miszerint most kínálkozik a legalkalmasabb idő arra, hogy a visszavándorlók — miután a legtöbb esetben ezirányú vágyat megnyilvánulni — esetleg saját régi lakóközségük határában megfelelő birtokokhoz, vagy bérletekhez juthassanak, miután csaknem minden egyes községben, kisebb-nagyobb számban vannak olyan ingatlanok, melyek tulajdonosai vagy bérlői a harctéren elestek és hátramaradt családtagjaik csak kis részben lesznek képesek területeik megmunkálására. Így valószínű, hogy ha valaha, úgy most kínálkozik alkalom arra, hogy a visszavándorlók elhagyott községeik határában kaphassanak bérleteket, vagy juthassanak ingatlanokhoz.

Célszerű lenne, hogy a követendő eljárásra vonatkozólag egy megbeszélés tartassék, hol a fenti gondolatoknak gyakorlatilag legmegfelelőbb keresztülvitele vitattatnék meg s amennyiben Nagyméltóságod ezen álláspontunkat helyeselni méltóztatnék, úgy kérjük e részben további rendelkezéseit velünk kegyesen közölni.

Fentieket azért is ajánljuk Nagyméltóságod különös figyel-mébe, miután birtokvételi ajánlatokkal már most is elárasztják az amerikai magyarokat s így szükséges volna, hogy már most, még idejében megmentjük őket és gondoskodjunk arról, hogy megtakarított fillérjük ne az ügyes közvetítők zsebébe folyjon, hanem intézetünk útján a legaltruisztikusabb módon jussanak birtokhoz.

Mély tisztelettel

Magyar Földhitelintézetek
Országos Szövetsége.

(aláírások)

A másolat hitelül
Urtika Jenő
főtiszt.

Függelék II.MAGYARORSZÁGI SZÖVETKEZETEK
SZÖVETSÉGE.

359 1915. szám.

Budapest, 1915. dec.

TEKINTETES ELNÖKSÉG!

Hivatkozva mult évi február 13-án 71/1914. szám alatt kelt s a tek. Elnökséghez intézett átiratunkra, van szerencsénk a visszavándorlás előmozdítása és szervezése érdekében a belügyminiszter úr Excellenciájához egyidejűleg intézett felterjesztésünket azon tiszteletteljes kéréssel megküldeni, hogy annak mielőbbi kedvező elintézése végett megfelelő lépéseket tenni szíveskedjék.

Fogadja a tek. Elnökség kiváló tiszteletünk és őszinte nagyra-becsülésünk nyilvánítását.

Dr. Horváth János,
igazgató.

Bernát,
ügyvezető alelnök.

A Kivándorlási Tanács tek. Elnökségének

Budapest

(A mellékletet lásd a túloldalon.)

*(A túloldali átirat melléklete.)*Magyarországi Szövetkezetek
Szövetsége*(Másolat.)*

Budapest, 1915. dec. 2.

362/915.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Még a háború kitörése előtt a múlt évi február hó 13-án 71/914., illetve június 27-én 207/914. szám alatt bátorkodtunk Nagyméltóságodhoz a kivándorlás csökkentése és a visszavándorlás előmozdítása tárgyában két rendbeli tiszteletteljes felterjesztést intézni, melyeket annak idején nemcsak a gazdasági érdekképviselők, mint az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a Magyar Gazdaszövetség, hanem a Kivándorlási Tanács is támogatott állásfoglalásával. Ezen felterjesztéseinkben arra bátorkodtunk kérni Nagyméltóságodat, hogy a kivándorlás csökkentésére és a visszavándorlás előmozdítására irányuló közérdekű akcióba a Magyarországi Szövetkezetek Szövetsége, mint az összes hazai altruista szövetkezetek erkölcsi köteléke útján a több ezerre rúgó s szinte az egész földművelő népre kiható falusi szövetkezeteket is bevonni s ezen tevékenység költségeinek a fedezésére az amerikai ki- és visszavándorlást lebonyolító hajóstársaságokkal kötendő szerződésekben, esetleg a hajójegyek közvetítése révén megfelelő pénzforrásról gondoskodni kegyeskedjék.

A hosszúra nyúlt háború oly sebeket ütött, különösen mezőgazdasági termelésünk egész szervezetén, hogy ez a termelési ág, mely a háború előtt is erősen küzdött a munkáshiánnyal, még éveken keresztül sem bírna a régi színvonalra sem emelkedni,

Nagyméltóságú

Sándor János v. b. t. t.
m. kir. belügyminiszter úrnak

Budapest

ha a háború által főleg épen neki okozott emberveszteséget valamely módon pótolni nem fogjuk. Eme pótlásra pedig legközelebbi mód kínálkozik az Amerikába vándorolt földművesmunkások visszavándorlása útján.

Ha matematikai bizonyossággal nem is merjük állítani, de a jelek arra engednek következtetni, hogy a háború szerencsés befejezése után meg is fog indulni a visszavándorlás Amerikából, vagy legalább a kivándorolt magyarságban megvan a hajlandóság arra, hogy visszajöjjön az óhazába. Amilyen hiba volna azonban biztosan számítani arra, hogy a visszavándorlás okvetlenül s minden kedvező propaganda nélkül meg fog indulni, ép oly végzetes következményekkel járna várakozásainkra, ha figyelmen kívül hagynánk azt a már is megindult nagy amerikai propagandát, mely a hazai viszonyok hamis beállításával s teljesen félrevezető helyzetfestésekkel el akarja ijeszteni az amerikai magyarságot attól, hogy visszavándoroljon hazájába.

Nagyméltóságodnak bizonyára méltóztatott tudomást venni az amerikai sajtó ily irányú agitációjáról, melyet annál is inkább komolyan kell vennünk, mert mögötte kétségtelenül a munkástömegeit féltő amerikai nagytőkét kell látnunk. Ez pedig nem sajnálja az anyagi áldozatot az önző propagandától, mikor arról van szó, hogy munkaerejét a háború után el ne veszítse. Aligha esünk túlzásba, ha attól tartunk, hogy kellő ellensúlyozás nélkül ez az agitáció céljait legalább részben el fogja érni s hazánk mezőgazdasága a háború után a remélt, de be nem következett visszavándorlásból sem pótolhatja rendkívül nagy emberveszteségét.

Amennyire időszerűtlenné tette ezek szerint fent hivatkozott tiszteletteljes javaslatainkat, melyekre bizonyára a háború kitörése folytán nélkülözzük Nagyméltóságod nagybecsű döntését, az a szempont, hogy a kivándorlás csökkentessék, épp oly sürgössé és időszerűvé teszi a háborúval járó rendkívüli emberveszteség folytán, de talán amerikai véreink egyre súlyosbodó helyzete miatt is az Unióban az a másik szempont, hogy a visszavándorlást tőlünk telhetőleg előmozdítsuk és szervezzük.

A visszavándorlás iránt való hajlandóságot erősíteni és fokozni másképp alig is bírjuk elképzelni, mint olyképen, hogy a háború befejeztével a kivándoroltak itthonmaradt hozzátartozói levelezés útján iparkodjanak a kivándoroltakat az igazi helyzetről felvilá-

gosítani, azokat, kik erre érdemesek, hazajövetelre bírni. Ha ez a társadalmi mozgalom egyöntetű szervezést nyerne, kétségtelenül ellensúlyozná, sőt mi több, helyes mederbe is terelné a visszavándorlást, mert megkímélné hazánkat attól, hogy kevésbé hasznavehető emberanyag is itt keressen boldogulást a munkásabb elem rovására.

Ilyen a falusi néptől eredő s annak minden rétegére, az egész országra kiterjedő propagandát társadalmi úton kellő célszerűséggel, kitartással és sikerrel csak a szövetkezetek tudnak kifejtetni, amelyeknek nagy és erős hálózata az egész országot egybefoglalja és amelyek a hadikölcsön alkalmából is megmutatták, mily megbecsülhetetlen s eddig az állam részéről alig felismert szervezési erő rejlik bennük.

Miután a szövetkezetek, melyeknek a száma szövetségünkben hatezer körül van, s melyek tevékenységüket a hazai falvak túlnyomó zömére kiterjesztik, a Magyar Gazdaszövetséggel s a kötelékébe tartozó gazdakörökkel is a legbensőbb együttműködésben vannak s vezetők egyúttal a falu gazdasági életének is hivatott irányítói, a visszavándorlók itteni elhelyezésénél is szinte nélkülözhetetlenek, mert ismerve a falu személyi és gazdasági viszonyait s a visszavándorlók egyéni és anyagi körülményeit, hajlamát, leginkább, sőt talán egyedül tudják megválasztani részükre azt a helyet, melyet azok egyenként elfoglalhatnak régi hazájukban, elhagyott falujukban.

Tekintettel tehát arra, hogy a béketárgyalások közeledtével, talán azok keretében, az amerikai ki- és visszavándorlást lebonyolító hajóstársaságokkal való szerződések megújítása is napirendre kerül, már most hátorkodunk Nagyméltóságod előtt régi javaslatunkat némileg módosítva előterjeszteni s arra kérni Excellenciádat, hogy a Kivándorlási Tanács által megindítandó, az amerikai visszavándorlás előmozdítására irányuló tevékenység s a Magyar Gazdaszövetség keretében, a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségének megfelelő helyet és ingerenciát biztosítani s egyszersmind vagy a hajóstársaságok szerződéseinek keretében, vagy más, esetleg állami segítyből megfelelő fedezetről gondoskodni kegyeskedjék, hogy Szövetségünk a hozzátartozók személyes propagandája révén és falusi szövetkezetek útján előmozdíthassa, szervezhesse és irányíthassa az amerikai visszavándorlást.

Bátrak vagyunk eme javaslatra nézve teljes tisztelettel kérni

Nagyméltóságod elvi döntését, hogy részletes tervezetünk kidolgozásáról kellő időben gondoskodhassunk.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk és őszinte nagyrabecsülésünk nyilvánítását.

Dr. Horváth János s. k.,
igazgató.

Bernát István s. k.,
ügyv. alelnök.

Gróf Mailáth József s. k.,
elnök.

*Egy Amerikából származó bizalmas
nyilatkozat a visszavándorlásról.*

Nemzeti, gazdasági és társadalmi szempontból a legjelentősebb problémák egyike, amely hazánkban a háború után megoldásra vár, a visszavándorlás kérdése. Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint több mint 700.000 magyar származású bevándorló volt az Egyesült-Államokban. Azóta legalább 300.000-rel szaporodott Amerikában élő honfitársaink száma és jelenleg mindenesetre meghaladja az 1 milliót. Ezen számadat jelentőségét fokozza azon körülmény, hogy bevándorlóink túlnyomó része munkabíró és életképes és ennél fogva sokkal nagyobb nemzeti értéket képvisel, mintsem Magyarország lakosságának 5%-át számszerint megilletné.

Az amerikai magyarságnak a visszavándorlás kérdésével szemben jelenleg elfoglalt álláspontjának tanulmányozása alapján megállapítható, hogy bevándorlóink széles rétegében megvan a vágyakozás arra, hogy a háború után Magyarországra visszatérjenek. Ezen vágyakozás nemcsak a közelmúltban bevándorolt magyaroknál észlelhető, hanem azoknál is, akik már évek hosszú sora óta Amerikában élnek és itt többé-kevésbé meggyökeresedtek. Aki házat vett, vagy üzletet nyitott, annak eladásáról beszél; aki pénzt takarított meg, kivonja amerikai pénzügyekből és a korona olcsó árát felhasználva, hazaküldi Magyarországra, mintegy megelőzve saját visszatérését. Ezrével jegyeznek már elő bevándorlóink hajójegyekre, hogy a hajóösszeköttetés létrejötte után azonnal indulhassanak. A visszavándorlás rohamos alakulásának csupán a hajóúri korlátoltsága fog némileg gátat vetni.

Elvértve felhangzik ugyan az amerikai ipar és bányászat intéző köreiből azon kívánság, hogy a kormányhatalom lépjen közbe a tömeges visszavándorlás megakadályozására, nehogy Amerika elveszítse olcsó és kitartó munkásait, akik nélkül egyes üzemek jövedelmezősége veszélyeztetve van. Észlelhetők továbbá egyes jelenségek, amelyek arra engednek következtetni, hogy az amerikai nagytőke magánpropaganda útján iparkodik meggátolni a tömeges visszavándorlást a háború után. Nagyobb jelentősége ezen akciónak azonban eddig nem volt és nem is valószínű, hogy az amerikai törvényhozás, amely a népvándorlási mozga-

lommal kapcsolatos minden kérdésben rendkívül lassú, életbevágó jelentőségű törvényeket bírna életbeléptetni a visszavándorlás meggátolására. A törvényhozás lassúságát ezen a téren az ellentétes érdekek folytonos sűrűlőse idézi elő. Míg ugyanis egyrészt a nagytőke a bevándorlás megkönnyítését és a visszavándorlás megnehezítését tartja kívánatosnak, addig a szervezett amerikai munkásságnak ellentétes érdekei vannak. Minthogy pedig ez utóbbinak jelentősége a belpolitikában egyre emelkedik, így tehát nem valószínű, hogy az ő érdekeikkel ellentétes törvények léptessenek életbe.

Mindezeknél sokkal komolyabb akadálya a visszavándorlásnak azon amerikai magyar tényezőkben rejlik, akik a bevándorlók-ból élnek, nevezetesen az amerikai magyar újságok, a vidéki zugbankárok, az amerikai magyar üzletemberek és egyes esetekben a papok. Ezen elemek saját önző érdekeiket föléje helyezik minden magasabb szempontnak és a bevándorlóknak Amerikában való visszatartására törekednek. Az amerikai magyar lapok még nem mertek nyíltan állást foglalni a visszavándorlás eszméje ellen, mert nem tartják időszerűnek. Burkolt formában azonban már most is agítálnak a visszavándorlás ellen és csaknem kétségtelen, hogy teljes erővel felveszik majd a küzdelmet, mihelyt a visszavándorlás aktuálissá válik. Tekintettel azon rendkívüli befolyásra, amellyel az itteni újságok bevándorlóinkra bírnak, azoknak magatartása rendkívüli jelentőséggel fog bírni a visszavándorlás alakulására. Az amerikai magyar zugbankárok és üzletemberek sokkal kevésbé tartózkodók, mint az újságok és már ma is nyíltan agítálnak. Különösen áll ez a kisebb magyar telepek korcsmárosairól, akik rendszerint az illető hely magyarságának vezetői és akik egyszerű munkás emberekből cseperedvén fel, kitűnően értik a nép befolyásolását. Ami a papokat illeti, különbséget kell tenni a magyar nemzetiségi lekipásztörök között. A magyarok kevés kivétellel megbarátkoznak a visszavándorlás eszméjével és maguk is hazakészülnek, közöttük elsősorban a katolikus és egyesült református egyház papjai. A nem egyesült református papok természetesen inkább tartanak Amerikával, a nemzetiségi papok pedig szemérmetlenül lázítanak a visszavándorlás ellen. Az amerikai magyarság azon része, amely a vezető szerepet bitorolja, lesz tehát a visszavándorlás legnagyobb akadálya és ezek befolyásának ellensúlyozására kell majd annak idején legnagyobb gondot fordítani.

A visszavándorlásra való hajlandóság okait kutatva, azokat részben az itteni, részben az otthoni viszonyokban találjuk meg. Bevándorlóink túlnyomó többsége nem találta meg Amerikában azt, amit keresett: azon országot, ahol nehéz munkával ugyan, de sok pénzt lehet szerezni. Elenyészően csekély bevándorlóink azon százaléka, amely Amerikában vagyonhoz jutott. De nem nagy számban vannak azok sem, akik annyit tudnak keresni, hogy otthoni adósságaikat kifizessék, vagy pedig egy kisebbszerű birtok vételéhez szükséges pénzt megtakaríthassák. A megtakarítás mindenkor testet és lelket ölő nehéz munka és végtelen nélkülözések között volt lehetséges. A túlnyomó többség ép csak tengethette életét és szűkösen gondoskodhatott otthonmaradt családjáról. A gazdasági konjunkturák gyakori változása folytán a munkára való alkalom Amerikában bizonytalan s ehhez képest a kereseti és keresetnélküli időszakok állandóan váltakoznak. Teljesen ki volt zárva azonban, hogy bevándorlóink megszeressék Amerikát és annak intézményeit, amelyeknek különben is csak árnyoldalát ismerik: Amerika fényoldalait csak a kapitalisztikus uralkodó osztály élvezi.

Az otthoni viszonyokban gyökerező okok, amelyek a visszavándorlásra való hajlandóságot felkeltették, részben érzelmi, részben tárgyi jellegűek. Jelentkezik ugyan általános érzés gyanánt a honvágy is, de inkább homályos és bizonytalan alakban. Annak konkrét megnyilvánulása az egyes bevándorló lelkében inkább a családtagok viszontlátására irányuló kívánságban mutatkozik. Kétségtelen azonban, hogy a háború eseményei fokozták a hazaszeretetet és meglehetősen háttérbe szorították a bevándorlóink körében erősen divó ellenzéki kuruckodást. A tárgyi okok a háborúval kapcsolatos vagyoni jogi kérdésekben foglalhatók egybe, minthogy kétségtelenül igen gyakoriak lesznek az örökösödési és osztózkodási ügyek, amelyek a bevándorlók személyes jelenlétét megkövetelik.

Megállapítható tehát, hogy bevándorlóink körében megvan a hazatérésre való hajlandóság és megállapítható az is, hogy a visszavándorlást törvényes intézkedések aligha fogják meggátolni. Amennyiben tehát más körülmények bevándorlóink hazatérését nem fogják meggátolni, úgy nagyarányú visszavándorlással számíthatunk. A otthoni viszonyoktól fog azonban függni, vajjon a hazatért magyarságot otthon lehet-e majd tartani vagy sem.

Ebből a szempontból az 1907. és 1908. év tapasztalatai sok értékes útbaigazítást adhatnak. A súlyos amerikai gazdasági válság ezen időszakában tömegesen tódultak haza a kivándorlók azon reményben, hogy otthon inkább fognak munkához jutni. Úgy látszik, hogy akkoriban az volt otthon a felfogás, hogy a visszavándorlókat lehetőleg mezőgazdasági üzemekben kell alkalmazni, ami azonban nem vált be, mert egyrészt hiányzott a megfelelő munkaközvetítési szervezet, másrészt pedig a mezőgazdasági munka jövedelmezősége nem volt megfelelő. Nehogy megismétlődjék az akkori tévedés, amelynek következménye gyanánt a kivándorlás kettőzött erővel megindult, szem előtt kell tartani azt, hogy az amerikai visszavándorló értékesebb munkaerő ipari és bányüzemekben, mintsem a mezőgazdaságban. Rendkívül fontos továbbá, hogy idejekorán gondoskodás történjék megfelelő munkaközvetítésről, hogy a visszatérő kivándorlók gyorsan beleilleszkedhessenek a hazai gazdasági élet keretébe.

Közelfekvő azon feltevés, hogy a háború befejeztével kísérlet fog tétetni a Magyarországból való kivándorlásnak teljes megállítására akár törvényhozási, akár közigazgatási úton. Ezen módszer csak az első pillantásra látszik célravezetőnek, végső eredményében azonban minden valószínűség szerint káros volna. Mihelyt kitudódnék ugyanis, hogy a Magyarországra visszatért kivándorló nem bírja többé az országot elhagyni, úgy az elrettentőleg hatna a visszavándorlásra. Azon amerikai tényezők, akik a visszavándorlást megakadályozni iparkodnak, nem ártallanak ebből tőkét kovácsolni saját céljaik érdekében. Minthogy pedig a visszavándorlás folyamata, tekintettel a korlátolt nagyságú hajóúrra, 2—3 évig is elhúzódhat, így tehát a Magyarországból való kivándorlás megállítását alkalmasint félbeszakítaná a visszavándorlási mozgalmat. Amennyiben otthoni szempontból a kivándorlásnak teljes megakadályozása szükségesnek látszik, úgy mindenesetre kívánatos, hogy efféle intézkedések fogantatása előtt a visszavándorlás már megtörtént legyen. Evégből idejekorán kell gondoskodni a kellő hajóúrról.

Nagyfontosságú probléma lesz a visszavándorlás állami segélyezése, minthogy bevándorlóinknak igen tekintélyes része nem bír elegendő tőkével a hazatérésre, kiváltképp azok, akik nagyobb családdal bírnak és ennél fogva nemzetgazdasági szempontból fokozottabb értékű tőkét képviselnek. A visszavándorlás állami

segélyezésénél elv gyanánt volna felállítható, hogy segélyre elsősorban nők és kiskorúak tarthatnak igényt és csak másodsorban férfiak. Mindenesetre számolni kell azzal is, hogy az esetleg nyújtandó visszavándorlási segélyre igen sokan fognak jogtalanul igényt tartani. Külképviselőnk közegeire nagyfontosságú feladat vár annak megállapításánál, hogy a visszavándorlók ezrei közül, akik segélyért fognak folyamodni, kit illet meg az méltán.

Azon esetleges törvényhozási rendelkezésektől eltekintve, amelyek a kivándorlás megállítását fogják célozni, nagy jelentősége lesz bizonyos tágabb értelemben vett közigazgatási intézkedéseknek, amelyek abból a szempontból kívánatosak, hogy a visszavándorlók valóban otthonosan érezzék magukat Magyarországon. Az amerikai magyarság szellemi és lelki életének alapos ismerete elkerülhetetlen lesz ezen intézkedések fogantatásánál. A visszavándorló magával fogja hozni Amerikából az egyleti élet iránt való erős hajlamot, kiváltképp betegsegélyező és temetkezési egyletek, de meglehetősen nagymértékben társadalmi egyletek alakítására is. Némi változtatást fog tehát igényelni a hazai közigazgatás azon irányelve, hogy a szociálisták terjedésének megállítására céljából egyesületek alakulását lehetőleg meggátolja. Az amerikai magyarság vérébe annyira átment az egyleti eszme, amelynek megnyilvánulása Amerikában csaknem teljesen szabad, hogy fájdalmasan nélkülöznék az itt megkedvelt egyleti élet hiányát. Fontos szerep vár egy az amerikai újságok mintájára szerkesztett népszerű napilapra, amely megfelelő irányítás mellett nemcsak az amerikai visszavándorlók körében, hanem alkalmasint országszerte is missziót teljesíthetne. A szociálista lapoktól eltekintve Magyarországon nincs napilap, amely a munkásosztály szellemi igényeinek megfelel, holott egy ily lapra, tekintettel népünk gondolkodására és érzésére, amely Amerikában talán közvetlenebbül tanulmányozható, mint otthon, nagy hivatás vár. Önként értődik, hogy egy efféle lapot egészen más mértékkel kell mérni, mint a művelt osztályok részére szerkesztett budapesti napilapokat: a legjobb példát — mint említve — a kissé amerikai ízű magyar lapok szolgáltatják.

Általában véve a visszavándorlók otthontartása szempontjából ugyanazon intézkedések szükségesek, amelyek a kivándorlás megállítását célozzák: helyes közigazgatás, jó és gyors igazságszolgáltatás és bölcs birtokpolitika.

**Kaiserliche Verordnung vom 9. August 1915
über die Veräusserung land- und forstwirtschaftlicher Grundstücke.**

Auf Grund des § 14 des Staatsgrundgesetzes vom 21. Dezember 1867, R. G. Bl. Nr. 141, finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§ 1.

(1) Während der Dauer der durch den Krieg verursachten ausserordentlichen Verhältnisse ist die Übertragung des Eigentums eines dem land- oder forstwirtschaftlichen Betriebe gewidmeten Grundstückes durch Rechtsgeschäft unter Lebenden nur mit Zustimmung der zu dieser Entscheidung berufenen Kommission (§ 8) zulässig. Das Gleiche gilt von der Verpachtung eines solchen Grundstückes auf mehr als zehn Jahre.

(2) Wird die Zustimmung versagt, so ist das Rechtsgeschäft ungültig.

§ 2.

Die Vorschriften dieser Kaiserlichen Verordnung finden keine Anwendung auf Grundstücke, die

1. in die Landtafel, in das Eisenbahn- oder Bergbuch eingetragen sind;
2. im Gebiete einer Stadt mit eigenem Statut oder im Gebiete einer Gemeinde mit vorwiegend städtischem Charakter liegen, die durch Verordnung des Justizministers bezeichnet wird;
3. das Ausmass eines Bauerngutes (§ 5) offenbar überschreiten.

§ 3.

Die Übertragung des Eigentums oder die Verpachtung bedarf nicht der Zustimmung der Kommission, wenn

- a) das Rechtsgeschäft auf Grund der bestehenden Vorschriften von einem Gerichte oder einer Verwaltungsbehörde genehmigt worden ist;

- b) wenn bescheinigt wird, dass das Grundstück bestimmt ist
1. für Zwecke der bewaffneten Macht,
  2. der öffentlichen Verwaltung oder einer öffentlichen und gemeinnützigen Anstalt,
  3. des öffentlichen Verkehrs (Eisenbahnen, Strassen, Hafenanlagen, Kanäle und sonstige Wasserbauten u. a.),
  4. für gewerbliche, industrielle oder Bergbau-Anlagen oder
  5. zur Errichtung von Wohnhäusern samt den dazu gehörigen Gärten, Spielplätzen u. dgl.;
- c) das Rechtsgeschäft zwischen Ehegatten, Brautleuten oder Verwandten und Verschwägerten in gerader Linie oder bis zum vierten Grade der Seitenlinie abgeschlossen wird.

§ 4.

Die Übertragung des Eigentums oder die Verpachtung ist von der Kommission zuzulassen, wenn sie dem allgemeinen Interesse an der Erhaltung eines leistungsfähigen Bauernstandes nicht widerspricht.

§ 5.

Die Übertragung des Eigentums ist daher (§ 4) insbesondere zuzulassen:

1. wenn das Gut in seinen wesentlichen Bestandteilen erhalten bleibt und vom neuen Erwerber selbst bewirtschaftet werden soll;
2. wenn das Gut ohne Vermittlung einer Person, die daraus Gewinn ziehen will, aufgeteilt wird und die Teile zur Bildung oder Vergrößerung von Bauerngütern oder Häusleranwesen verwendet werden sollen. Als ein Bauerngut im Sinne dieser Kaiserlichen Verordnung ist die Gesamtheit der in einer Hand vereinigten, einem einheitlichen land- oder forstwirtschaftlichen Betriebe dienenden Grundstücke anzusehen, deren Durchschnittsertrag das Sechsfache des zur Erhaltung einer Familie von sieben Köpfen Erforderlichen nicht übersteigt;
3. wenn nach Abtrennung einzelner Teile eines Gutes der dem Eigentümer verbleibende Rest noch zu einem Bauerngute hinreicht;

4. wenn die veräusserten Grundstücke nicht Bestandteile eines der Hauptsache nach land- oder forstwirtschaftlichen Betriebes, insbesondere wenn sie nur Nebenbestandteile eines zunächst anderen Zwecken dienenden Unternehmens oder Besitzes sind.

§ 6.

(1) Die Übertragung des Eigentums ist insbesondere nicht zuzulassen, wenn

1. der Erwerber das Grundstück zu dem Zwecke erwirbt, um es als Ganzes oder geteilt mit Gewinn weiter zu veräussern;
2. wenn Bauerngüter oder wirtschaftlich belangreiche Teile solcher zur Bildung oder Vergrößerung von Grossgrundbesitz erworben werden;

3. wenn Bauerngüter oder wirtschaftlich belangreiche Teile solcher zur Bildung oder Vergrößerung von Eigenjagdgebieten erworben werden und zu besorgen ist, dass das Grundstück der seiner Bodenbeschaffenheit entsprechenden landwirtschaftlichen Bewirtschaftung entzogen werden soll.

(2) Die Verpachtung ist insbesondere nicht zuzulassen, wenn sie zur Umgehung der Bestimmungen dieser Kaiserlichen Verordnung dienen soll.

§ 7.

Die Übertragung kann ungeachtet der Vorschriften der §§ 4 bis 6 zugelassen werden, wenn sie mit Rücksicht auf die persönlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse des letzten Besitzers zur Vermeidung des gänzlichen Verfalles des Gutes unabwendbar ist; soweit tunlich soll jedoch versucht werden, einen dem § 4 entsprechenden Verkauf zu erzielen. Die näheren Anordnungen über diesem Zwecke dienende Einrichtungen und über deren Förderung durch Zuwendung öffentlicher Mittel werden durch Verordnung erlassen.

§ 8.

(1) Zur Entscheidung über die Zulässigkeit der Übertragung oder der Verpachtung ist eine Verwaltungskommission (Grundverkehrskommission) berufen, die am Sitze eines jeden Bezirksgerichtes zu bilden ist.

(2) Die Kommission besteht aus:

1. dem Vorsteher des Bezirksgerichtes oder einem von diesem bestimmten Richter des Bezirksgerichtes als Vorsitzenden;
2. einem von der politischen Bezirksbehörde ernannten Mitgliede;
3. dem Vorsteher der Gemeinde, in der das Grundstück zum grössten Teile liegt; statt des Vorstehers kann ein von ihm bestimmtes Mitglied der Gemeindevertretung in der Kommission dessen Sitz einnehmen;
4. einem Mitgliede, das von der landwirtschaftlichen Hauptkorporation bestellt wird, zu deren Tätigkeitsgebiet die Gemeinde gehört, in der das Grundstück gelegen ist. Gehört die Gemeinde zum Tätigkeitsgebiete mehrerer landwirtschaftlicher Hauptkorporationen (Sektionen), so bestimmt der Vorsitzende das Mitglied.

(3) Das Amt eines Mitgliedes (Ersatzmitgliedes) der Grundverkehrskommission ist ein Ehrenamt.

§ 9.

(1) Die Kommission wird vom Vorsitzenden einberufen. Die Mitglieder sind zum Erscheinen zu laden. § 87 des Gerichtsorganisationsgesetzes vom 27. November 1896, R. G. Bl. Nr. 217, findet entsprechende Anwendung.

(2) Die Kommission entscheidet nach freiem Ermessen mit Stimmenmehrheit. Bei gleichgeteilten Stimmen gibt die Stimme des Vorsitzenden den Ausschlag. Zur Beschlussfähigkeit ist die Anwesenheit des Vorsitzenden und eines Mitgliedes erforderlich.

§ 10.

(1) Die Kommission hat die für die Entscheidung erforderlichen Ermittlungen vorzunehmen. Sie kann die Mitwirkung der staatlichen und autonomen Behörden in Anspruch nehmen und Sachverständige einvernehmen oder einvernehmen lassen.

(2) Die Entscheidung ist so viel als möglich zu beschleunigen. Wird einem Antrage stattgegeben, so findet dagegen kein Rechtsmittel statt.

(3) Ein abgewiesener Antrag kann, wenn neue Tatsachen oder Behelfe beigebracht werden, erneuert werden. Gegen die Abweisung eines Antrages kann ferner binnen der unerstrekbaren Frist von vierzehn Tagen an die Grundverkehrs-Landeskommission

Beschwerde erhoben werden. Die Beschwerde ist beim Vorsitzenden der Grundverkehrskommission einzubringen und von diesem binnen drei Tagen der Grundverkehrs-Landeskommission vorzulegen.

§ 11.

(1) Die Grundverkehrs-Landeskommission hat über die Beschwerde spätestens innerhalb eine Woche zu entscheiden.

(2) Sie ist am Sitze der politischen Landesbehörde, in Galizien in Lemberg und Krakau, zu bilden und besteht aus:

1. dem Präsidenten des Landesgerichtes am Sitze der Kommission oder einem von diesem bestimmten Richter des Landesgerichtes als Vorsitzenden;
2. einem von der politischen Landesbehörde ernannten Mitgliede;
3. einem Mitgliede, das vom Landesauschusse des Landes bestellt wird, in dem das Grundstück liegt;
4. einem Mitgliede, das von der landwirtschaftlichen Hauptkorporation bestellt wird, zu deren Tätigkeitsgebiet die Gemeinde gehört, in der das Grundstück gelegen ist. Gehört die Gemeinde zum Tätigkeitsgebiete mehrerer landwirtschaftlicher Hauptkorporationen (Sektionen), so bestimmt der Vorsitzende der Grundverkehrs-Landeskommission das Mitglied.

(3) Die Bestimmungen der §§ 8, dritter Absatz, und 9 finden Anwendung.

§ 12.

Wer um die Übertragung des Eigentumsrechtes oder die Eintragung des Bestandrechtes auf Grund eines der Genehmigung der Kommission unterliegenden Rechtsgeschäftes ansucht, hat mit dem Grundbuchsgesuche die Ausfertigung der Entscheidung der Kommission vorzulegen. Wenn diese Beilage fehlt, ist das Grundbuchsgesuch abzuweisen.

§ 13.

(1) Auf den Erwerb von Grundstücken durch Zwangsvollstreckung finden die vorstehenden Bestimmungen sinngemäss Anwendung, wenn nach Ermessen des Exekutionskommissärs

die Zwangsvollstreckung offenbar in der Absicht, die Bestimmungen dieser Kaiserlichen Verordnung zu umgehen, durchgeführt wird.

(2) Das Exekutionsgericht hat in solchen Fällen vor der Ausfertigung des Beschlusses über die Erteilung des Zuschlages oder die Genehmigung des Übernahmsantrages die Entscheidung der Kommission über die Zulässigkeit der Eigentumsübertragung einzuholen.

(3) Wird die Eigentumsübertragung nicht zugelassen, so ist der Zuschlag oder die Genehmigung des Übernahmsantrages zu versagen.

§ 14.

Im Verfahren zur Durchführung dieser Kaiserlichen Verordnung mit Ausschluss des Verfahrens vor den ordentlichen Gerichten sind die Eingaben, die Protokolle und deren Beilagen sowie die amtlichen Ausfertigungen gebührenfrei.

§ 15.

(1) Wer zum Zwecke der Umgehung oder Vereitlung der Bestimmungen dieser Kaiserlichen Verordnung unwahre oder unvollständige Angaben macht, wird vom Vorsitzenden der Grundverkehrskommission mit Geldstrafe bis zu fünftausend Kronen oder Arrest bis zu sechs Monaten bestraft.

(2) Die Entscheidung des Vorsitzenden der Grundverkehrskommission kann durch Rekurs an den Vorsitzenden der Grundverkehrs-Landeskommission angefochten werden. Gegen dessen Entscheidung findet kein Rechtsmittel statt.

(3) Für das Verfahren gelten die Bestimmungen über das Strafverfahren vor den politischen Behörden.

§ 16.

Die Regierung ist ermächtigt, diese Kaiserliche Verordnung nach den wirtschaftlichen Bedürfnissen und Erfahrungen für alle oder für einzelne Verwaltungsgebiete durch Verordnung zu ändern, zu ergänzen und aufzuheben.

§ 17.

Landesgesetzliche Bestimmungen über die Beschränkung der freien Teilbarkeit von Höfen oder anderen landwirtschaftlichen Besitzungen werden durch diese Kaiserliche Verordnung nicht berührt.

§ 18.

(1) Diese Kaiserliche Verordnung tritt mit dem Tage der Kundmachung in Wirksamkeit, findet jedoch keine Anwendung auf Veräußerungsgeschäfte, die vor dem 1. August 1914 zustande gekommen sind oder um deren bürgerliche Durchführung vor dem 15. Juli 1915 beim Grundbuchsgerichte schon angesucht worden ist, und auf gerichtliche Entscheidungen (§ 13), die vor dem Tage der Kundmachung der Kaiserlichen Verordnung gefällt wurden.

(2) Bürgerliche Eintragungen, die bewilligt wurden, bevor diese Kaiserliche Verordnung beim Grundbuchsgerichte bekannt geworden ist, werden durch die vorstehenden Bestimmungen nicht berührt.

§ 19.

Mit dem Vollzug dieser Kaiserlichen Verordnung sind Meine Minister der Justiz, des Ackerbaues, der Finanzen und des Innern im Einvernehmen mit den beteiligten Ministern beauftragt.

Wien, am 9. August 1915.

Franz Joseph m. p.

Stürgkh m. p.

Hochenburger m. p.

Forster m. p.

Trnka m. p.

Zenker m. p.

Georgi m. p.

Heinold m. p.

Hussarek m. p.

Schuster m. p.

Engel m. p.

Morawski m. p.

**Verordnung des Justizministers im Einvernehmen mit
den beteiligten Ministern vom 11. August 1915**

zur Durchführung der Kaiserlichen Verordnung vom 9. August 1915,
R. G. Bl. Nr. 234, über die Veräußerung land- und forstwirtschaftlicher
Grundstücke.

Auf Grund der Kaiserlichen Verordnung vom 9. August 1915,
R. G. Bl. Nr. 234, wird verordnet, wie folgt:

Bestellung der Mitglieder der Grundverkehrskommission.

§ 1.

Die in die Grundverkehrskommission zu entsendenden Mitglieder sollen mit den örtlichen Verhältnissen vertraut sein und die Verhältnisse der Landwirtschaft im Bezirke kennen. Um die Geschäftsführung der Grundverkehrskommission möglichst zu vereinfachen und den Kommissionsmitgliedern die Teilnahme an den Verhandlungen zu erleichtern, sind, soweit tunlich, Personen zu bestellen, die am Sitze des Bezirksgerichtes wohnen.

Die politische Bezirksbehörde kann einen Beamten ihres eigenen Standes, einen Beamten einer anderen Behörde oder einen sonstigen Vertrauensmann zum Kommissionsmitglied ernennen.

Die landwirtschaftlichen Hauptkorporationen haben für jeden Gerichtsbezirk, auf den sich ihre Tätigkeit erstreckt, die von ihnen in die Grundverkehrskommission zu entsendenden Mitglieder ungesäumt zu bestellen.

§ 2.

Ist die landwirtschaftliche Hauptkorporation eines Landes in Sektionen geteilt oder bestehen mehrere landwirtschaftliche Hauptkorporationen verschiedener Nationalität, so hat jede Sektion (Hauptkorporation) für jeden Gerichtsbezirk, auf den sich ihre Tätigkeit erstreckt, je ein Mitglied zu bestellen.

§ 3.

Für die Mitglieder können nach Bedarf Ersatzmänner bestellt werden, die im Falle der Verhinderung des Mitgliedes an dessen Stelle treten.

§ 4.

Die bestellten Mitglieder (Ersatzmänner) sind ohne Verzug dem Vorsteher des Bezirksgerichtes bekanntzugeben.

Geschäftsführung der Grundverkehrskommission.

§ 5.

Dem Vorsteher des Bezirksgerichtes oder dem von ihm bestimmten Richter des Bezirksgerichtes steht die Leitung und die Einteilung der Geschäfte der Grundverkehrskommission zu.

Die übrigen Mitglieder der Grundverkehrskommission haben, wenn sie nicht Staatsbeamte sind, die gewissenhafte und unparteiische Ausübung ihres Amtes, bevor sie das erstmal als Kommissionsmitglieder tätig sind, mittels Handschlags anzugeloben. Die Angelobung nimmt der Vorsitzende der Grundverkehrskommission entgegen.

Wenn ein Mitglied der Kommission wegfällt, hat der Vorsitzende der Grundverkehrskommission ungesäumt die Ergänzung der Kommission zu veranlassen.

§ 6.

Liegt das veräusserte (verpachtete) Grundstück in einer Gemeinde, die zum Tätigkeitsgebiete mehrerer landwirtschaftlicher Hauptkorporationen (Sektionen) gehört, so hat der Vorsitzende zur Verhandlung und Abstimmung das Mitglied beizuziehen, das von der Hauptkorporation (Sektion) bestellt wurde, die der Nationalität des Besitzers des veräusserten (verpachteten) Grundstückes entspricht.

Im Zweifel bestimmt der Vorsitzende das Mitglied nach seinem Ermessen.

§ 7.

Die Verhandlungen der Grundverkehrskommission sind nicht öffentlich. Die öffentliche Verlautbarung des Inhaltes der Verhandlung, insbesondere der Abstimmung ist untersagt.

§ 8.

Die Kanzleigeschäfte der Grundverkehrskommission besorgt die Gerichtskanzlei des Bezirksgerichtes. Eingaben sind in der Einlaufstelle des Bezirksgerichtes abzugeben, mündliche Anträge und Äusserungen in der Kanzleiabteilung des Gerichtsvorstehers vorzubringen.

§ 9.

Um die Zustimmung der Grundverkehrskommission zur Übertragung des Eigentums oder zur Verpachtung eines land- oder forstwirtschaftlichen Grundstückes kann auch ohne Vorlage der Urkunde über das Rechtsgeschäft mittels einer Eingabe angesucht werden, in der alle für die Beurteilung des Rechtsgeschäftes wesentlichen Umstände angeführt sind. Wird die Urkunde nicht gleichzeitig vorgelegt, so ist die Eingabe in zwei Ausfertigungen zu überreichen.

Der Beschluss der Grundverkehrskommission ist auf der Urkunde, wenn jedoch diese nicht vorliegt, auf dem zweiten Stücke der Eingabe, und zwar nach der allenfalls mit Stampiglie beigefügten Formel auszufertigen: »Die Übertragung des Eigentums — Verpachtung — wird — nicht — zugelassen. Grundverkehrskommission . . ., am . . .«.

§ 10.

Die Bestimmungen der Kaiserlichen Verordnung über die bücherliche Eintragung eines der Genehmigung der Grundverkehrskommission unterliegenden Rechtsgeschäftes finden auf die Verfäugung solcher Rechtsgeschäfte sinngemäss Anwendung.

§ 11.

Die Anträge, womit die Zustimmung der Grundverkehrskommission zur Übertragung des Eigentums oder zur Verpachtung begehrt wird, sind in ein Register Gv einzutragen, das nach dem angeschlossenen Muster zu führen ist.

Sonstige Schriftstücke, die Angelegenheiten der Grundverkehrskommission betreffen, sind in das Präsidialjournal einzutragen.

Beschwerden gegen Entscheidungen der Grundverkehrskommission.

§ 12.

Die Beschwerde gegen eine Entscheidung der Grundverkehrskommission, womit die Übertragung des Eigentums oder die Verpachtung nicht zugelassen wird, ist in einer Ausfertigung beim Vorsitzenden der Grundverkehrskommission einzubringen.

Der Vorsitzende hat in dem Vorlageberichte an die Grundverkehrs-Landeskommission in gedrängtester Kürze die Gründe für die Entscheidung der Grundverkehrskommission und die Abstimmung anzugeben und sich über die Ausführungen der Beschwerde zu äussern.

Bestellung und Geschäftsführung der Grundverkehrs-Landeskommission.

§ 13.

Bestehen im Sprengel einer politischen Landesbehörde mehrere landwirtschaftliche Hauptkorporationen (Sektionen), so hat jede von ihnen ein Mitglied der Grundverkehrs-Landeskommission zu bestellen.

Die Bestimmungen der §§ 3 und 4 finden auf die Grundverkehrs-Landeskommission sinngemäss Anwendung.

§ 14.

Auf die Geschäftsführung und die Verhandlungen der Grundverkehrs-Landeskommission sind die Bestimmungen der §§ 5 bis 8 sinngemäss anzuwenden.

Die Beschwerden gegen Entscheidungen der Grundverkehrskommissionen sind in ein Register Gvb einzutragen, das nach dem angeschlossenen Muster zu führen ist.

Sonstige Schriftstücke, die Angelegenheiten der Grundverkehrs-Landeskommission betreffen, sind in das Präsidialjournal des Gerichtshofes einzutragen.

Strafverfahren.

§ 15.

Das Verfahren wegen der im § 15 der Kaiserlichen Verordnung bezeichneten strafbaren Handlungen ist unter Vermeidung

jeder Weitläufigkeit auf die Erhebung der wesentlichen Umstände zu beschränken.

Die Anzeigen sind in ein Register Gvs einzutragen, das nach dem beiliegenden Muster auf losen Blättern zu führen ist. Von der Aufnahme eines Protokolles ist ausser in besonders verwickelten Fällen abzusehen. Die Beiziehung eines Schriftführers ist nicht erforderlich.

Vor der Fällung eines Straferkenntnisses ist der Beschuldigte zu hören.

Das Straferkenntnis nebst Gründen ist dem Beschuldigten mündlich zu verkünden, oder wenn dies nicht tunlich ist, in schriftlicher Ausfertigung zuzustellen. Im Falle mündlicher Verkündung ist dem Beschuldigten auf Verlangen ein Auszug aus den Spalten 3 bis 7 des Registers Gvs mitzuteilen.

Der Rekurs muss binnen drei Tagen nach der Verkündung oder der Zustellung der schriftlichen Ausfertigung des Erkenntnisses beim Vorsitzenden der Grundverkehrskommission eingebracht werden. Er hemmt die Vollstreckung des Straferkenntnisses bis zur rechtskräftigen Entscheidung. Im übrigen finden auf den Rekurs die Bestimmungen des Gesetzes vom 12. Mai 1896. R. G. Bl. Nr. 101, Anwendung.

Untersuchung und Strafe sind erloschen, wenn seit der Begehung der Übertretung drei Monate verstrichen sind, ohne dass ein Verfahren eingeleitet worden ist.

§ 16.

Wird gegen das Straferkenntnis Rekurs ergriffen, so ist dem Vorsitzenden der Grundverkehrs-Landeskommission das Blatt des Registers Gvs, das die Eintragungen über die Übertretung enthält, in Urschrift vorzulegen.

§ 17.

Die nach § 15 der Kaiserlichen Verordnung verhängten Geldstrafen fliessen dem Armenfonds der Gemeinde zu, in der das veräusserte oder verpachtete Grundstück zum grössten Teile liegt. Die für den Fall der Uneinbringlichkeit der Geldstrafe an deren Stelle tretende Arreststrafe ist in der Regel mit einem Tage Arrest für je 10 K Geldstrafe zu bemessen; doch darf die Ersatzstrafe das Höchstausmass der zulässigen Arreststrafe nicht überschreiten.

Schlussbestimmungen.

§ 18.

Die Bestimmungen der Geschäftsordnung für die Gerichte erster und zweiter Instanz über die Bildung der Geschäftszahl, das Aktenzeichen und die Aktenbildung finden auf die Akten der Grundverkehrskommission und der Grundverkehrs-Landeskommission entsprechende Anwendung.

Geschäftsstücke, die Rekurse gegen Straferkenntnisse betreffen, sind in das Präsidialjournal des Gerichtshofes einzutragen.

§ 19.

Diese Verordnung tritt mit dem Tage ihrer Kundmachung in Kraft.

Hochenburger m. p.

Függelék VI.**Verordnung des Justizministers vom 11. August 1915,**

womit die Gemeinden bezeichnet werden, in denen die Kaiserliche Verordnung vom 9. August 1915, R. G. Bl. Nr. 234, über die Veräußerung land- und forstwirtschaftlicher Grundstücke keine Anwendung findet.

Auf Grund des § 2 der Kaiserlichen Verordnung vom 9. August 1915, R. G. Bl. Nr. 234, wird verordnet:

§ 1.

Die Vorschriften der Kaiserlichen Verordnung vom 9. August 1915, R. G. Bl. Nr. 234, über die Veräußerung land- und forstwirtschaftlicher Grundstücke finden keine Anwendung auf Grundstücke, die im Gebiete der nachstehend genannten Gemeinden liegen:

Niederösterreich: Wien, Altkettenhof, Amstetten, Aspang Markt, Atzgersdorf, Baden, Berndorf, Bruck a. d. Leitha, Brunn am Gebirge, Eggenburg, Fischamend Markt, Gloggnitz, Hainburg, Herzogenburg, Hinterbrühl, Horn, Klosterneuburg, Korneuburg, Krems, Langenzersdorf, Liesing, Maria Enzersdorf, Melk, Mödling, Neukettenhof, Neunkirchen, Oberhollabrunn, Payerbach, Pöchlarn, Pottenstein, Prugg a. d. Leitha, Retz Stadt, St. Pölten, Scheibbs, Schwechat, Stammersdorf, Stein, Stockerau, Tulln, Vöslau, Waidhofen a. d. Ybbs, Wiener Neustadt, Wilhelmsburg, Ybbs, Zell a. d. Ybbs, Zwettl Stadt;

Oberösterreich: Linz, Bad Hall, Bad Ischl, Braunau am Inn, Enns, Freistadt, Gmunden, Kremsmünster Markt, Lambach, Mauthausen, Mondsee, Ried im Innkreis, Schärding, Steyr, Urfahr, Vöcklabruck, Wels, Weyer Markt;

Salzburg: Salzburg, Hallein, Maxglan, Radstadt, Zell am See, Werfen;

Steiermark: Graz, Andritz, Bad Aussee, Bruck a. M., Cilli, Deutschlandsberg, Donawitz, Eggenberg, Eibiswald, Eisenerz,

Feldbach, Friedau, Friedberg, Fürstenfeld, Gleisdorf, Gonobitz, Hartberg, Judenburg, Kapfenberg, Knittelfeld, Leibnitz, Leoben, Marburg, Mariazell, Murau, Mureck, Mürzzuschlag, Neumarkt, Oberwölz, Pettau, Radkersburg, Rann a. S., Rohitsch-Sauerbrunn, Schönstein, Stainz, Tüffer, Voitsberg, Vordernberg, Weitenstein, Weiz, Windisch-Feistritz, Windischgraz;

Kärnten: Klagenfurt, Bleiburg, Friesach, St. Veit, Spittal, Villach, Völkermarkt, Wolfsberg;

Krain: Laibach, Gottschee, Idria, Krainburg, Neumarkt, Rudolfswert;

Küstenland: Triest, Capodistria, Cervignano, Cormons, Görz, Gradiska, Grado, Lussinpiccolo, Monfalcone, Pirano, Pola, Rovigno, Volosca-Abbazia;

Tirol: Innsbruck, Ala, Arco, Bozen, Brixen, Bruneck, Fiera di Primiero, Hall, Hötting, Kitzbühel, Klausen, Kufstein, Lienz, Meran, Mühlau, Obermais, Rattenberg, Riva, Rovereto, Schwaz, Sterzing, Trient, Untermais;

Vorarlberg: Bludenz, Bregenz, Dornbirn, Feldkirch, Hohenems;

Böhmen: Prag, Asch, Aussig, Beneschau, Beraun, Bilin, Bodenbach, Böhmisch Leipa, Brandeis a. E., Břewnow, Brüx, Bubentsch, Budweis, Chrudim, Dejwitz, Deutsch Brod, Dux, Eger, Elbogen, Falkenau, Fischern, Friedland, Gablonz a. N., Graslitz, Hohenelbe, Hohenmauth, Hořitz, Horschowitz, Jaroměř, Jičín, Josefstadt, Jungbunzlau, Kaaden, Karlsbad, Karolinenthal, Kladno, Klattau, Königgrätz, Königinhof, a. E., Kgl. Weinberge, Kolin, Komotau, Koschitz, Kralup a. M., Krumau, Kuttentberg, Landskron, Laun, Leitmeritz, Leitomischl, Marienbad, Melnik, Morchenstern, Nachob, Neu Bydžow, Neudek, Neuhaus, Niemes, Nimburg, Nusle, Oberleutensdorf, Osseg, Pardubitz, Pilgram, Pilsen, Pisek, Poděbrad, Prachatitz, Příbram, Radlitz, Rakonitz, Raudnitz, Reichenau a. K., Reichenberg, Rokycan, Rumburg, Saaz, Schlan, Schluckenau, Schüttenhofen, Semil, Senftenberg, Smichow, Sobieslau, Strakonitz, Tabor, Tannwald, Taus, Teplitz-Schönau, Tetschen, Trautenau, Turnau, Warnsdorf, Weipert, Wildenschwert, Wittingau, Žizkow;

Mähren: Brünn, Austerlitz, Austerlitz Israelitengemeinde, Bistritz a. H., Bleich bei Olmütz, Blansko, Boskowitz, Boskowitz Israelitengemeinde, Butschowitz, Czernowitz, Eibenschitz, Frankstadt a. R., Freiberg, Freistadt, Fulnek, Gewitsch, Gewitsch Israelitengemeinde, Göding, Grossmeseritsch, Hodolein, Hohenstadt, Holleschau,

Holleschau Israelitengemeinde, Hussowitz, Iglau, Julienfeld, Kanitz Stadt, Königfeld, Konitz, Kremsier, Kumrowitz, Leipnik, Leipnik Israelitengemeinde, Lundenburg, Mährisch Kromau, Mährisch Neustadt, Mährisch Ostrau, Mährisch Schönberg, Mährisch Trübau, Mährisch Weisskirchen, Mährisch Weisskirchen Israelitengemeinde, Marienberg, Mistek, Neugasse, Neuraussnitz, Neuraussnitz Israelitengemeinde, Neutitschein, Oderfurt, Olmütz, Paulovitz, Prerau, Prossnitz, Prossnitz Israelitengemeinde, Römerstadt, Rosßitz, Schimitz, Sebrowitz, Sternberg, Trebitsch, Trebitsch Israelitengemeinde, Triesch, Ungarisch Brod, Ungarisch Brod Israelitengemeinde, Ungarisch Hradisch, Ungarisch Ostra, Ungarisch Ostra Israelitengemeinde, Unterkloster, Wallachisch Meseritsch, Wessely, Wessely Israelitengemeinde, Wischau, Witkowitz, Wsetin, Zabrech a. O., Znaim, Zwittau;

Schlesien: Troppau, Bennisch, Bielitz, Dombrau, Engelsberg, Freistadt, Freiwaldau, Freudenthal, Friedeberg, Friedek, Hotzenplotz, Hruschau, Jablunkau, Jägerndorf, Jauernig, Karwin, Königsberg, Lazy, Oderberg, Odrau, Olbersdorf, Orlau, Polnisch Ostrau, Schönichel, Teschen, Wagstadt, Weidenau, Wigstadt, Würbenthal, Zuckmantel;

Galizien: Lemberg, Krakau, Biala, Bochnia, Boryslaw, Brody, Brzeżany, Buczac, Chrzanów, Czortków, Dobromil, Drohobycz, Gorlice, Gródek, Jagielloński, Jaroslau, Jasło, Kolomea, Krosno, Łańcut, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Przemyśl, Przeworsk, Rawa ruska, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Stanislau, Stryj, Tarnopol, Tarnów, Tustanowice, Wadowice, Wieliczka, Zaleszczyki, Złoczów, Żółkiew;

Bukovina: Czernowitz, Gurahumora, Kimpolung, Radautz, Sereth, Suczawa, Storożynetz, Wiżnitz.

§ 2.

Diese Verordnung tritt am Tage ihrer Kundmachung in Kraft.

Hohenburger m. p.

TARTALOM.

	Oldal
Az öttagú bizottság jelentése	3
A ki- és a visszavándorlás várható alakulása a háború után.....	7
A kivándorlás várható alakulása	8
Hová fog irányulni a kivándorlás a háború után	12
A visszavándorlás várható alakulása	14
A társadalom közreműködésének szervezése a kivándorlás leküzdésénél és a visszavándorlás intézésénél	19
A munkaközvetítés organizálása	22
Munkaközvetítés Ausztriában	23
Munkaközvetítés Németországban	24
Munkaközvetítés nálunk	25
Javaslatok a munkaközvetítéshez	26
A telepítés	27
A parasztbirtok védelme Ausztriában	28
Háborúban résztvettek telepítése Németországban	31
Javaslatok gazdasági politikánk reformjához	33
Földhitelintézetek Országos Szövetségének javaslatai	34
Szövetkezetek Szövetségének javaslatai	35
Öttagú bizottság javaslatai telepítésre nézve. — Ki csinálja a telepítést?	36
A hozzátelepítés	37
A föld összeírása	39
Elővételi jog megüresedő birtokokra	42
Összegezett javaslatok	43

MELLÉKLETEK.

Dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök úr törvényjavaslat-tervezetel.

A) <i>melléklet</i> :	
I. A mezőgazdasági öröklésről	49
B) <i>melléklet</i> :	
II. Az örökbérletekről	61
C) <i>melléklet</i> :	
III. Mezőgazdasági felszerelésekkel kapcsolatos hitelműveletekről... ..	67

	Oldal
D) melléklet:	
IV. A telekfeldarabolásról	73
E) melléklet:	
V. A törvényjavaslat-tervezetek rövid áttekintése	79

FÜGGELÉK.

Függelék I.

M. kir. belügyminiszter átirata a Magyar Földhítelinézetek Országos Szövetségének visszavándorlásra vonatkozó beadványa tárgyában 85

Függelék II.

Magyarországi Szövetkezetek Szövetségének átirata a visszavándorlás ügyében a m. kir. belügyminiszterhez intézett feliratának támogatása iránt .....

89

Függelék III.

Egy Amerikából származó bizalmas nyilatkozat a visszavándorlásról 95

Függelék IV.

Császári rendelet a mező- és erdőgazdasági birtokok eladásáról (1915. aug. 9.) .....

101

Függelék V.

A cs. kir. igazságügyminiszter rendelete a mező- és erdőgazdasági birtokok eladásáról szóló császári rendelet végrehajtásához (1915. augusztus 11.) .....

109

Függelék VI.

A cs. kir. igazságügyminiszter rendelete azon községek kijelöléséről, melyekre a mező- és erdőgazdasági birtokok eladásáról szóló császári rendelet nem terjed ki (1915. aug. 11.) .....

115

60

LELT. 1971

FRATELLI
ROSSI & C.
101260/1

10000

NKE Közigazgatástudományi Kar Könyvtára

81

00057780

muzealis

2014.1.22

Rendelési íg.

